

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ANABİLİM DALI

1940 YILI “ERZURUM GAZETESİ” EKSENİNDE ERZURUM

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Alparslan ERYILMAZ
NO: 2901950318

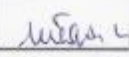
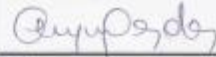

Tez Danışmanı: Dr.Serkan TUNA

İstanbul-2010

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ ONAYI

ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TARİHİ Anabilim Dalında 2901950318 numaralı Alparslan Eryılmaz'ın hazırladığı "1940 Yılı Erzurum Gazetesi Ekseninde Erzurum" konulu **YÜKSEK LİSANS TEZİ** ile ilgili **Tez Savunma Sınavı**, İstanbul Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliği'nin 15. Maddesi uyarınca **16 Temmuz 2010** günü saat **11.00'de** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin kabulüne **OYBİRLİĞİ** ile karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ	İMZA
Öğr.Gör.Dr.Serkan TUNA	Kabul	
Doç.Dr.İşıl ÇAKAN HACİBRAHİMOĞLU	Kabul	
Doç.Dr.Mustafa AYDIN	Kabul	
Yrd.Doç.Dr.Aynur SOYDAN ERDEMİR	Kabul	
Yrd.Doç.Dr.Cevahir KAYAM	Kabul	

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Erzurum Gazetesi Ekseninde Siyasal, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Gelişmeler (1930-1944)**” adlı çalışmamın tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bunlara atıf yaparak yararlanmış olduğumu belirtir, bunu şerefim ve onurumla doğrularım.

.../.../2010

Alparslan ERYILMAZ

ÖZET

Bu çalışma, İstanbul Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Enstitüsünün Yüksek Lisans Tezi olarak belirlenmiştir. “1940 Yılı Erzurum Gazetesi Ekseninde Erzurum” başlıklı tez çalışmasında, Erzurum Gazetesine göre 1940 yılındaki Erzurum incelenmiştir.

Siyasi açıdan bakıldığında; Cumhuriyet rejiminin yerleştirilmesi ve 2’nci Dünya Savaşına ilişkin gelişmeler ön plana çıkmaktadır. Sosyo kültürel ve eğitim açısından bakıldığında; Türk dili ile halkevleri ve sosyal yardımlaşma ve dayanışma ile önemli gün ve haftaların kutlanmasına ilişkin haberlere ağırlıklı olarak yer verildiği görülmüştür. Ekonomik açıdan bakıldığında ise; sanayi, tarım ve hayvancılıkla ilgili haber ve gelişmelere yer verilmiştir.

Tezin kaynağı, haftalık Erzurum Gazetesinin 1940 yılı içinde yayınlanan sayılarının, inceleme ve araştırmalarından oluşmuştur. Erzurum gazetesi, yerel bir gazete olmasına karşın ekonomik, kültürel ve politik gelişmeleri takip etmiştir. Günlük toplumsal yaşamın içerisine, uluslararası sorunlar, çözüm yolları, diğer ülkelerin yaklaşımları, uluslararası ilişkiler, sözleşmeler ve antlaşmalar, sağlık, gıda, eğitim, ekonomi, sosyal değişim, doğal afetler, insan kaynaklarının kullanım düzeyi, yenilikler vb. alanlarda toplumsal bilincin gelişmesine ve kullanılmasına katkılar sağlamıştır.

ABSTRACT

This study was designated as the Master Thesis of the Istanbul University, the Institute of Atatürk's Principles and The History of the Turkish Revolution. The source of the thesis consists of reviews and researches of the weekly Erzurum Newspaper's editions which were published in 1940. Although Erzurum Newspaper is a local paper, it followed economic, cultural and political developments. Within the daily social life it made contributions to improve the public consciousness on such fields as international issues, solutions, other countries' perspectives, international relations, agreements and treaties, health, food, education, economy, social change, natural disasters, the usage level of human resources, innovations etc.

1940 YILI ERZURUM GAZETESİ EKSENİNDE ERZURUM

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ÖNSÖZ.....	viii
GİRİŞ.....	1

I. BÖLÜM

SİYASİ ALANDAKİ GELİŞMELER.....	4
1. İÇ SİYASİ GELİŞMELER.....	4
1.1.1. Cumhuriyet Rejiminin Yerleştirilmesi, Ülke Bütünlüğü ve İç Güvenliğe İlişkin Haber ve Değerlendirmeler.....	4
1.1.2. Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) ve Atatürkçülikle İlgili Haber ve Değerlendirmeler	7
1.1.3. Umumi (Genel) Müfettişlikle İlgili Haber ve Değerlendirmeler.....	7
2. DIŞ SİYASİ GELİŞMELER.....	13
1.2.1. Balkan Antantına İlişkin Haber ve Değerlendirmeler.....	13
1.2.2. Komşu Ülkelerle İlişkilere Ait Haber ve Değerlendirmeler.....	15
1.2.3. İkinci Dünya Savaşına İlişkin Haber ve Değerlendirmeler.....	15

II. BÖLÜM

SOSYO-EKONOMİ VE TOPLUMSAL ALANDAKİ GELİŞMELER	
1-SOSYO-KÜLTÜREL VE SAĞLIK ALANINDAKİ GELİŞMELER.....	23
1.1. Eğitim Alanındaki Gelişmeler.....	23
1.2. Halkevleri ve Diğer Kültür Kurumları İle İlgili Gelişmeler	29
1.3. Türk Dili İle İlgili Gelişmeler.....	41

1.4. Kültürel Haber ve Değerlendirmeler	46
1.5. Hukuk Sistemi ve Adalet Alanındaki Gelişmeler.....	47
1.6. Sağlık ve Nüfus Alanındaki Gelişmeler.....	50
1.7. Türk Hava Kurumu, Kızılay'a ve Diğer Yardım Kuruluşlarına İlişkin Haber ve Değerlendirmeler.....	52
1.8. Erzincan Depremi ile İlgili Haberler	54
1.9. Önemli Gün ve Haftaların Kutlanmasına İlişkin Haberler.....	59
2-EKONOMİK ALANDAKİ GELİŞMELER.....	69
2.1. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Gelişmeler.....	69
2.2. Sanayi ve Ticaret Alanındaki Gelişmeler.....	71
2.3. Ulaştırma ve Haberleşme Alanındaki Gelişmeler.....	73
SONUÇ.....	74
KAYNAKÇA.....	76
EKLER.....	79

ÖNSÖZ

Yerel basın; şehir tarihi olayları açısından çok önemli birinci el kaynaktır. Bu düşünceden yola çıkarak “1940 Yılı Erzurum Gazetesi Ekseninde Erzurum” başlıklı tez çalışması Erzurum Gazetesi temel alınarak hazırlanmıştır.

Erzurum’un 1940 yılı Siyasal, Sosyo-Kültürel ve Ekonomik açıdan incelenmiştir. Bu çerçevede tez üç bölümden oluşmaktadır.

Birinci bölümde İç ve Dış siyasi gelişmeler dikkate alınmaktadır. Bu başlık altında; Cumhuriyet rejiminin yerleştirilmesi, ülke bütünlüğü ve iç güvenliğe ilişkin haber ve değerlendirmeler ile Cumhuriyet Halk Partisi, Atatürkçülük ve Umumi Müfettişlikle ilgili haberlere yer verilmiş, ayrıca Balkan Antantına ilişkin haberler konu edilmiştir. İkinci Dünya Savaşına ilişkin haberlerde ağırlıklı olarak Türkiye’nin tutumu ve Müttefik ülkelere ilişkin haber ve değerlendirmeler konu edilmiştir.

İkinci bölümde; sosyo-kültürel ve sağlık alanındaki gelişmeler incelenmiştir. Bu başlık altında; eğitim, Türk Dili, hukuk sistemi ve adalet sağlık ve nüfus alanındaki sosyal yardımlaşma ve dayanışma, başta Erzincan depremi olmak üzere çevre illerdeki doğal afetler önemli gün ve haftaların kutlanması devlet adamları ve diğer önemli şahsiyetlerin şehri ziyaretleri ile halk evleri ve diğer kültür kurumlarına ilişkin haber ve değerlendirmeler yer almıştır.

Üçüncü ve son bölümde ekonomik faaliyetlere göz atılmıştır. Bu başlık altında ise tarım ve hayvancılık, sanayi ve ticaret ile ulaştırma ve haberleşme konularına yer verilmiştir.

Tez çalışmasının ana kaynağını oluşturan gazetenin 1940 yılında haftalık olarak yayımlanan tüm nüshaları tamamen incelenmiş, bunun yanında, önemli ikinci el kaynaklara da yer verilmiştir.

Tezin hazırlanması kapsamında; konunun belirlenmesi, araştırma ve inceleme haberlerinin yönlendirilmesi ve yayıma hazırlanması aşamasında yardımlarını esirgemeyen değerli hocam Dr. Serkan TUNA’ya, manevi destek ve gösterdiği sabırdan dolayı eşim Güler ERYILMAZ’a teşekkür ederim.

GİRİŞ

Anadolu'daki Türk basınının öncüsü olan ve özellikle Yakınçağ Türk Kültür Tarihi için önemli bilgiler taşıyan gazetenin ilk sayısı 1867 yılında 30x40 cm. boyutlarında 4 sayfa, 3 sütun halinde düzenlenmiştir. Haftada bir kez Çarşamba (daha sonra Perşembe) günleri çıkarılan gazete saman kağıdına basılmıştır. Burada önceleri yalnızca resmi haber, yönetmelik ve tevcihat yayınlanmış, daha sonraları ise iç ve dış haberlerle, ilmi, edebi ve fenni yazılara yer verilmiştir. Yine bu devrede, bölgede görülen zabıta vak'aları kısa haberler şeklinde okuyucuya duyurulmuştur. Haberler genellikle "Havadis-i Dahiliye", ve "Havadis-i Hariciye" başlıkları altında toplanmıştır. Ayrıca "Mevadd-ı Umûmiye" veya "Tevcihat-ı İlmiyye" başlıkları altında verilen haberlerde vardır. İstanbul basınında çıkan bazı haberler kaynak gösterilerek, dış kaynaklı haberlerse tercüme edilerek gazeteye alınmıştır.

"Doğunun Nurları" adını taşıyan gazetenin dizgisinde bütün metinler aynı punto ve karakterde olup ayraç, tırnak ve soru işaretlerinden başka noktalama işaretleri kullanılmamıştır. Eldeki nüshalardan anlaşıldığına göre Envâr-ı Şarkıyye birkaç defa başlık klişesini ve özelliklerinin belirtildiği başlık altı yazısını değiştirmiştir. Bunlardan 11 Şubat 1870 tarihinde çıkan 133 numaralı nüshanın başlık altı yazısı şöyledir.

"İşbu gazete dahil ve hariç havadis ve mebâhis-i mütenevviyayı şâmil olarak Erzurum vilâyet-i celilesi matbaasında haftada bir kere Çarşamba günleri tab' ve neşr olunur. Bir seneliği (60) ve altı aylığı (35) kuruşa ve bir nüshası (60) parayadır. Taşrada bulunan müşterilere bir seneliğine 12 ve altı aylığına 5 kuruş posta ücreti ilave olunarak doğrudan doğruya gönderilecektir. İlânât-ı adiyenin beher satırından 5 kuruş alınacaktır. Fünûna ve umûr-ı hayriyyeye dahil olan husus meccanen tab' kılınacaktır. "

Envar-ı Şarkıyye hakkında kısa bir araştırma yapan Cemalettin Server Revnakoğlu, gazetenin baskı sayısının iki bine yaklaştığını bildirmektedir. Bunun doğru rakam olup olmadığını bilmiyoruz. Ancak, Osmanlı arşivindeki bir belgeye

göre gazetenin birkaç sayısının Babiâli’de görevli devlet memurlarına gönderilmesi resmen istenmiştir. Yine aynı yazarın tespitlerine göre gazetede iki tefrika yayınlanmıştır. Bunlardan biri Sarıgümrukçülerden Feyyazzâde Celaledin Feyyaz’ın Ermenice’den tercüme ettiği Muhabbet-i Mefhusa adlı romanıdır. Bu roman gazetede 53 gün tefrika edilip daha sonra kitap haline getirilmiştir. İkincisi ise, Yusuf Ziya (Uludağ)’ın hatıralarıdır. Rusya’da geçen esaret yıllarının anlatıldığı bu eserin adı Esaret Tarihçesi’dir” Yusuf Ziya ayrıca gazetede edebî ve fenni yazılarda yazmıştır.

Envar-ı Şarkıyye’nin ilk iki sayfasında yer alan yazılar Arap harfleriyledir. Bu haberlerin aynısı, üç ve dördüncü sayfalarda Ermeni harfleriyle Türkçe olarak verilmiştir. İki harfli yayın şekli diğer vilayet gazetelerinde de uygulanmıştır. Gazete bu farklı harflerdeki yayını 93 (1877-78) Harbine kadar sürdürmüştür. Ancak bu yıllardan sonra Ermeni harfli yazılarda bir azalma görülmüştür. Bu harflerin tamamen kaldırılması ise 30 Eylül 1895’te gerçekleşen Ermeni olayları sonrasında mümkün olmuştur.

1916 yılında, Erzurum’un Ruslar tarafından işgal edilmesi ile birlikte matbaa faaliyetini durdurmuştur. Bu tarihte Ruslar, buradaki baskı makinesini Hınıs’a götürüp askeri baskı işlerinde kullanmışlardır. Rusların Erzurum’dan geri çekilmesinden sonra (1917) Kâzım Karabekir Paşa makineyi tekrar Erzurum’a getirmiş ve böylece gazete iki yıllık mecburi aradan sonra yeniden çıkarılmaya başlanmıştır. 1928 yılında yeni harflerin kabulüyle birlikte matbaacılık faaliyetlerinde görülen kısa süreli durgunluk, Envar-ı Şarkıyye’ye de tesir etmiştir. Bu tarihten yaklaşık bir yıl sonra, gazete bu kez Erzurum adı ile yeni harflerle çıkarılmıştır. Bütün sayılarını içeren bir koleksiyonu bulunmayan gazetenin 1869, 1870 ve 1872 yıllarında çıkan 39 sayısı, Diyarbakır’da Ziya Gökalp Kütüphanesi’nde; bir nüshası ise Hakkı Tarık Us Kütüphanesi’nde bulunmaktadır. Ayrıca gazetenin Diyarbakır’daki 39 sayısının mikrofilminden tabedilmiş nüshaları, AÜK Dokümantasyon Servisi’nde bulunmaktadır. Bunlar; nr.96, 21 Mayıs 1869’dan nr:187, 12 Ağustos 1870 arasındaki sayıları içermektedir. Bunlar dışında özel ellerde nüshalarının bulunabileceği tahmin edilmektedir.

Envar-ı Şarkıyye 1867’de çıkarılmaya başlanmasına rağmen uzun yıllar kesintili olarak yayını sürdürmüştür. Hatta cumhuriyet döneminde içeriği zayıflamasına karşın bir müddet aynı adla yayınlanmıştır. Daha sonraları,

Fındıkoğlu'nun nitelemesiyle "bir sivri akıllı" tarafından adı Erzurum diye değiştirilmiştir. Nihayet 1964 yılında tamamen kapatılmıştır. Gazete çıkarılışının 101. Yıl dönümüne rastlayan 1968 yılında, tarihçi Fahrettin Kırzioğlu'nun katkılarıyla yeniden basın-yayın dünyasına tanıtılmıştır. Bundan sonra vilayetin desteğiyle 15 Mayıs 1969 tarihinde, kuruluşunun 102. Yıl dönümünde tekrar yayına başlamıştır. 1970'li yıllarda ise ödenek yokluğu nedeniyle süresiz olarak kapatılmıştır.¹

Bizim incelediğimiz Erzurum Gazetesi 1940 yılı boyunca haftada bir Cumartesi günleri azami dört sayfa olarak yayımlanmıştır. 2'nci Dünya Savaşı yıllarının ekonomik krizi tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye'yi de derinden etkilemiş söz konusu gazete bazı haftalar hiç yayımlanamamış bazı haftalarda sayfa sayısı bire kadar düşmüştür.

Tezimizin konusu olan 1940 yılı Erzurum Gazetesinde çok zengin malzemeler bulunmaktadır. Bu bağlamda; İç ve dış siyasi haberlere yer verildiği gibi sosyal, kültürel ve ekonomik haberlerden de söz edilmektedir.

Bunların yanında ulusal haberlerle birlikte çevre illere ilişkin özgün haberlere yer verilmektedir. Ayrıca milli bağımsızlık ve ulusal dayanışma bilincinin canlı tutulması, Cumhuriyet rejiminin tüm kurum ve kuruluşlarıyla yerleştirilmesine yönelik haberler yer almaktadır.

¹ Halük Harun DUMAN, **Erzurum Basın Yayın Tarihi (1867-1997)**

I. BÖLÜM

SİYASİ ALANDAKİ GELİŞMELER

1. İÇ SİYASİ GELİŞMELER

1.1.1. Cumhuriyet Rejiminin Yerleştirilmesi, Ülke Bütünlüğü ve İç Güvenliğe İlişkin Haber ve Değerlendirmeler

Bir dizi savaşı, başarı ile sonlandıran Türkiye Cumhuriyeti Devletinin, düzenli ordusunun sürekliliğini sağlamak için, uygulamaya konulan askerlik kanunlarının, taşrada yürütülmesine ilişkin esaslar “Jandarma Kanunlarının Köy İdarelerine Yüklediği Vazifeler” başlığı altında gazetenin “Köy ve Köylü” köşesinde yayımlanmıştır. Bu kapsamda; Askerlik kanunlarının köy idarelerinden beklediği hükümler, yoklama, askere çağırma, terhis, askerde bulunanların ailelerine yardım, askerlik çağında olanların işe girmesi ve seyahatleri, seferberlikte köy muhtarlarının vazifeleri, seferberlikte askere gidenlerin yalnız kalan ailelerine yardım konularında haberlere yer verilerek halkın aydınlatılması hedeflenmiştir.

Ayrıca köyün tanımı, muhtarın yapacağı devlet ve köy işleri, korucuların vazifesi, korucuların yasak halleri, silah kullanma yetkileri, Jandarmaya yardımları, köy sınırları içinde askeri yasak bölgeler ve bu bölgelerin kullanım amaçları, köylere ait arazi ve köy merkezinde kaçakçılık ve suçluların aranmasında jandarma ile halkın işbirliği, köy muhtar ve üyelerinin seçim ve kurulları, köy derneğinin seçimi ve görevleri konuları bu köşede ayrıntılı olarak işlenmiştir. Jandarma kanunlarının köylerin idari yapılarında etkin kılınması ve sürekli hale gelmesi için, çeşitli görev ve sorumlulukların sınırları ve köy muhtarı ve köy korucularının görev, yetki ve sorumlulukları belirlenmiştir. Muhtarların göreceği işler devlet işleri ve köy işleri olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Muhtarların yapacağı devlet işleri şöyle sıralanmıştır;

1. Hükümet tarafından bildirilecek kanunları, nizamları köy içinde ilan etmek ve halka anlatmak, kanun, nizam ve emirlerle kendisine verilecek işleri görmek,

2. Asayişle ilgili işleri takip etmek.

3. Her ay içinde doğan, ölen, nikahlanan ve boşananların defterlerini tutmak ve ait olduğu makamlara bildirmek.

4. Vergi toplamak, gelen tahsildarlara yol göstermek, yardım etmek, tahsilatta tahsildarların yolsuzluğunu görürse hükümete haber vermek.

5. Asker toplamak, bakaya ve kaçakları hükümete haber vermek, köy civarında eşkıya görürse tutturmak ve haber vermek, köylünün ırzına, canına el uzatan ve hükümetin kanunlarını dinlemeyen kimseleri köy korucuları ve gönüllü korucularla yakalatmak ve hükümete haber vermek.

6. Köy sınırları içinde yangın ve sel olursa köylüleri toplayıp söndürmeye ve çevirmeye çalışmak.

7. Yakalama ve tevkif müzekkeresi sahiplerini göstermek ve tutturmak.

8. Zarar görenlerin şikayeti ve bilip işitenlerin haber vermesini sorup soruşturmak.

9. Üfürükçüleri haber vermek, kapatılan tekke ve türbelere mensup olanlardan ayin yapanları yakalamak.

10. Bulaşıcı hastalıkları ilgili makamlara haber vermek.

11. Köy kanununda ismi geçen davalara ihtiyar meclisine söyleyip hükmünü almak, köy işleri kanununun tarifi dahilinde yapmaktır.

Korucularla ilgili yapılan düzenlemede her köyde bir korucunun bulunmasının mecbur olduğunu, nüfusu binden yukarı köylerde her 500 kişiye bir korucunun tutulacağı belirtilmiş, korucuların köy kanununun 7.maddesine göre ihtiyar meclisi tarafından muhtarın vereceği karar üzerine kaymakamın emri ile işe başlayacağı ve köyün resmi işlerinde köy muhtarının emrinde olacağı açıklanmıştır. Korucu olmanın şartları ve kıyafetleri bu kanunla belirlenmiştir. Korucuların esas vazifesinin köy sınırları içinde herkesin ırzını, canını ve malını korumak olduğu vurgulanmıştır. Korucuların yasal halleri şöyle sıralanmıştır;

1. Koruculuktan başka iş yapmak, mesela; kahvehane, han açıp işletmek veya bunlara ortaklık etmek.

2. Köylüden herhangi birinin veya kendi hizmetinde bulunmak için izinsiz vazifesini terk etmek.

3. Koruduğu bağ, bahçe ve mevkilerden fuzuli faydalanmak.

4. Kendi hayvanlarını otlatmak veya köye çobanlık etmek.

5. Korucu levhasını, elbise, silah ve cüzdanını üzerinde taşımamak veya değiştirmek.

Korucuların silahlarının ikinci sınıf harp silahı olduğu, kendilerine karşı gelenin jandarmaya karşı gelmiş sayılacağı, koruculara verilecek silahların ilçe jandarma komutanlığı tarafından verileceği belirtilerek aşağıdaki hallerde silah kullanabilecekleri açıklanmıştır.

1. Vazifesini yaparken kendisine saldıran ve hayatını tehlikeye koyan kimselere karşı hayatını korumak için mecbur olursa.

2. Vazifesini yaparken ahaliden bir kimsenin can veya ırz tehlikesi altında kaldığını görür veya onu kurtarmak için başka bir çare bulamazsa.

3. Suç işleyen birisini yakalamak istediği halde o kimse silahla karşı koyarsa.

4. Tutulan bir canı dur emrini dinlemeyerek kaçır ve tekrar yakalamak için silahı kullanmaktan başka bir çare bulamazsa.

5. Eşkîya takibi sırasında yatak olan yerlerde şüpheli bir adam çıkar ve korucunun dur emrine itaat etmeyip kaçarsa.

Köy muhtar ve üyelerinin vereceği devlet işleri ile köy korucularının da muhtarlar gibi jandarmaya bağlı olduğu vurgulanmıştır².

Cumhuriyetin yapılanması ve varlığının sürekliliğinin sağlanması amacı ile kurulan Yüksek Askeri Şura, topraklarımızın bölünmez bütünlüğünü korumak ve kollamak amacı ile Milli Savunma Bakanlığı, Genel Kurmay Başkanlığı ve Başbakanın üçlü koordinasyonunda toplanarak ülke ile ilgili gündemdeki konuları görüşmüştür³.

Ülke savunması kapsamında tüm ülke ve Erzurum halkını yakından ilgilendiren şehir savunması kapsamında; 22 Temmuz 1940 günü Kurmay Binbaşı Zeki Uzsan tarafından paraşüt, paraşütçülük ve paraşütün gördüğü işler hakkında halk evinde bir konferans verilmiştir. Uygulama olarak verilen bu konferans kalabalık dinleyici grubu üzerinde yoğun bir ilgi uyandırmıştır. Söz konusu konferansta paraşütün tanımı, tarihçesi, paraşüt çeşitleri, paraşüt ile atılabilecek

² “Jandarma Kanunlarının Köy İdarelerine Yükledeği Vazifeler”, **Erzurum Gazetesi**, 15.01.1940, s.2.;19.02.1940, s.2.;26.02.1940, s.2.; 11.03.1940, s.2.; 01.04.1940, i.2.

³ “Yüksek Müdafaa Meclisi Toplandı” **Erzurum Gazetesi**, 11.03.1940, s.1.

malzemeler, hava indirmelerinin hedefleri, hava indirmelerine karşı alınacak önlemler konularında ayrıntılı ve açıklayıcı bilgilere yer verilmiştir⁴.

1.1.2.CHP ve Atatürkçülükle İlgili Haber ve Değerlendirmeler

Erzincan, Erzurum, Gümüşhane Halk Fırkası müfettişi ve Balıkesir milletvekili Muzaffer Akpınar, bölge parti işlerini ve halkevinin faaliyetlerini yakından görmek üzere şehre gelmiştir. Adı geçen milletvekili, Erzurum Halkevinin son günlerde gösterdiği varlık ve faaliyetten dolayı memnuniyetlerini ifade etmiştir. Hava muhalefeti nedeniyle bölge seyahatine çıkamayan müfettiş şerefine Halk evi tarafından bir konser verilmiş ve karagüller filmi de gösterilmiştir. Şehirde iki gün geçiren müfettiş Ankara'ya dönmüştür.⁵

Cumhuriyet Halk Partisi'nde, Ankara, Kırşehir, Seyhan ve Siirt illerinde boşalan milletvekilliği kadrolarına dört kişi yapılan intihabatta parti adayı olarak seçilmişler, böylece hizmet anlayışına süreklilik kazandırılmıştır⁶.

1.1.3. Umumi Müfettişlikle İlgili Haber ve Değerlendirmeler

1921 tarihli Teşkilât-ı Esâsiye Kanunu ile teşekkül ettirilmeye çalışılan Umumî Müfettişlikler, bütün iyi niyetli çalışmalara rağmen gerçekleşmedi. 1924 tarihli Anayasa'da bu konuda herhangi bir düzenleme getirmemişti.

Lozan Antlaşması'yla bir çözüme kavuşturulamayan sorunların yanında ülkede ayrılıkçı isyanların baş göstermesi ve diğer sosyo-ekonomik sorunların çözüme kavuşturulması öncelikli işler arasında yer alıyordu. Özellikle Şeyh Said İsyanı'nın Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde taraftar bulması, buralarda yaşanan asayişsizlik ve otoritesizlik bu bölgede vilayetler arasında işbirliği lüzumunun gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştu. İsyanın bastırılmasını müteakip, vilayetler arasında işbirliğini tesis etme görevi III. Ordu Müfettişliği'ne bırakılmıştı. Aynı zamanda sıkı yönetim komutanlığı görevini de üstlenen

⁴ "Paraşütçü Birliklere Karşı Memleket İçinin Korunması", **Erzurum Gazetesi**, 12.08.1940, s.1; 19.08.1940, s.1.

⁵ "Halk Partisi Müfettişi Ankara'ya Gitti", **Erzurum Gazetesi**, 15.04.1940, s.1.

⁶ "Münhal Mebusluklara C.H.P. Namzetleri seçildi", **Erzurum Gazetesi**, 22.07.1940, s.1.

komutanlık bölge vilayetleriyle mülkî, idarî olarak da görev ifa etmeye çalışıyordu.

Sıkı yönetime rağmen bölgede emniyet, asayiş yanında vilayetler arasında işbirliği istenilen seviyeye getirilemiyordu. Bu süreçte yaşananları en iyi bilenlerden olan Abidin Özmen şöyle ifade etmekteydi: “Bunun üzerine Cumhuriyet Hükümeti, yolsuzluk ve uzaklıkları dolayısı ile henüz bir birlik ve memleketin diğer aksamıyla tam bir idarî, içtimai ahenkle yürütülmesinde zorluk çekilen güneydoğu ilerinde hükümetin yakından görüp işitecek gözü ve kulağı olarak içine aldığı illerde bir kül halinde olan emniyet ve asayişin korunması ve müşterek sistemli bir idare ve kalkınma temini gayesile o bölgede bir Umumî Müfettişlik kurulmasını düşündü...”⁷.

Bu gibi gelişmeler üzerine hükümet bazı, idarî düzenleme yapmak üzere çalışmalar başlattı. Öncelikli olarak bölgeden daha önce uzaklaştırılmış olan bazı aşiretlerin geri dönmelerine müsaade edilmişti. O günün Türkiye’inde ulaşım alanında var olan imkânsızlıklar, bölgeler arasındaki gelişmişlik farkları idarî alanda yaşanan başı bozukluk gibi durumlar karşısında hükümetin çözüm arayışları Umumî Müfettişliklerin yeniden gündeme gelmesine sebep olmuştu⁸.

Bu süreçte çok partili hayata geçme denemeleri de başarısız olunca fiili olarak sürmekte olan “parti-devlet bütünleşmesinin de önü açılmış oluyordu. Bu bütünleşme çabaları sosyo-politik ve siyasî çalışmaların başarılı olması için bir fırsat yaratabileceği şeklinde kanaatleri de iyice güçlendirmişti⁹.

Bütün bu gerekçelerin yanında müfettişlik teşkilâtlarının gündeme yeniden gelmesinde ekonomik sebeplerin de etkili olduğu görülmekteydi¹⁰. Mahmut Goloğlu’na göre de asıl sebep ekonomikti. “İdare kuruluşların ekonomik esaslara göre çalışmaya yöneltilmesi de tasarlanmaktaydı”¹¹.

⁷ Abidin Özmen, “Genel Müfettişlikler Hakkında Bir Düşünce”, **İdare Dergisi**, (Ocak-Şubat 1948), s.238.

⁸ Hüseyin Koca, **Yakın Tarihten Günümüze Hükümetlerin Doğu-Güneydoğu Anadolu Politikaları**, Konya, 1998, s.162 vd.

⁹ M.Naci Bostancı, **Cumhuriyetin Başlangıç Yollarında ekonomi ve Siyaset**, İstanbul, 1996, s.51

¹⁰ Erdal Aydoğan, “Üçüncü Umûmî Müfettişliği’nin Kurulması ve III.Umûmî Müfettiş Tahsin Uzer’in Bazı Önemli Faaliyetleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi (ayrı basım)** 33-34, Mayıs-Kasım 2004, s.3.

¹¹ Mahmut Goloğlu, **Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938)**, Ankara, 1974, s.50.

1926 yılında Umûmî Müfettişlikler ile ilgili çalışmalar yeniden gündeme gelmiş, hazırlanan kanun lâhikası 12 Şubat 1927 yeniden Meclis Gündemine Dahiliye ve Bütçe Encümenlerine görüşülmek üzere gönderilmişti.¹² Bu süre içinde encümenler görüşmelerini tamamlamış 25 Haziran 1927 Cumartesi günü Çatalca Mebusu Şakir Bey, Umûmî Müfettişlik hakkındaki kanun lâhikasının tercihen müzakeresine karar verilmesi için söz almış, Şakir Bey'in teklifi kabul edilmiş ve kanun lâhikası hakkında görüşmelere geçilmişti. Önce hükümet adına Başvekil İsmet Paşa'nın 08.02.1927 tarihli mazbataları gerekçesiyle birlikte Meclis'e sunulmuştu. Bu lâhikanın gerekçesi şöyle ifade edilmişti: "Toplam mevcut altmış üç vilayetimiz umûmî bir nazarla tetkik edildiği takdirde bu vilayetlerin iktisadî, içtimaî ve coğrafi nokta-i nazardan yekdiğeriyle alakadar birtakım menatika münkasen olduğu ve bu mıntıkları teşkil eden vilayetler arasında Umûmî ve müşterek birtakım menfaatlerin mevcut olduğu tezahür eder. İşte bu müşterek menfaat ve ihtiyaçları mahallerinde şamil bir nazarla tetkik ile bunların temin ve tanzimi hususunda nazım olmak ve aynı zamanda vilayeti de sıkı bir teftiş ve mürakabe altında bulundurarak ihtiyacı idariyenin lüzum gösterdiği hususatı icra etmek üzere Müfettiş-i Umûmîlik teşkilâtının icrasına lüzum ve zaruret hasıl olmuş ve layiha-i kanuniye takdim kılınmıştır, Efendim"¹³.

Daha sonra da 3 Mart 1927 tarihli Dahiliye Encümeni'nin mazbatası ile 17 Haziran 1927 tarihli Bütçe Encümeni mazbataları meclise sunulmuştu¹⁴. Bunlara paralel olarak da Hükümetin kanun teklifi, Dahiliye Encümeni tadili ve Bütçe Encümeni tadili sunulmuştu. Meclis Başkanı, bu kanun hakkında görüşmelere geçilmesini heyet-i Umûmîyeye teklif etmiş ve ardından da kanun teklifinin maddeleri teker teker görüşülmüştü¹⁵.

¹² **TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtimaî Senesi IV**, c.29, Ankara, (Tarihsiz), s.63.

¹³ **TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima Senesi IV**, c.33, Ankara, (Tarihsiz), s.682-683.

¹⁴ Dahiliye encümeni'nde kabul edilen kanun lahikasında "Bu teşkilatın az zamanda icrasına imkan olmadığını nazar-ı itibare alan Dahiliye Encümeni asayiş ve inzibat, iktisat ve menafi-i müşterekesi hasebiyle bir kül arz eden Vilâyetlerin bir merkezden teftiş ve murakabesi imkanını bahşeden Umûmî Müfettişlik teşkilatı hakkındaki layihayı bazı tadilat icra ederek kabul etmiştir" denilmektedir. **TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, İçtima Senesi IV**, c.33, s.683-684.

¹⁵ Meclis'te yapılan oylama sonucu ise:

"Aza Adedi	: 287.
Reye İştirak Edenler	: 198
Kabul edenler	: 194
Reddedenler	: 1
Müstenkifler	: 3
Reye iştirak etmeyenler	: 88
Münhaller	: 1"

Görüşmelerin tamamlanmasından sonra “Umûmî Müfettişlik Teşkilâtı Hakkındaki Kanunun” oylamasına geçildi ve büyük çoğunlukla kabul edildi. Kabul edilen Umûmî Müfettişlik Kanunu şöyle idi:

Madde 1- Müteaddit vilayetleri alakadar eden ve bu vilayetlerin müşterek faaliyetiyle izalesi kabil olan ihtiyacat hudusunda o vilâyetler üzerinde mevadd-ı âtiyede muharrer salâhiyetleri haiz Umûmî Müfettişlikler teşkiline ve ihtiyacatın zâil olmasıyla bu müfettişliklerin ilgasına hükümet mezundur.

Umûmî Müfettişler İcra Vekilleri Heyeti kararıyle tâyin olunur ve memuriyetlerine de aynı suretle nihayet verilir.

Madde 2-Umûmî Müfettişlik kadroları bütçelerle tâyin olunur. Ancak sene-i maliye zarfında teşkiline lüzum görülecek Umûmî Müfettişlik kadroları Dahiliye Vekâleti’nce bi’t-tanzim İcra Vekilleri Heyeti kararıyle tatbik ve ertesi sene Meclis-i Aliye arz olunur.

Umûmî Müfettişlikler emrine Hükümetçe tensip edilecek vekâletlerden lüzumu kadar müşavir vesaire de ayrıca tahsis olunabilir.

Madde 3-Umûmî Müfettişler Dahiliye Vekâleti’ne merbut olup mıntıkları dahilinde asayiş ve inzibatın teminine nezaret ve kavanin ve nizamâtın tamamii tatbik ve icrasını mütemadiyen takip ve murakabe ve Vekâletlerin kanunen haiz oldukları salâhiyetlerden İcra Vekilleri Heyeti’nce kendilerine tevdiine karar verilenleri istimal ederler.

Muvakkat madde- 1927 senesi zarfında Umûmî Müfettişlikler teşkiline lüzum görüldüğü takdirde bu teşkilâtın icap ettireceği maaşat ve masarif için masarif-i gayri melhuza tertibinden azâmi seksen bin liranın Dahiliye bütçesine küşat edilecek bir faslı mahsusa naklen sarfına hükümet mezundur.

Madde 4-Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 5-Bu kanun ahkâmını icraya İcra Vekilleri Heyeti memurdur¹⁶.

Yukarıda verilen kanun Resmi gazetede de yayınlanarak yürürlüğe girmiş oldu. Bu bağlamda çalışmalara devam edilmiş, 1164 numaralı kanun gereğince bu seferde Umûmî Müfettişlik Kanunu’nun tatbikine dair bir tüzük (talimatname)

TBMM Zabıt Ceridesi, Devre II, İctima Senesi IV, c.33..., s.684-686. Ayrıca daha geniş bilgi için bakınız Ek:15

¹⁶ Düstur, III. Tertip, c.8, Ankara, 1946, s.1005.

hazırlanmış ve 27 Teşrin-i Sani 1927/27 Kasım 1927 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından bir kararname ile kabul edildi¹⁷.

5858 sayılı bu karar toplam 17 maddeden ibaretti. Bu kararın esasları üç madde altında özetlenebilir:

1. Elazığ, Urfa, Bitlis, Hakkari, Diyarbakır, Siird, Mardin ve Van illerini ihtiva etmek üzere bir Genel Müfettişlik teşkili,

2. Genel Müfettişlik kadrosuna giren memurların atanma şekilleri, 3-Genel Müfettişlerin ödev ve yetkilerinin sayılması¹⁸.

27 Kasım 1927 tarihinde çıkarılan 5858 sayılı bu kararnameden yaklaşık bir ay sonra kararnameye zeyl olarak “1164 numaralı kanun mucibince teşkil olunan Umûmî Müfettişlik unvanının Birinci Umûmî Müfettişlik suretinde tadili hakkında 5977 sayılı yeni bir kararname 25 Kanun-ı Evvel 1927/25 Aralık 1927 Aralık 1927 tarihinde kabul edildi. Böylece Elazığ, Urfa, Bitlis, Hakkari, Diyarbakır, Siird, Mardin, Van vilayetlerini ihtiva eden ve Umûmî Müfettişlik unvanı kadrosuyla beraber Birinci Umumî Müfettişlik adını almış ve resmen kurulmuş oldu¹⁹.

Ayrıca Birinci Umûmî Müfettişlik mıntıkası civarında bulunan Bayezid Vilayeti o günkü asayiş ve diğer idare işlerin daha iyi yürütülebilmesi için buranın da müfettişlik mıntıklarına ilhakının faydalı olacağı düşünölmüşü. Bu maksatla Dahiliye Vekili Şükrü Kaya 5 Şubat 1929 tarihinde Başvekâlete durumu izah eden tezkeresi iletildi²⁰. Bu teklif 13 Şubat 1929 tarihinde Bakanlar Kurulu gündemine alınmış ve Birinci Umumî Müfettişlik Talimatnâmesi'nin Birinci Maddesi'ne Bayezit Vilayeti'nin de ilavesi kabul edilmiş²¹ ve Bakanlar Kurulu Kararnamesi ilgililere iletilmişü²².

I.Umumi Müfettişliğin kurulmasını Edirne, Kırklareli, Tekirdağ ve Çanakkale vilayetlerini kapsayan ve bölgeler arasında iktisadi bayındırlık ve sosyal

¹⁷ **Düstur, III. Tertip, c.9**, İstanbul, 1931, s.19.

¹⁸ Özmen, “Genel Müfettişlikler Hakkında Bir Düşünce...”, s.239; Daha geniş bilgi için bkz. **Düstur, 3.Tertip, c.9...**, s.20 vd; **Aynı Tarihi, c.15**, Teşrin-i Sani No:44, Ankara, 1927, s.2862 vd; **B.C.A.**, 030.10/69.454.29, Varak No:1.

¹⁹ **Düstur, III. Tertip, c.9**, İstanbul, 1931, s.44.

²⁰ **B.C.A.**, 030.18.01.20/2.15.20, Varak No:14.

²¹ **B.C.A.**, 030.18.01.02/2.15.20.

²² **B.C.A.**, 030.18.01.02/2.15.20, Varak No:77/3.

dengelesizliklerin ortadan kaldırılması amacıyla II. Umumi Müfettişlik kurulmuş. Dr. İbrahim Tali Bey de 18.03.1934 tarihinde yeni görevine atanmıştı²³.

Ülkede bu gibi idari yapılanmalar devam ederken Başbakan İsmet İnönü 1935 yılında Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Karadeniz Bölgesi'ni kapsayan bir inceleme gezisine çıkar. "İncelemelerinde Umumi Müfettişliğin yaptığı hizmetleri takdire şayan gören Başvekil İsmet Paşa gezi sonunda hazırladığı ünlü "Kürt Raporu"nu Atatürk ve Bakanlar Kurulu'na sundu"²⁴. İnönü, raporunda en dikkat çekici tarafı "Doğu İlleri verimli bir hale gelmedikçe bütçenin ve devlet kudretinin artması beklenemez" demektedir. Bunun gerçekleşmesi içinde Genel İnspektörlük müessesesinin kaçınılmaz olduğunu vurguluyordu. Olağanüstü Hal Bölge Valiliği olarak da tanımlanabilecek olan bu yapıda Umumi Müfettişlerin yetkilerini izah eden İnönü'ye göre Birinci Genel Müfettişlikten başka merkezi Erzurum olacak olan 3. Genel Müfettişlik teşkilatını bölgenin geleceği için kaçınılmaz görüyor ve bu çerçevede Ağrı, Kars, Artvin, Rize, Trabzon, Gümüşhane, Erzincan ve Erzurum vilayetlerinin bu yapı içinde olmasının önemini vurguluyordu²⁵.

İsmet İnönü'nün bu raporu doğrultusunda hayati önem atfedilen yeni bir müfettişlik bölgesinin kurulması böylece gerçekleştirilmiş olacaktı. 25 Haziran 1927 tarihli ve 1164 numaralı kanunun birinci maddesi mucibince Üçüncü bir Umumi Müfettişlik kurulması Bakanlar Kurulu'nda görüşülmüş²⁶ ve 23 Ağustos 1935 yılında da Umumi Müfettişliğe yine Bakanlar Kurulu Kararıyla Erzurum Milletvekili Tahsin Uzer atanmış²⁷ ve 6 Eylül 1935'te de 3. Umumi Müfettişlik resmen kurulmuş oluyordu. Vilayet çalışmaları bütün yoğunluğu ile devam etmektedir. Vilâyet Umumi Meclisi bugün saat 14'te Muhasebei hususiye binasındaki meclis salonunda ilk toplantısını yapmıştır.

3. Umumi Müfettiş olarak atanan Konya Milletvekili Tahsin Uzer, neredeyse ölümüne kadar, 1939 yılı sonuna dek, bu görevde kalacaktır. Uzer, 3 Kasım 1939 tarihinde sağlık nedenleriyle görevinden ayrılmak zorunda kalacak ve nitekim sadece 1 ay sonra ölecektir. Hatırlanacağı gibi, Tahsin Uzer, daha Osmanlı döneminde Makedonya'da teşkil edilen Umumi Müfettişlik'te zaten görevliydi. Bu konuda

²³ Koca, **Yakın Tarihten Günümüze...**, s.174-175.

²⁴ Saygı Öztürk, İsmet Paşa'nın Kürt Raporu", **Hürriyet**, (7 Eylül 1992), Koca, Yakın Tarihten Günümüze..., s.175.

²⁵ Saygı Öztürk, "21 Ağustos 1935 İsmet Paşa'nın Kürt Raporu", **Hürriyet**, (10 Eylül 1992).

²⁶ **B.C.A.**, B.K.K. (Bakanlar Kurulu Kataloğu), 030.18.01/57.70.15.

²⁷ **B.C.A.**, B.K.K., 030.18.01/57.70.16; Koçak, Umumi Müfettişlikler..., s.155.

tecrübeli sayılırdı. Cumhuriyet döneminde yeniden oluşturulan Umumi Müfettişliğe atanması, gerek kişi, gerekse kurum bazında açıkça görülen geleneği ve devamlılığı gözler önüne sermektedir.

3. Umumi Müfettişliğe, 30 Haziran 1940 tarih ve 2/13838 sayılı kararnameyle, Dahiliye Vekili Müsteşarı Nazif Ergin atanır. Ergin, daha önce valilik de yapmıştı. Umumi Müfettiş olmadan önce, yaklaşık bir buçuk yıldır Dahiliye Vekaletinde Müsteşar olarak görev yapıyordu. TBMM'nin sekizinci döneminde 1946 yılında Sivas Milletvekili olduğuna göre, altı yıl Umumi Müfettişlik yapmış olmalıdır. Ergin'den sonra yerine bir başka atama yapılıp yapılmadığını, eğer yapıldıysa yeni Umumi Müfettiş'in adını saptayamadım. Muhtemelen yerine bir başka atama yapılmamış olabilir²⁸.

Dahiliye Vekâleti Müsteşarlığından Üçüncü Umumi Müfettişliğe tayin edilen Sayın Bay Nazif Ergin 30.7.940 Salı günü Erzurum'a gelmiştir. İstasyonda Sayın Vali, Komutanlar, Müfettişlik erkânı, Parti ve Halkevi mensupları, resmi erkan ve halk tarafından karşılanan askeri törenle karşılanmıştır.

Aynı gün Vilâyet makamını, Parti, Halkevi ve Belediyeyi ziyaret eden müfettiş, günü Erzurum Valisi ile birlikte, Çarşamba günü Hasankale'de, Perşembe günü de Aşkale'de denetleme ve teftişlerde bulunmuştur. Cuma günü şehir merkezinde bazı tetkiklerde bulunan müfettiş şehir kulübünü de ziyaret etmiştir.

Umumi Müfettiş Nazif Ergin, Erzurum valisi Burhan Teker ile birlikte 10-11 Eylül 1940 tarihlerinde Tortum ve Oltu kazalarını, 13-14 Eylül 1940 tarihlerinde de Bayburt ve İspir kazalarını teftiş etmiştir²⁹. Müteakiben 23 Eylül 1940 günü Umumi Müfettiş ve Vali tarafından Hınıs kazası tetkik ve teftiş edilmiştir³⁰

2. DIŞ SİYASİ GELİŞMELER

1.2.1. Balkan Antantı'na İlişkin Haber ve Değerlendirmeler

Balkan antantı Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında 9 Şubat 1934'de Atina'da imzalandı. Türkiye daha 1926'da Balkanlarda sınırların

²⁸ Koçak, **Umumi Müfettişlikler**, 158-159-160.

²⁹ "3'üncü Umumi Müfettişimiz kazaları Teftiş buyurdular." **Erzurum Gazetesi**, 05.08.1940, s.1.

³⁰ U.Müfettişle valimiz tetkik gezilerinde." **Erzurum Gazetesi**, 23.09.1940, s.1.

karşılıklı güvence altına alınmasıyla ilgili toplu bir güvenlik sisteminin kurulması için girişiminde bulunmuşsa da bir sonuç alamamıştı. 1930'lara doğru balkan devletleri arasındaki anlaşmazlıkların bir kısmının çözülmesi, işbirliği için uygun bir ortam sağlamıştı. Bunun sonucu olarak 1933 yılına kadar her yıl Balkan Konferansları düzenlendi. Balkan Antantı da Balkan ülkeleri arasındaki bu işbirliği anlayışının sonucu olarak doğdu. Antantın oluşmasında Avrupa'daki huzursuzluk ve silahlanma yarışının da etkileri oldu özellikle İtalya'nın Balkanlar ve Doğu Akdeniz üzerindeki emelleri bu etkilerin başında gelmişti. Bulgaristan Balkanlardaki statükodan memnun olmadığı için Antanta katılmadı. Yeniden Ege Denizi'ne inmeyi ve Romanya'dan Dobruca'yı geri almayı umuyordu. Arnavutlukta İtalyan'ın baskısı altında bulunduğu antanta girmemişti.

Taraflar Balkan Antantı ile sınırlarının güvenliğini karşılıklı olarak garanti ediyor, Antanta katılmayan herhangi Balkan Devletine karşı birbirlerine önceden haber vermeden siyasi hiçbir harekette bulunmamayı, hiçbir siyasi yükümlülük altına girmemeyi kabul ediyorlardı. Balkan Antantı'nın süresi iki yıl olarak belirlenmiş, bu sürenin sonunda beş yıllık devreler halinde kendiliğinden uzaması öngörülmüştü.

Türkiye bir savunma paktı olan Balkan Antantı ile Balkanlardaki dış politika hedeflerine ulaştı. Antant hem Türkiye'nin batı sınırlarının güvenliğine katkıda bulunmuş, hem de 1936 Montreux Konferansında siyasi destek sağlamıştı. Balkan Antantı 1936 yılından itibaren önemini kaybetmeye başladı. Bunda büyük devletlerin, özellikle İtalya'nın bölge üzerindeki baskısının önemli rolü oldu. 1937 yılında Yugoslavya'nın Bulgaristan ile dostluk antlaşması imzalaması ve Yunanistan'ın da gittikçe güçlenen İtalya'ya yaklaşması bu süreci daha da hızlandırdı³¹.

Balkan Antantı (1934) çerçevesinde toplanan konferansa Romanya, Yugoslavya, Yunanistan ve Türkiye gibi ülkelerin, dış işleri bakanları katılmıştır. Bu bağlamda Yugoslavya Dışişleri Bakanı Milanoviç özetle *“Avrupa'nın harp felaketi içinde bulunduğu esnada, Balkanların sulhu muhafaza etmekte olduğunu ve bu bölgeden harp tehlikesini uzaklaştırmak ve sulhu idame etmek için her türlü tedbirlerin alınmasının temin edileceğini söylemiştir”*³².

³¹ Ali İhsan Gencer-Sabahattin Özel, **Türk İnkılâp Tarihi**, İstanbul, 2004, s.281.

³² “Balkan Konferansı Mesaisi”, **Erzurum Gazetesi**, 05.02.1940, s.1.

1.2.2. Komşu Ülkelerle İlişkilere Ait Haber ve Değerlendirmeler

Türkiye'nin bölgesel barış ve güvenliğe katkıları kapsamında düşünülen Türkiye-Suriye Dostluk Andlaşması 31 Mart 1940 tarihinde Ankara'da imzalanmıştır. Türkiye Suriye dostluk ve iyi komşuluk andlaşmasını ülkemiz adına Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu ve Hariciye Vekâleti Kâtibi Numan Menemencioğlu, Fransa namına da Büyükelçi Masiğli ve Suriye Fevkalâde Komiseri Gabriel Pusut X imzalamışlardır.

İmzayı müteakip Dışişleri Bakanı, Türkiye ile Fransa arasında öteden beri mevcut dostluktan bahsetmiş ve iki memleket münasebetlerinde ara sıra zorluk çıkarmış olan Suriye meselesinin de, bu imzalanan andlaşma ile kati olarak ortadan kalkmış bulunduğunu ifade etmiştir. Fransa Büyükelçisi de verdiği cevapta Türk Suriye münasebetlerinin bundan böyle mükemmel olacağını, çünkü sarsılmaz Türk Fransız dostluğuna dayandığını beyan etmiştir³³.

Türkiye ile Yugoslavya arasında 28 Ekim 1930 tarihli anlaşmaya ek olmak üzere 4 Ağustos 1940 günü Ankara'da karşılıklı bir protokol imzalanmıştır. Ayrıca Türk Yugoslav heyetleri arasında, afyon ihracına yönelik anlaşmanın esas noktalarına dokunmaksızın bu anlaşmanın bazı hükümlerini yeni icaplara uydurmak üzere 5 Ağustos 1940 günü bir protokol imzalanmıştır³⁴.

1.2.3. İkinci Dünya Savaşı'na İlişkin Haber ve Değerlendirmeler

İkinci Dünya Savaşı'nın başlıca nedenleri, Birinci Dünya Savaşı'nın çözümsüz bıraktığı sorunlar ve bunların yol açtığı gelişmeleri. Versailles Barışı ile kurulan statükoya daha iyi andan tepkiler doğrulmuştu. Galipler, mağlupları fazlası ile ezmişler, aşırı savaş tazminatı Alman ekonomisini çöküntüye uğratmıştı. Buna dünya ekonomik krizi de eklenince enflasyon ve işsizlik sosyal dengeyi bozmuş, orta sınıfın serveti eriyip yok olmuştu. Bu durumda Alman halkının usta bir demagog olan A.Hitler'in tuzağına düşmesi için yeterli olmuştu. Yine Birinci Dünya Savaşından umduğunu bulamayan İtalya'da faşist bir yönetimin kurulması; bu ülkenin dışa dönük heveslerini arttırmıştı.

³³ “Türkiye-Suriye Dostluk Muahedesi”, **Erzurum Gazetesi**, 01.04.1940, s.1.

³⁴ “Türkiye-Yugoslavya Ticaret Antlaşması” **Erzurum Gazetesi**, 05.08.1940, s.1.

İkinci Dünya Savaşı Almanya'nın 1 Eylül 1939 da savaş ilan etmeden Polonya'ya saydirması, bunun üzerine İngiltere ve Fransa'nın 3 Eylül'de Almanya'ya savaş ilan etmeleri ile başladı bu arada Sovyetler Birliği de Polonya'nın işgaline girişmiş ve böylece bu ülke arasında anlaşmış bulunan Almanya ve Sovyetler arasında paylaşılmıştı. Sovyetler Birliği ayrıca Estonya, Letonya ve Litvanya gibi Baltık ülkelerine yerleşmiş Finlandiya ile yaptığı savaştan da önemli kazançlar sağlamıştı. Almanya, Polonya'dan sonra batıya Fransa'ya yöneldi. Önce Danimarka ve Norveç'i işgal ederek kuzeyini güvenlik altına aldı.Daha sonra Hollanda ve Belçika'yı işgal etti.İtalya da 10 Haziran 1940'ta Fransa ve İngiltere'ye savaş ilan etmişti.Almanlar 14 Haziran 1940'ta Paris'e girdiler.Almanya,Fransa'yı saf dışı ettikten sonra İngiltere'ye yöneldi.Bir ada devleti olan İngiltere denizlerde Almanya'dan daha güçlüydü.Almanya bu nedenle Hava hareketına önem verdiyse de bir sonuç alamadı.İtalya ile birlikte Kuzey Afrika'da İngiltere'ye karşı başlattığı hareket da başarısızlıkla sonuçlandı.

27 Eylül 1940'ta Almanya, İtalya ve Japonya arasında "Üçlü Pakt" oluşturuldu. Almanya'nın Balkanlar'da izlediği yayılma politikası Sovyetler arasının açılmasına ve bu ülkeye savaş açmasına neden oldu. Başlangıçta Sovyetler Birliği karşısında başarılı olduysa da 1943 yılı başlarında Doğu Cephesi'ndeki üstünlüğünü kaybetti.

Uzakdoğu' da savaş Japonya'nın 7 Aralık 1941' de Hawai'de Pearl Harbor'daki Amerikan üslerine saldırmasıyla başladı. A.B.D.'nin savaşa girmesiyle 1941 yılı sonlarında savaş mihver devletlerinin aleyhine dönmeye başladı. Müttefikler Temmuz 1943'te İtalya'yı işgal ettiler ve Mussolini iktidardan düşürüldü.1944 yılında hava üstünlüğü Müttefiklerin eline geçmişte. Haziran ayında Normandiya çıkarması yapıldı. Müttefikler Fransa, Belçika ve Hollanda'yı kurtardıktan sonra Eylül ayı sonlarında Ren nehrini geçerek Almanya'ya girdiler. Sovyetler de Balkanları işgal etmiş ve Berlin yönünde ilerlemeye başlamıştı. Doğudan ve batıdan işgale uğrayan Almanya Mayıs 1945'te teslim oldu. Uzakdoğu'da savaş bir süre daha devam etti. A.B.D.'nin Hiroşima ve Nagasaki'ye atom bombası atmasını takiben Japonya da 2 Eylül 1945'te teslim oldu.

İkinci Dünya Savaşı birincisi gibi bir Avrupa savaşı olarak başlamış, yine onun gibi bir dünya savaşına dönüşmüştü. İkinci Dünya Savaşı Sovyetler Birliği hariç tutulacak olursa demokrasilerin totaliter yönetimler karşısındaki bir zaferiydi.

Ruslar ister karışınlar, ister tarafsızlıkların bedelini ödetsinler Avrupa Savaşlarından daima kazançlı çıkmışlardı. Özellikle Yalta Antlaşması Sovyetler Birliği'ni İkinci Dünya Savaşı'ndan asıl yararlanan devlet yapmıştı³⁵.

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı öncesinde büyük devletlerarasında dost olduğu iki ülke İngiltere ve Sovyetler Birliği'ydi. Diğer taraftan Atatürk'ün bıraktığı Türkiye'nin hiçbir devletle düşmanca ilişkileri de bulunmuyordu. Bununla beraber Türkiye Almanya'nın büyümesi ve güçlenmesi, İtalya'nın da Akdeniz'de işgalci bir siyaset izlemesi karşısında İngiltere ve Fransa'ya yaklaşmıştı. Bunun yanında İkinci Dünya Savaşı'nın başlarında Sovyetler Birliği'yle Almanya arasında doğan geçici yakınlaşma Türkiye'yi güç bir duruma bırakmıştı.

Türkiye İkinci Dünya Savaşı'nda kendi toprak bütünlüğünü korumayı ve savaşın dışında kalmayı amaçlayan bir tarafsızlık politikası izledi. Bu gerçekçi politika hayal peşinde koşan maceracıların değil milletine karşı sorumluluk bilincine sahip devlet adamlarının politikasıydı. Ancak bu politikanın uygulanması pek kolay olmadı. Gerek Müttefikler, gerekse Mihver Devletleri Türkiye'yi kendi saflarında savaşa sokmak için büyük çaba harcamışlar. Çeşitli baskı yapmışlardı. Bu nedenle Türkiye'nin izlediği tarafsızlık politikası hem devamlı tetikte olmayı, hem de esnekliği getirmişti.

Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile antlaşma yapma isteği, bu ülkenin Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ni kendi lehinde değiştirmek, Balkanlarla ilgili bazı isteklerini kabul ettirmek istemesi nedeniyle sonuçsuz kaldı. Türkiye bunun üzerine görüşmeler yaptığı İngiltere ve Fransa ile 19 Ekim 1939'da "Üç Taraflı Yardım Antlaşması" imzalandı. Türkiye, İngiltere ve Fransa'nın yardım ve desteğini sağlayan bu ittifak antlaşmasıyla batılı devletlere daha da yaklaşmış oldu. Türkiye savaşın sonuna kadar bu ittifaka sadık kalmış, ancak askeri harekâta katılmamıştı. Savaşın dışında kalma politikasını da aynı antlaşmanın hükümlerine dayandırmıştı.

Almanya ise Balkan ülkelerini ele geçirdikten sonra Türkiye üzerindeki baskısını arttırmıştı, Türkiye'ye kendi safına geçmesi karşılığında Trakya ve Ege Adaları'nda toprak önermişti. Ancak bu türden vaatler Türkiye'yi izlediği barışçı siyasetten saptıramadı. Türkiye özellikle Yunanistan'a karşı örnek bir dostluk politikası izledi. Yunanistan, Türkiye'nin bu politikası sayesinde Türk sınırını

³⁵ Gencer-Özel, **Türk İnkılâp Tarihi**, s.286-288.

tamamen boş bırakarak bütün gücüyle saldırma imkânı buldu. Almanya ise Türkiye'ye karşı izlediği baskı politikasından bir sonuç alamayınca, bu kez dostluk antlaşması yapmayı önermişti. Türkiye'nin bu öneriyi kabul etmesiyle iki taraf arasında 18 Haziran 1941'de bir saldırmazlık antlaşması imzalandı. Bu arada Almanya ile ilişkileri bozulmaya başlana Sovyetlerde yeniden Türkiye'ye yaklaşmaya başladı.

1942 yılı içinde cereyan ettiği cepheler genelde Türkiye'den uzakta bulunuyordu. Bu durum Türkiye'nin yararına olmuş, taraflar o safhada Türkiye'den sadece tarafsız kalmasını istemişlerdi. Ancak 1943 yılı başlarında bu durum değişmiş, savaş alanı yine Türk sınırlarına yaklaşmıştı. Bu durumda müttefiklerin Türkiye'yi kendi safhalarına çekme çabaları yoğunluk kazanmış, İngiliz Başbakanı Churchill ile İsmet İnönü ve Başbakan Şükrü Saraçoğlu arasında 30-31 Ocak 1943 günlerinde Adana konferansı yapılmıştı. Churchill, gayet kuvvetli bir piyade ordusuna ve teçhizatına sahip olan Türkiye'nin modern savaşın gerektirdiği motorize silahlarından yoksun olduğunu gözlemiş, bir yıl içinde 500 tank, 500 uçak, top, tüfek ve diğer savaş gereçlerini vermeyi vaat etmişti. Türkiye vaat edilen bu malzemenin tamamını teslim alıp tecrübelerini yaptıktan sonra Balkanlarda herhangi bir müdahale olduğu takdirde savaşa girecekti. Türkiye savaşa girdiği takdirde harekât hattını kendisi belirleyecekti.

Müttefiklerin Türkiye'yi savaşa çekme çabaları bundan sonra da aralıksız olarak devam etti. 5-6 Kasım 1943'te İngiltere Dışişleri Bakanı Eden ve Türk Dışişleri Bakanı Numan Menemencioğlu arasında I.Kahire Konferansı cereyan etti. İngiltere bu konferansta adalara karşı harekâta bulunabilmek için hava üslerini verilmesini, Türkiye'nin yıl sonundan önce savaşa girmesini istediye de Türkiye bu istekleri reddetti. 4-6 Aralık 1943'te İnönü, Rooswelt ve Churchill arasında II.Kahire Konferansı yapıldı. İngiltere bu konferansta Türkiye'yi savaşa girmemesi halinde, savaştan sonra Sovyetlerin Boğazlarla ilgili muhtemel taleplerine karşı koymamakla tehdit etti. Türkiye bunun üzerine daha önce vaat edilen askeri yardımların hiçbirinin yapılmadığını hatırlattı. Ancak karşılaştığı ağır baskılar karşısında Türk ordusuna gerekli silah ve donatımın sağlanması şartıyla savaşa katılmayı prensip olarak kabul etmişti. Bu istek İngiltere Başbakanı tarafından kabul edilmiş, ancak bu konulardaki görüşmelerden kesin bir sonuç alınamamıştı. Türkiye Müttefiklerin isteğine uymak suretiyle 2 Ağustos 1944'te Almanya ile diplomatik ve ekonomik ilişkilerini kesti.

Bunu yaparken İngiltere ve A.B.D.'den savaş sonrasındaki barış konferansında tam bir müttefik muamelesi göreceğine dair güvence almıştı. Türkiye, yine A.B.D. ve İngiltere'nin isteğiyle 30 Ocak 1945'te Japonya'yla olan ilişkilerini de kesmişti. Bu arada İngiltere, Yalta Konferansından sonra 20 Şubat 1945'te Türkiye'ye bir muhtıra vererek, 25 Nisan 1945'te Müttefikler arasında San Fransisko Konferansının toplanacağını, bu konferansa 1 Mart 1945'te tarihinden önce Almanya'ya savaş ilan etmiş devletlerin davet edileceğini bildirmişti. Türkiye bunun üzerine 3 Şubat 1945'te Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etti. Türkiye'nin bu kararı Birleşmiş Milletler Teşkilatına üye olabilmek için yerine getirilmesi gereken bir formaliteden ibaretti. Çünkü bu teşkilata üye olmak, İkinci Dünya Savaşı sonrasında siyasi bir yalnızlığın içerisinde bulunan Türkiye için zorunluluktaki. Türkiye 27 Şubat'ta Birleşmiş Milletler Beyannamesi'ni imzaladı ve 5 Mart 1945'te San Fransisko Konferansı'na resmen davet edildi. Böylece Birleşmiş Milletlerin kurucu üyeleri arasına katılmış oldu.

Türkiye İkinci Dünya Savaşı boyunca üretim çağındaki iki milyona yakın genç insanını silâh altında tutmuş, bütün kaynaklarını savunmasına ve askeri amaçlara yöneltmişti. Sanayi planları uygulanmadan kaldırılmış, çalışan nüfusun silâh altında bulunması nedeniyle tarım, sanayi ve ekonominin her kesiminde büyük bir duraklama ve gerilemenin içine girilmişti. Türk halkı savaş süresince ekmek, tuz gaz ve bez gibi temel ihtiyaç maddelerini sağlamakta bile büyük sıkıntılar karşılaşmıştı³⁶.

Uluslararası ve bölgesel barış ve istikrara katkıda bulunan Türkiye içinde bulunulan İkinci Dünya Savaşı ortamında bu görüşünde değişiklik olmadığını, Dışişleri Bakanı Şükrü Saraçoğlu tarafından dünya basınına verdiği beyanatta vurgulamıştır. Dışişleri Bakanı, Türkiye'nin gerek İngiltere, gerek Fransa ve gerekse Balkan müttefiklerine karşı taahhütlerine harfi harfine sadık kalacağını belirterek *“Bir balkan hükümetinin herhangi bir devletin veya üç devletin birden isteklerine boyun eğmesi muhtemel değildir. Balkanlarda nüfuz muntıkası tesis etmek istemek harp demektir. Emniyetimizi, istiklalimizi müdafaya azmettik. Taahhütlerimizi tamamen yerine getireceğiz.”* sözleri ile ülkemize ve özellikle balkan ülkelerine bir

³⁶ Gencer-Özel, **Türk İnkılâp Tarihi**, s.288-291.

saldırı olmaması durumunda tarafsızlığımızı koruyacağımızı ve yaptığımız uluslararası anlaşmalara sadık kalacağımızı vurgulamıştır.³⁷

İkinci Dünya Savaşının etkilerinin şiddetlendiği dönemlerde, toplumsal genel tüketim maddelerinin yokluğunun yaşandığı, Oslo’da kişi başına düşen ekmeğin ve sütün çok azaldığı, etin ise hiç bulunmadığı bildirilmiştir. Bu durumda, Avrupa’da yaşayan insanların yaşamlarını sürdürebilmeleri ve verimli olabilmeleri için, metabolizmalarının gelişmesinde çok önemli yeri olan temel besin maddeleri sıkıntısının çekilmesi ülke düzeyinde kıtlığın başladığını, sağlıklı beslenme koşullarının ise yok olduğunu göstermiştir.³⁸

Bununla birlikte, savaşın etkisi ile dünya ülkeleri arasında kopmaların başladığı görülmüş, örneğin Irak’ın Danimarka ile arasında tüm ilişkilerin kesildiği bildirilmiştir.³⁹

Dönemin Türk Hükümeti Başbakanı Dr. Refik Saydam, İkinci Dünya Savaşında, Türkiye’nin konumuna ilişkin, TBMM’de yaptığı bir açıklamada, Cumhuriyet Hükümetinin devam etmekte olan savaşı yakından takip ettiğini ve Türkiye’nin tarafsızlığını sürdürmesinin, milli çıkarlarımız açısından gerekli olduğunu aşağıdaki şu cümleleri ile *“Türkiye halihazırdaki muhariplik vaziyetini muhafaza etmektedir. Memleketimizin emniyeti ve müdafaası için, bir taraftan askeri hazırlıklarımızı devam etmekle beraber, diğer taraftan her zamankinden fazla uyanık durmak mecburiyetindeyiz.*

Her türlü tahrikten içtinap eden dikkatli vaziyetimizin memleketimiz için olduğu kadar, etrafımız için de sulhun muhafazasına hadim olacağını ümit etmekteyiz” demiştir.⁴⁰

İngiltere ve Fransa hükümetleri, Rus-Fin savaşında askeri bir desteğin olmayacağını, ancak, maddi desteğin olacağını Milletler Cemiyetine bildirerek, gelecekte, bu konuda ittifak olacaklarını, dünya ülkelerine beyan etmişlerdir.⁴¹

³⁷ “Türkiye; İngiltere, Fransa ve Balkan Müttefiklerine karşı teahhüdâtına harfî harfine sadıktır”, **Erzurum Gazetesi**, 01.04.1940, s.1.

³⁸ “Oslo’da et, ekmeğin kıtlığı”, **Erzurum Gazetesi**, 22.04.1940, s.1.

³⁹ “Irak hükümeti Oslo ile münasebeti kesti”, **Erzurum Gazetesi**, 22.04.1940, s.1.

⁴⁰ “B.M. Meclisinde Başvekil Doktor Refik Saydam Harici Siyasetimiz hakkında izahat verdi”, **Erzurum Gazetesi**, 01.07.1940, s.2.

⁴¹ “Fin-Rus Harekatı”, **Erzurum Gazetesi**, 01.01.1940, s.1.

İkinci Dünya Savaşının giderek şiddetlendiği dönemde, İngilizlerin bir Alman hava üssünü 30 uçak ile 7 saat süre ile bombalayarak büyük hasarlar meydana getirmişlerdir⁴².

Bütün şiddeti ile devam eden İkinci Dünya Savaşı sürecinde Almanlar Danimarka'yı tamamen, Norveç'i kısmen işgal etmişlerdir. Norveç sahilleri ve Oslo dahil olmak üzere diğer bazı yerler Almanlar tarafından işgal edilmiş, Norveç Başbakanı Norveç'in bağımsızlık ve istiklali için mücadeleye devam edeceğini ifade etmiştir. Oslo civarında, Almanların yirmi altı bin tonluk dev kruvazörü, Norveç donanması tarafından batırılmıştır. Bir İngiliz savaş gemisi ise, yedi adet Alman gemisini batırmıştır. Bu olaylar sonucunda İkinci dünya savaşı sürecinde, Almanların karada olduğu kadar, denizde güçlü olmadığı, tüm müttefikler tarafından fark edilmiştir. Devam eden savaş sürecinde, Alman donanması her geçen zaman içinde önemli düzeyde kayıplar vermiştir.⁴³

Tüm şiddeti ile devam eden İkinci Dünya Savaşında, Almanlar güçlü kara ordularını havadan destekleyememiş ve bunun sonucunda ciddi kayıplar vererek geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Öyle ki, İngiliz savaş uçakları Alman hava üslerini bombalamış ve bir çok Alman uçağını düşürmüştür. Bu durum, Almanların, bu savaşta dünya ülkelerindeki yer ve konumlarını koruyamadıklarını ortaya koymuştur.⁴⁴

İkinci Dünya Savaşı sürecinde, olası Avrupa Ülkelerinin işgallerine karşı dirençli olabilmek ve özellikle boğazların güvenliğini sağlamak ve bunu sürekli hale getirmek üzere, Türk donanmasını güçlendirecek on bir adet gemi inşası için İngiliz firmasına sipariş verilmiştir.⁴⁵

İkinci Dünya Savaşı bütün şiddeti ile devam ederken, Fransız-Alman mütarekesi imzalanmıştır. Buna göre, savaş süresince Manş ve Atlantik sahilleri Alman işgalinde bulunacak, bu limanlarda bulunan Fransız donanması silahtan arındırılacaktır. Mütareke kapsamında, Fransa'nın üçte birinden biraz daha küçük ve Paris'i içine alan bir bölge Almanlar tarafından işgal olunmayacağı kesinlik kazanmıştır. Müteakiben, barış anlaşmasından önce arazi değişiklikleri

⁴² "30 İngiliz tayyaresi Alman hava üssünü bombaladı", **Erzurum Gazetesi**, 21.03.1940, s.1.

⁴³ "Alman-Norveç harbi devam ediyor", **Erzurum Gazetesi**, 15.04.1940, s.1, 2.

⁴⁴ "Belçika-Holanda hududunda çok şiddetli muharebeler olmaktadır" **Erzurum Gazetesi**, 13.05.1940, s.1.

⁴⁵ "İngiltere'ye sipariş edilecek vapurlar", **Erzurum Gazetesi**, 13.05.1940, s.1.

yapılmayacağı karara bağlanmıştır. Bunun üzerine, dönemin İngiliz başbakanı, bu anlaşma ile Fransız İmparatorluğunun Almanya'nın hegemonyasına gireceği endişesini taşıdığını ve Fransız milletinin özgürlüğüne kavuşmasının, ancak İngiltere'nin zaferi ile mümkün olacağını belirterek, işgal altında olmayan Fransızları, bu savaşta İngiltere'nin yanında olmaya çağırdığını bildirmiştir. Bu gelişmeler yaşanırken, İngilizler düzenledikleri hava taarruzları ile Alman işgali altında bulunan önemli yerleri bombalayarak, savaşta galip gelmek için etkinliğini arttırmışlardır.⁴⁶

Savaşın ilerleyen dönemlerinde, Sovyetler Romanya'nın Baserabya ve Bukovinya bölgelerini işgal etmişlerdir. Bu bölgede bulunan Roman birlikleri geri çekilmiştir. Bu sıcak gelişmeler üzerine, dönemin Romanya Kralı, Karol ülkede genel seferberlik ilan ederek, parlamentoyu acilen toplantıya çağırmıştır. Bu durum, savaşın Avrupa'da hızla yayıldığını ortaya koymuştur⁴⁷. Almanlar yenilgilerini kabul etmeyerek, Manş denizinde, Fransız sahillerine 50 km mesafede bulunan ve sivillerin yaşadığı iki İngiliz adasına hava taarruzları düzenleyerek, sivillerin ağır kayıplar vermesine neden olmuşlardır⁴⁸.

İkinci Dünya Savaşının artan şiddetteki etkisi, İngilizlerin Akdeniz sularına hakim olma emelleri etkin hale gelmiş, böylece Fransız donanması İngilizlerin kontrolüne geçmiştir. İngiltere, Suriye ve Lübnan'ın Almanya veya Fransa tarafından işgal edilmesi durumunda, bu ülkeleri savunacağını resmen ilan etmiştir.⁴⁹

İkinci Dünya Savaşının artan şiddetinin etkisinin ülkemizdeki yansımalarından vatandaşlarımızı korumak amacı ile, pasif korunma tedbirleri kapsamında tüm ülkemizde olduğu gibi Erzurum'da da, 1 Aralık 1940 ta başlayan ışıkları söndürme ve maskeleyme kararı gereği, resmi ve özel bütün mekanlar, evler, dükkanlar, mağazalar ve kahvehanelerin ışıkları dışarıdan görünmeyecek şekilde karartılmıştır. Bu konuda aile reisleri ve zabıtaya sorumluluklar yüklenmiş, karara halkın büyük bir ciddiyet ve özenle uyum sağladığı açıklanmıştır⁵⁰.

⁴⁶ “Fransız-Alman mütarekesi imzalandı”, **Erzurum Gazetesi**, 24.06.1940, s.1.

⁴⁷ “Romanya hükümeti umumi seferberlik ilan etti”, **Erzurum Gazetesi**, 01.07.1940, s.1.

⁴⁸ “Almanlar gayri askeri iki adaya hücum ettiler”, **Erzurum Gazetesi**, 01.07.1940, s.1.”

⁴⁹ “İngiliz donanması Fransız donanmasına karşı harekete geçti”, **Erzurum Gazetesi**, 08.07.1940, s.2.

⁵⁰ “Işıkları söndürme kararınınin tatbikine 1-12-940'da başlandı”, **Erzurum Gazetesi**, 09.12.1940, s.1.

II. BÖLÜM

SOSYO-EKONOMİ VE TOPLUMSAL ALANDAKİ GELİŞMELER

1-SOSYO-KÜLTÜREL VE SAĞLIK ALANINDAKİ GELİŞMELER

1.1. Eğitim Alanındaki Gelişmeler

Ülke çapında eğitim eşitliğinin sağlanabilmesi, okuma yazma ve kendini geliştirme gibi temel vatandaşlık hak ve hürriyetlerinin tüm vatandaşlarımızı kapsamaya amacıyla; orta öğretim düzeyinde bulunan tüm yoksul çocukların eğitim görebilmeleri ve yoksul çocukları koruma cemiyeti adı Erzurum'da bir cemiyet Erzurum İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından teşkil edilen cemiyetle ilgili hususlar aşağıya çıkarılmıştır: kuruluşun üyeleri tespit edilerek görev ve yetkileri halkın arzına sunulmuştur. Kurulan cemiyetle ilgili ayrıntılı bilgiler aşağıda sunulmuştur:

CEMİYETİN ADI VE MERKEZİ:

1. Cemiyetin Adı: Orta Tahsil, Yoksul Çocuklarını Koruma Cemiyetidir.
2. Cemiyetin Merkezi Kongre caddesinde Gazi ilkokulu binasındaki hususi dairedir.

CEMİYETİN KONUSU:

Erzurum orta tahsil müesseselerinde okuyan Türk tabiiyetini haiz ve Türk ırk ve harsına sahip kimsesiz veya yoksul çocukların Erzurum merkezinde yedirme, giydirme, yatırma türü mektep ihtiyaçlarını tedarik ve onları korumaktan ibarettir.

CEMİYETİN HAMİSİ:

Milli Eğitim Müdürlüğüdür

FAHRİ REİSİ:

Erzurum vilâyeti valisidir.

CEMİYETİN MÜESSİSLERİ:

Tevfik Tekeli Cumhuriyet Müddeiumumî Muavini, Saadettin Uğursal Ziraat Bankası Müdürü, İzzet Deliçay Lisesi Edebiyat Öğretmeni, Mehmet Kumbasar Lisesi Matematik Öğretmeni, Tüccar Remzi Temelli, Tüccar İbrahim Kuzulugil, Tüccar Hüseyin Kurşunlu, Tüccar Şaban Dilâver, Gazi İlkokulu Baş Öğretmeni Servet Erem ve Süreyya Süren Lisesi Ambar Memuru.

CEMİYETE GİRİŞ VE ÇIKIŞ ŞARTLARI:

1. Cemiyete Girmek İçin; Türk olmak, medeni haklarına sahip olmak, yüz kızartıcı bir suçla mahkûm olmamak, kuruculardan asgari iki kişinin tavsiye ve onayına hamil olmak gereklidir.

2. Cemiyete ilk giren bir defaya mahsus olmak üzere iki lira verir.

ÜYELER YARDIM DERECELERİNE GÖRE ŞU TASNİF EDİLİR:

1. Faal üye: Cemiyete yılda on iki lira veren üyedir.
2. Hamî üye. Cemiyete senede altı lira veren her vatandaş hami üye olur.
3. Cemiyete yılda bir lira veren her vatandaş yardımcı üye olur.
4. Gerekli şartları sağlayan her türlü Türk müesseseleri bu nizamnamede belirtilen neviden aidatı vermekle Cemiyete üye olabilirler.
5. Cemiyete büyük yardımda bulunanlar ancak heyeti idare kararıyla faal üye olabilirler.
6. Yukarıdaki şartları ihlâl eden ve taahhüdünü meşru bir mazereti olmaksızın ifa etmeyen üye Cemiyetten çıkarılır.

CEMİYETİN ORGANLARI:

Umumi heyet, idare heyeti ve danışma heyetlerinden ibarettir.

UMUMİ HEYET:

1. Umumi heyet, Faal ve hami üyelerin heyeti toplamından oluşur ve senede bir kez Eylül ayında toplanır.

2. Toplantı, umumi heyeti teşkil eden üyelerin yarısından bir fazlası ile açılır. Belirtilen günde yapılamadığı toplantı, dört gün sonraya bırakılır.

3. Umumi heyet, mevcut faal ve yedek üyelerin üçte birinin veya idare heyetinin kararı ile olağanüstü toplantı yapabilir.

4. Umumi heyet, İdare Heyeti Reisi veya Reis Vekili tarafından açılarak toplantıya ait yoklama yapıldıktan sonra mevcut üyeler arasından bir Reis, bir-iki kâtip seçilir. Toplantının müteakip safahatı bu reis tarafından idare edilir.

5. Kararlar mevcut üyelerin çoğunluğuyla alınır. Fesih kararları için çoğunluk kararının üçte iki nisbetinde olması şarttır.

6. Umumi heyetin müzakere zabıtları alınan kararlara ilişkin yazılar, Reis ve iki kâtip tarafından imzalanarak saklanmak üzere idare heyetine teslim edilir.

İDARE HEYETİ;

1. İdare heyeti faal ve yedek üyeler arasından seçilen yedi kişiden ibarettir.
2. İdare heyeti, ilk toplantısında kendi içerisinde bir reis, bir reis vekili, bir muhasip ve bir kâtip seçer.
3. İdare heyeti, icap ettiğinde reisin davetiyle her zaman toplanabilir. Kararlar çoğunlukla alınır.
4. Üç toplantıda mazeretsiz olarak bulunmayan idare heyeti üyesi istifa etmiş sayılır.

DANIŞMA HEYETİ:

Cemiyetin danışmanlığı, Umumi heyet tarafından seçilen üç danışma üyesi tarafından usulüne uygun olarak yapılır.

UMUMİ HEYETİN VAZİFELERİ;

1. Nizamnamenin tadili,
2. Hesapların ve danışman raporlarının tetkiki ve blâncunun hazırlanması,
3. Cemiyetin feshi.

İDARE HEYETİNİN VAZİFELERİ:

1. Cemiyetin bütün işlerini nizamname hükümleri dairesinde yürütmek,
2. Yıllık hesapları ve muameleleri umumi heyetin onayına sunmak,
3. Milli Eğitim Bakanlığı okul talimatnamelerine uygun pansiyon talimatnamesi yapmak ve pansiyon işlerini idare etmek,
4. Cemiyetin amacına uygun nitelikteki öğrencileri pansiyona kabul etmek,

5. Pansiyon talimatnamesine ve bu cemiyetin kuruluş ve amacına uymayan davranışlarda bulunan öğrencileri pansiyondan çıkarmak.

CEMİYETİN TEMSİLİ:

Cemiyeti İdare heyeti reisi veya reis vekili ile üyelere biri olmak üzere iki kişi temsil eder.

CEMİYETİN MUHASEBESİ

İdare heyeti, Cemiyet işlerinin idaresi için lüzumlu olan; Aza Kayıt Defteri, Karar Defteri, Evrak Kayıt Defteri, Yevmiye Defteri, Bilanço Defteri, Demirbaş Eşya Defteri ve Evrak Zimmet Defterlerini tutar.

CEMİYETİN GELİRLERİ:

1. Üye tahsilatları,
2. Bağışlar,
3. Belediye ve Cumhuriyet Halk Partisi tarafından yapılacak yardımlar,
4. Müsamere ve balo mahiyetinde cemiyet hesabına yapılan yardımlar.

CEMİYETİN FESHİ:

Umumi heyetçe cemiyetin feshine karar verildiği takdirde fesih işlemi, cemiyetin tüm hesaplarını incelemek üzere umumi heyetçe belirlenen beş kişilik tasfiye heyeti tarafından yerine getirilir. Tasfiye neticesinde kalan para aynı maksatla kurulan diğer bir cemiyete devredilir⁵¹.

İkinci Dünya Savaşı sürecinde, ülkede eğitilmiş ve bilinçli toplumu geliştirmek, okuma yazma oranını arttırmak amacı ile, Çocuk Esirgeme Kurumundaki yardıma muhtaç çocuklara, elbise yardımı yapılmıştır. Bu çalışma ile, toplumsal ve sosyal kalkınma işbirliğinin en güzel örneği sergilenmiştir. Böyle önemli bir sosyal altyapının koordinasyonu ve organizasyonu, dönemin Erzurum Valisi Burhan Teker ve eşleri tarafından yürütülerek, bu örnek davranışa kurumsal kimlik kazandırılmıştır⁵².

Köy idarelerinin Milli Eğitim kanunları ile yapmak zorunda oldukları vazifeler; Erzurum Gazetesinin Köy ve Köylü köşesinde yayımlanarak halkın bilgi

⁵¹ “Orta Tahsile Devam Eden Kimsesiz ve Yoksul Müsteit Çocukları Koruma Cemiyeti Nizamnamesi”, **Erzurum Gazetesi**, 01.04.1940, s.4.

⁵² “Memlekette sosyal tepreşmeler”, **Erzurum Gazetesi**, 22.04.1940, s.1.

edinmesi ve eğitim konularında aydınlatılması amaçlanmıştır. Bu kapsamda eğitim alanında yapılan yeniliklerden biri de, köy idarelerinin Milli Eğitim Bakanlığı ile ortak hareketi kapsamında yürürlüğe konulan kanun ile genel sorumlulukları belirlemiş olmasıdır. Bu sorumluluklar sırası ile; ilk öğretimin mecburi ve parasız olduğu, yedi-on altı yaş arası her çocuğun okula gitmek ve eğitim görmek zorunda olduğu, mazeretsiz olarak haftada iki gün devamsızlığı olan öğrencinin velisinin uyarılacağı, bu olayın devamı halinde 300 kuruşa kadar para cezası ile cezalandırılacağı, her yıl terfi sınavı yapılacağı, bu sınavlara katılmayan öğrenci velilerinin 50-150 kuruş arası para cezası ile cezalandırılacağı bildirilerek, konunun takibinde köy idarelerine verilen yetki ve sorumluluklar açıklanmıştır. Bu durum tüm ülkede, ilköğretim ve okuma yazma oranının arttırılması için önemli bir aşama olarak dikkati çekmiştir.⁵³

Erzurum halkının, bilimsel ve teknolojik gelişmelerden haberdar olması, bilgilendirilmesi ve toplumsal kalınlamada bilinçli birey, bilinçli toplum felsefesinin gelişmesi ve yaygınlaştırılması amacı ile, üniversite haftası düzenlenmiştir. Bu etkinlikler kapsamında, İstanbul Üniversitesinden kendi alanlarında uzman olan profesörlerden oluşan bir heyet tarafından yedi gün süre ile on bir ayrı konuda konferans verilmiş ve Üçüncü Umumi Müfettişlik salonunda da on defa mesleki konuşma yapmışlardır. Bu konferanslar ağırlıklı olarak, ekonomi, tıp, ulusal bağımsızlık, Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi, sanayi, tarım vb. alanlarında verilerek, toplumun aydınlatılmasına ve toplumsal kalkınmaya katkıda bulunmuştur. Erzurum'da üniversite haftası kapsamında icra edilen bu etkinliğe Erzurum halkı büyük ilgi göstermiştir. Heyetin Reisi ve İstanbul Üniversitesi Rektörü Profesör Cemil Bilsel, halkevi salonunu dolduran kalabalığa üniversite haftasının amacı ve kuruluşunun ilk önce Erzurum'da yapılmasının sebeplerini demiryolunun en ağır şartlara rağmen en kısa zamanda Erzurum'a yetiştirilmesindeki gayretleri ve demiryolunun tarihçesini anlatmıştır. Konuşmacı; İstiklal mücadelesinin kuruluşunda ebedi atalara kollarını açan Erzurumluların yine onun peşinde ve tek işareti ile mücadelede ilk rolü aldıklarını ve her zaman olduğu gibi bugünkü idarenin temelini teşkil eden Milli mücadelede de tarihi vazifelerini yaptıklarından dolayı Erzurum halkı adına gurur duyduğunu kendine has ifadesi ile vurgulamıştır. Erzurum kökenli İstanbul Üniversitesi hocalarından Doçent Fahri Fındıkoğlu tarafından Türk

⁵³ “Köy İdarelerini Maarif kanunları ile yapmaya mecbur oldukları vazifeler”, **Erzurum Gazetesi**, 08.07.1940, s.2. ; 22.07.1940, s.2

ekonomisinde Erzurum'un yeri konusunda verdiği konferansı müteakip Üniversite Tıp Fakültesinden Osman Nuri konuşmasını sürdürmüştür. Bu konuşmada; *“Sayın Rektörüm, Sayın Hocaları;ilk üniversite haftasını Erzurum'da açtınız. İlim ve kalkınma davasında yeni bir yolun kurdelesini Erzurum'da kestiniz. Erzurum'dan ilk adım, Erzurum'dan başlayan ilk milli hareket daima ileri, daima hızlı ve daima başarılı olmuştur. Milli İnkılâp ve kurtuluş davasında Erzurum'da kalkan yumruk, Sivas'ta çelikleşti. İnönü ve Sakarya'da yenilmez iman dolu kuvvet Dumlupınar'da zafer meşalesi, nihayet Ege ve Akdeniz kıyılarında düşman kıran oldu...”* diyerek, Üniversite haftası nedeniyle ilim ve kültür ışığını Erzurum'a yaymanın önemini vurgulamıştır.

Aynı gün İstanbul Üniversitesi Rektörü kapanış konuşmasında; Erzurum Kongresi ve ondan doğan büyük Türk inkılâbının geçirdiği safahat ve aldığı bugünkü şekli izah etmek suretiyle konferansı kapatacağını ifade etmiş ve Erzurum Kongresinin kuruluşu, Türk tarihinde ve Türk inkılâbındaki önemini ve ebedi şefimizin büyük nutkunda Erzurum Kongresi hakkında söylemiş oldukları parçaları ve Erzurum'da başlayıp Ankara'da esaslaşan bu milli birliğin kurulmasından evvel dar görüşlü vatandaşların düşüncelerini derin tahlillerle izah ettikten sonra Erzurum'da kaldıkları bir hafta süresince validen, askeri makamlardan, Umumi Müfettişlikten, belediyeden, halkevinden, memurlardan ve bütün Erzurumlulardan gördükleri ilgi ve alakadan dolayı her makam reisine ayrı ayrı veda, minnet ve şükranlarını ifade ederek, alkışlarla kürsüden ayrılmıştır.

Erzurum Valisi Burhan Teker; bir haftadan beri Erzurum'da bulunan değerli profesörlerin ilmi konferanslarından duyulan haz ve elde edilen büyük istifadenin derece ve değerini belirttikten sonra, Erzurumluların ve bütün Türk milletinin ilme ve misafire layık olduğu kıymeti vermeleri, temiz kanlarının ve saf duygularının bariz bir delili ve nihayet yapılan bütün hürmetlerin ve gösterilen ilginin yüksek şahsiyetlerine karşı milli bir vazife olduğunu izah ederek bir hafta içinde kıymetli konferanslarından yapılan istifadeden dolayı vilayet ve halk adına teşekkürlerini bildirmiştir. Yapılan konuşmaları müteakip Erzurum'dan ayrılmak üzere halk evini terk eden profesörleri hükümet erkânı, komutanlar, memurlar halktan oluşan kalabalık bir kitle istasyona kadar giderek uğurlamışlardır⁵⁴.

⁵⁴ “Erzurumda Üniversite Haftası” **Erzurum Gazetesi**, 15.07.1940, s.1.; 22.07.1940, s.1.

1.2. Halkevleri ve Diğer Kültür Kurumları İle İlgili Gelişmeler

Türk Milleti, emperyalizme karşı vermiş olduğu var olma kavgasının ardından yeni bir sürece girmişti. Bu süreç, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e giden Türk Milleti'ni daha çağdaş, daha müreffeh bir düzeye ulaştırma çabasıydı.

Bilinçlenme dönemi diyebileceğimiz bu dönemde, asıl kavganın cehalete, bilgisizliğe, çağdaşlaşma yolundaki engellere karşı verilmesi gerektiği hususun farkına varılması son derece önemli bir başlangıçtı. Bu kavgada asıl unsurun halk olduğu gerçeği çok iyi bilinmekteydi. Onlara göre, ilerleme, çağdaşlaşma rastlantı olamazdı. Bu amaca ulaşmak ise yalnızca okullarda olacak iş değildi. Dünyada bir çok örnek bu gerçeği doğruluyordu. Bu yüzden halkın eğitimi kaçınılmaz bir hale gelmiş oluyordu. Halkın eğitimi için hem Osmanlı Devleti döneminde hem de Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk yıllarında gerekli ve yeterli bir model oluşturulamamıştı. Bu yüzden de başlatılmış olan sosyal, siyasal ve ekonomik bağlamdaki yenilikler halk tarafından yeterince anlaşılamiyor, kimi zamanlarda da toplumsal huzuru bozacak tepkilerin doğmasına sebep oluyordu.

Birçok problemin yaşandığı bu dönemlerde yeni bir arayış içine giren Cumhuriyet Aydınları için "Demokratik ülkelerin demokrasiyi tabana yayma doğrultusunda halk eğitimine ağırlık veren denemeleri ise Türkiye için yol gösterici oluyordu. Bu amaçla Cumhuriyet yönetimi bazı gençleri ve görevlileri Avrupa ülkelerine göndererek buralardaki halk eğitimi çalışmalarını inceletiyordu"⁵⁵.

1930'lara gelindiğinde hem dünyada hem de ülkemizde çok ciddi problemler baş göstermişti. Özellikle dünya ekonomik krizi ülkemizde de fakir ve sefalet içindeki halkın inkılâpları anlama yaşatma yetisini engellerken, diğer taraftan da demokrasiyi tabana yayma gayreti çerçevesinde kurulan Serbest Cumhuriyet Fırkası ve Menemen Olayları ülkede idarî ve siyasî alanda bir çok problemin ortaya çıkmasına sebep olmuştu.

CHP'nin kültür kolu olarak görev yapan Türk Ocakları 1927 tarihinden itibaren gözden çıkarılmaya başlanmıştı⁵⁶. Türk Ocağı yöneticilerinin Serbest

⁵⁵ Bu maksatla; Selim Sırrı Tarcan, İsveç'e Vildan Aşir Savaşır da Orta Avrupa ülkelerine incelemeye gitmişlerdi. Anıl Çeçen, **Halkevleri**, Ankara, 1990, s.95.

⁵⁶ Türk Ocakları ve Serbest Cumhuriyet Fırkası arasındaki ilişkilerin boyutunu öğrenmek için bakınız; Yusuf Sarınoy, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931**, İstanbul, 1994; Çetin Yetkin, **Atatürk'ün Başarısız Demokrasi Devrimi, Serbest Cumhuriyet Fırkası**, 2.Baskı, İstanbul, 1997.

Cumhuriyet Fırkası içinde görev yapmaya başlamaları, açıktan CHP'ye karşı muhalefetin başlaması, seçimlerde CHP'nin istediği sonuçları alamaması karşısında CHP ideologları yeni oluşumları gündeme getirmeye başladı.

1931 genel seçimlerinden sonra 3.CHP Kongresi'nde, daha önce kendini fesh etme kararı almış olan Türk Ocakları'nın yerine Halkevleri'nin kurulması kararı da benimsenmiş oldu⁵⁷. 1932 yılında 14 şube ile faaliyete başlayan Halkevleriyle birlikte; o dönemde faaliyet gösteren bir çok dernek tek çatı altında toplanmış, Cumhuriyet rejiminin heyecanını bu örgütle halka taşımak için fırsat yakalanmış ve tabir-i caizse CHP'nin ideoloji merkezi olacak Halkevleriyle⁵⁸, hem Kemalist ilkeleri daha kolay yayma, hem de halk eğitimini tek elde yapma fırsatı yakalanmış oldu. Bu çerçevede ülke genelinde teşkilatlanmaya başlanmıştı.

Halkevleri, 19 Şubat 1932'de 14 yerde açıldı. Halkevlerinin bir yerde açılabilmesi için CHP'nin yerel örgütleri tarafından gerekli şartlar oluşturulduktan sonra partinin Genel İdaresi'ne başvurulup, gerekli izin alınıyordu⁵⁹.

Halkevleri, 1932'de kurulmasına rağmen Erzurum'da ancak 19 Şubat 1934 tarihinde açılabilmişti. Kuruluşundan iki yıl sonra açılmasının sebebi, o dönemin siyasal yapısıyla ilgilidir. Erzurum Halkevi Doğu Sineması binasında gerçekleştirilen bir törenle ile birlikte şehir merkezinde büyük bir coşkuyla açılışı kutlanmış, sonra da Nurlu Şükrü'nün evinde ilk kez faaliyetine başlamıştı. Halkevinin ilk başkanı da Ahmet Erverdi idi.

Halkevleri Talimatnâmesi gereğince bir şube 9 koldan en az üç kol ile faaliyete geçmesi gerekiyordu. Buna rağmen Erzurum Şubesi, 9 çalışma koluyla faaliyete geçmiş ve ilk yıl 489 kayıtlı azasıyla şu faaliyetlere imza atmıştır⁶⁰:

1. Dil, Tarih, Edebiyat Kolu: Yöresel dil çalışmalarına hız verilmiş, Erzurum tarihinin kaynaklarına inilerek gerekli ön çalışmalar yapılmıştır.
2. Güzel Sanatlar Kolu: Hem yöresel hem de bölgesel çalışmalar yapmıştır.

⁵⁷ Abdülhamit Avşar, **Bir Partinin Kapanmasında Basının Rolü, Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İstanbul, 1998, s.191. "Halkevlerinde milli ve içtimaî hayatın temelleri terbiye suretinde, tedris suretinde, konuşma suretinde mütemadiyen kurulmalıdır. Cumhuriyet Halk Fırkası'nın, Halkevleri vasıtası ile memleket içinde takip ettiği kültür politikası; bu vasıta ile ilim ve fennî güzel sanatları yaymak, bu memleketin siyaseti, iktisadiyatı hakkında en yeni, en doğru malumatı ortaya dökmektir". **İsmet Paşa'nın Siyasî ve İçtimaî Nutukları, 1920-1933**, Ankara, 1933, s.467-468.

⁵⁸ Anıl Çeçen, **Kemalizm**, İstanbul, 1998, s.193.

⁵⁹ Mustafa Ergün, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara, 1997, s.186.

⁶⁰ **Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası**, Ankara, 1935, s.442.

3. Temsil Kolu: Açılışının ilk yılında iki piyes tertiplenmiştir.
4. Spor Kolu: Binicilik ve kayak vs. sporlarının canlandırılmasına çalışılmıştır.
5. İctimai Yardım Kolu: Bölgenin yoksul vatandaşına parasız ilaç verilmiş ve muayene yaptırılmış, Ankara ve İstanbul’da okuyan gençlere yardımlarda bulunulmuş, 300 fakir çocuk sünnet ettirilmiştir⁶¹.
6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu: İlk tahsillerini tamamlayan gençler için medenî bilgiler kursu açılmıştır.
7. Kütüphane ve Neşriyat Kolu: Erzurum Halkevi değerli bir teşebbüste bulunmuş, bina dahilinde bir memleket kitaplığı hazırlamışlardır ve “Varlık” Gazetesi neşriyata sokulmuştur⁶².
8. Köycüler Kolu: Fakir köylülerin işleri takip edilmiş ve sağlık hizmetlerine önem vermişlerdir.
9. Müze ve Sergi Kolu: Halkevinin bu şubesi ilk yıl faaliyete geçmemiştir.

Erzurum Halkevi 1935 Mayıs ayının sonunda, Çakmıroğlu’nun evine taşınmış ve 1939 yılında kendi binası yapılmaya kadar toplam 7 kolda faaliyetlerine devam etmiştir. Buna göre;

1. Dil Tarih ve Edebiyat Kolu’nda: Dört konferans, iki tören bir de miting tertiplenmiştir.
2. Güzel Sanatlar Kolu’nda: İlk kez 11 kişiden oluşan bir bando ve caz ekibi kurulmuştur.
3. Spor Kolu’nda: Atlı spor ve cirit oyunları tertip edilmiştir.
4. Sosyal Yardım Kolu’nda: 187 hasta muayene ettirilmiş gerekli ilaçlar tedarik edilmiş, 10 yoksul çocuğa ve cezaevinde 35 kişiye ihtiyaç olan yardımlar verilmiştir.
5. Kitap ve Yayım Kolu’nda: Halkevinde kurulan kitaplığa halkın katılımı için çalışılmış ve 4067 vatandaşın buralara devamı sağlanmıştır.

⁶¹ “Hadiselerin Takvimi”, **Ayn Tarihi**, 9, (1-31 Ağustos 1934), s.2.

⁶² “Hadiselerin Takvimi”, **Ayn Tarihi**, 13, (1-31 I. Kanun/Aralık 1934), s.7.

6. Köycülük Kolu'nda: Fakir ve hasta köylülere yardım edilmiştir⁶³.
7. Temsil Kolu'nda: 12 Mart Erzurum'un Kurtuluşu münasebetiyle bir temsil hazırlanmıştır.

Kuruluşundan 3 yıl sonra Erzurum Halkevi kendi binasına sahip olmak için çalışmalar başlatmıştır. Sonunda da Erzurum'da Umumi Müfettişlik binalarının temel atma törenleri çerçevesinde Umumî Müfettiş Tahsin Uzer'in büyük yardımlarıyla 10 Temmuz 1937 yılında Halkevinin temelleri atılmıştır⁶⁴. Bu dönemde de Halkevi kol faaliyetlerine devam etmiştir. Mesela 1937 senesinde Güzel Sanatlar Komitesi'nin kurduğu 11 kişilik bando ekibi ihtiyaca binaen belediyeye devredilmiş; 1938 yılında 39 tablonun bulunduğu bir yağlı boya resim sergisi düzenlenmiş, müzik çalışmalarına önem verilmiş; Spor kolu, binicilik yanında, futbol ve güreş ekibleri kurmuş yarışmalar tertib etmiş; Halk Dershaneleri ve kurslar kolu, ilk kez Erzurum cezaevinde bir dersane açarak 200 kadar vatandaşa okuma yazma öğretmiştir. Köycülük kolu, köylülere yardımın yanı sıra örnek köy olarak ele aldığı Gez Köyü'nde bir eğitimli okul binası, bir köy odası, bir sihihi bina ve bir köy gazinosu içinde gerekli temaslarda bulunmuş, köylülerin daha iyi verim alabilmeleri için örnek tarlalar gösterilmiş, konferanslar verilmiştir⁶⁵.

1939 yılında Dil, Edebiyat Kolu: "Ata Yolu" isimli bir dergi çıkarmış, ayrıca demiryolunun Erzurum'a kavuşması münasebetiyle tören hazırlanmış ve broşürler bastırılmıştır. Yine bu dönemde "Erzurum ve Kars Üniversite Haftası" münasebetiyle üniversite hocalarına konferanslar verdirtmiştir.

Daha da önemlisi 1937'de temelleri atılan Halkevi binası, 20 Ekim 1939'da bitirilmiş, demiryolunun açılış merasimleri çerçevesinde Halkevi de kendi binasına törenlerle taşınmıştır. 160 bin liraya mal olan bu binanın kaloriferleri ve bazı noksanlıkları da zamanla tamamlanmış, bundan sonra da kapatılıncaya kadar bu faaliyetlerini bu binadan yürütmüştür⁶⁶.

⁶³ **Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası**, Ankara, 1936, s.50.

⁶⁴ "Hadiselerin Takvimi", **Aynı Tarihi**, 44 (1-31 Temmuz 1937), s.5.

⁶⁵ "Erzurum Halkevinin Çalışmaları", **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat 1944), s.47.

⁶⁶ "Erzurum Halkevinin Çalışmaları", **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, s.47. Söz konusu bina, 11 yıl boyunca Halkevinin hizmet binası olmuş, 1951'de Demokrasi Partisi'nin halkevlerini kapatmasıyla bina hazineye devredilmiş, 1976'da da Kültür Bakanlığı ve Milli

1940'larda Halkevi'nde sosyal faaliyet olarak; temsil, kukla, karagöz gibi oyunlar oynatılmıştır. Bunun yanında bir de sinema faaliyete geçirilmiştir⁶⁷. 1940 ve 1941 yıllarında dikkat çekici bir faaliyet de Erzurum Halkevi'nin ilçe ve köylerde de şubelerinin kurulması yönündeki çalışmalarıdır. Mesela Erzurum'un önemli ilçelerinden Oltu'da Halkevi, Oltu'nun Örtülü Köyü'ne Halkodası, Pasinler ve Horasan'da Halkevlerinin açılmış olduğunu görüyoruz⁶⁸.

Erzurum Halkevi, 1940'lardan itibaren Erzurum eşrafından eğitimci Murat Uraz'ın başkanlığı altında faaliyetlerini sürdürmüştür. 1943 yılından itibaren Murat Uraz'ın başkanlığında Erzurum Halkevi İdare Heyeti'nde görev alanlar şunlardır:

“Reis: Maarif Müşaviri Murat Uraz

Azalar: Lise Edebiyat Öğretmeni Sıtkı Dursunoğlu, Hukuk mezunlarından Reşat Budak, Lise Müdürü Bahattin Örnekol, Ziraat Müdürü Tarık Rona, İlköğretim Müfettişi Bahri Tekiner, İlköğretim Müfettişi Ahmet Yeşiloğlu, Tatbikat İlkokulu Başöğretmeni Salim Turfan, Öğretmen Okulu Müdürü Ali Oğuzman, Doktor İbrahim Budak”⁶⁹.

Halkevi Murat Uraz döneminde yoğun faaliyet içine girmiştir. Buna göre:

1.Dil Edebiyat Kolu: Kolun 54 üyesi bulunmakta ve Şube Başkanı da Sıtkı Dursunoğlu idi. Kolun komite üyeleri ise; Lise Edebiyat Öğretmeni İzzet Deliçay, Avukat Süreyya Şarman, Öğretmen Okulu Psikoloji Öğretmeni Ulvi Dağlıoğlu, Lise Türkçe Öğretmeni Gülçin İplikçi'den oluşmaktaydı.

Dil-Edebiyat Kolu'nda; bir yıl içinde tarih, ziraat, arkeoloji, sağlık, edebiyat vs. alanda 37 konferans tertip edilmiştir. Ayrıca güzel konuşma ve yazma yarışmaları düzenlenmiş başarılı olanlara hediyeler verilmiştir.

Eğitim Bakanlığı'nın aralarında yaptıkları protokol gereğince ortak olarak kullanımı hususunda anlaşmışlar, bugün ise Erzurum'da Halk Eğitim Müdürlüğü binası olarak kullanılmaktadır.

⁶⁷ **CHP Halkevleri ve Halk Odaları'nın 1940 Çalışmaları**, Ankara, 1941, s.40.

⁶⁸ **Halkevleri ve Odaları**, Ankara, (Tarihsiz), s.4.

⁶⁹ “Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943'ten 19 Şubat 1944'e Kadar Şubelerin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat 1944), s.54.

Bunların yanında “Yayla” ismiyle 1944’te çıkacak olan derginin hazırlıkları için çalışılmıştır⁷⁰.

2. Güzel Sanatlar Kolu: Kolun 76 üyesi bulunmakta, Başkanı Hukukçu Reşat Budak idi. Komite Üyeleri ise; Öğretmen Tevfik Bindal, Öğretmen Faruk Kaleli, Öğretmen Saadet Güzeldere, Öğretmen Sebahattin Ay’dan oluşmaktaydı. Kol, 1942’de başlattığı folklor çalışmalarına büyük önem vermiştir⁷¹. Yörenin sesi güzel ve iyi oyun oynayanlarından koro ve bar ekibi kurduğunu, halk gecelerinde bu faaliyetlerini sergilemiştir.

Komite üyesi Seadet Güzeldere idaresinde nakış kursu, Tarık Rona idaresinde keman dersleri, Zeki Irmak idaresinde de mandolin kursları aralıklı olarak devam etmiştir. Bir de millî musikî korusu oluşturulmuştur.

3.Temsil Kolu: Kolun 90 üyesi bulunmakta, Başkanı Tarık Rona idi. Komite üyeleri ise; Öğretmen İzzet Emek, Öğretmen İhsan Özden, Zehra Dikmen, Ambar Memuru Cihat Benice’den oluşmaktaydı.

Kol bir yıl içinde 16 piyes sahneye koymuş, halk gecelerinde çalışmış, öğrenci ve veli toplantıları düzenlemiş, Ankara’dan gelen filmler gösterilmiştir⁷².

4. Spor Kolu: Kolun 73 üyesi vardı. Başkanı Lise Müdürü Bahattin Örnekol, komite üyeleri ise; Yapı Usta Okulu Müdürü Tahsin Tağmaç, Lise Beden Terbiyesi Öğretmeni İbrahim Tamer, Öğretmen İbrahim, Öğretmen Mehçure Sezer’den oluşmaktaydı.

1943 yılında Halkevi kayak ekibi Erzurum’da Şubat ayında yapılan kayak yarışmalarına katılmış dereceler almıştır. Yine Şubat ayında güreş ekibi Hayrettin Yıldırım idaresinde çalışmalara başlamış ve müsabakalar tertip edilmiştir. Ayrıca

⁷⁰ “Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943’ten 19 Şubat 1944’e Kadar Şubelerin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat 1944), s.49.

⁷¹ Erzurum Halkevinin folklorik çalışmaları konusunda değerli araştırmacı Sebahattin Bulut Bey’in çabalarını takdirle anmak gerekir. Bu konuda daha geniş bilgi için bakınız. Sebahattin Bulut, **Kuşaktan Kuşağa Erzurum Folkloru**, Ankara, 1984; Sebahattin Bulut, **Erzurum Çarşı Pazar**, Erzurum, 1997.

⁷² “Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943’ten 19 Şubat 1944’e Kadar Şubelerin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**,I/1, (19 Şubat 1944), s.50.

atletizm faaliyetleri yanında Beden Terbiyesi Öğretmeni Mehçure Sezer tarafından bayanlara özel çalışmalar yaptırılmıştır⁷³.

5. Sosyal Yardım Kolu: Kolun 56 üyesi vardı. Başkanı Dr. İbrahim Budak idi. Komite üyeleri ise; Dr. Ali Can, Eczacı Mehmet Yazıcı, Dr. Tevfik Gezmiş, Başöğretmen Fikri Saygın'dan oluşmaktaydı.

Şube, fakirler için muayene günleri tertip etmiş, ilaç yardımında bulunmuş, fakir öğrenciler için her ay burslar vermiş, giyecek yardımında bulunmuştur.

6. Halk Dershaneleri ve Kurslar Kolu: Kolun 54 üyesi vardı. Başkanı İlköğretim Müfettişi Bahri Tekiner idi. Komite üyeleri ise; Lise Fen Öğretmeni Nabi Erverdi, Başöğretmen Servet Eren, Öğretmen Behice Orhun, Öğretmen Eşref Gürsel'den oluşmaktaydı.

Kol 4 halk dershanesi açmış, 30 erkek, 15 kadına okuma yazma belgesi verilmiştir. Yine 1943 yılında A-B şubelerinde iki Fransızca, bir İngilizce kursu açılmıştır⁷⁴.

7. Köycülük Kolu: Kolun 82 üyesi vardı. Başkanı İlköğretim Müfettişi Ahmet Yeşiloğlu idi. Komite üyeleri ise; Sağlık Müşaviri Salim Cimilli, Tüccardan İbrahim Kuzulugil, Erkek Ortaokul Müdürü Osman Güney, Öğretmen Necati Yalçın'dan oluşmaktaydı.

Kol, Sağlık Bakanlığı'ndan gelen broşürleri Halkevlerine ve Halkodalarına dağıtmıştır. Halkevinde iki tezgah kurdurarak, köylü kızlara dokuma öğretilmiş. Kütüphane ve Yayın Kolu ile birlikte Ilıca'da bir okuma odası açmıştır. Halk geceleri düzenlemiştir⁷⁵.

8. Kütüphane ve Yayın Kolu: Kolun 60 üyesi vardı. Başkanı Tatbikat İlkokulu Başöğretmeni Salim Turfan idi. Komite üyeleri ise; Vilayet Matbaası Müdürü Hayri

⁷³ “Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943'ten 19 Şubat 1944'e Kadar Şubelerin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, 1/1, (19 Şubat 1944), s.50.

⁷⁴ “Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943'ten 19 Şubat 1944'e Kadar Şubelerin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, 1/1, (19 Şubat 1944), s.51.

⁷⁵ “Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943'ten 19 Şubat 1944'e Kadar Şubelerin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, (19 Şubat 1944), s.51

Tekman, Erkek Ortaokulu Müdür Muavini Rıfkı Baydur, Kız Ortaokul Müdürü Zehra Öğü, Öğretmen Ülker Oğuzman'dan oluşmaktaydı.

Şube, Ilıca'da bir okuma odası açarak 72 kitap vermiş ve Cumhuriyet Gazetesi'ne abone etmiştir. Bu tarihlerde Halkevi dahilinde 1942'den itibaren gelen 1301 kitabı sergilemiş "Yayla" Dergisi'nin çıkması işleriyle alakadar olmuştur⁷⁶.

9.Tarih ve Müze Kolu: Daha önce Müze Kolu olmayan Halkevi de 1943'ten itibaren bu kolda faaliyete geçirilmiştir. 52 üyesi olan kolun Başkanı Öğretmen Okulu Müdürü Ali Oğuzman idi. Komite üyeleri ise; Lise Tarih Öğretmeni Niyazi Gürdemir, Müze Müdürü Halil Üstün, Coğrafya Öğretmeni Melahat Bindal, Lise Öğretmeni Tahsin Akgün'den oluşmaktaydı.

Şube, Erzurum'da bulunan eski kostüm, kitabeler, yazılar, tekke eşyalarını ve tarihi eserlerinin fotoğraflarını müzeye koymuştur⁷⁷.

Görüleceği üzere Erzurum Halkevi 1943 yılında çok yoğun bir faaliyet içinde bulunmuştur. Mevcut 9 kolun bu faaliyetleri yanında, Halkevlerinin kuruluşu, Erzurum'un düşman işgalinden kurtuluş yıldönümü, İkinci İnönü Savaşı yıldönümü, Mimar Sinan'ın ölüm yıldönümü, Atatürk'ün Erzurum'a gelişinin yıldönümü, Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin yıldönümü, Lozan Muahedesi'nin yıldönümü, Dil Bayramı, Atatürk'ün ve Namık Kemal'in ölüm yılı dolayısıyla, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramı dolayısıyla konferans, müsamere, vs. şenlikler düzenlenmiş, ayrıca, aile ve veli toplantıları düzenlenmiştir⁷⁸.

Erzurum Halkevi, 1944-45 yıllarında da normalde yapılması gerekenlerin hepsini yapmıştır. Bu dönemlerde birkaç dikkat çekici olan faaliyetleri zikretmek istiyoruz. Birisi; Erzurum'un en önemli eksiği sayılabilecek olan bir gazetenin mevcut olmayışı durumu karşısında kıt imkanlarla da olsa Erzurum'da genele hitap edecek olan bir dergiyi iki ayda bir yayınlama başarısının gösterilmesidir. İlk sayısı

⁷⁶ "Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943'ten 19 Şubat 1944'e Kadar Şubelerin Çalışmaları", **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat 1944), s.51.

⁷⁷ "Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943'ten 19 Şubat 1944'e Kadar Şubelerin Çalışmaları", **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat 1944), s.53.

⁷⁸ "Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943'ten 19 Şubat 1944'e Kadar Şubelerin Çalışmaları", **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat 1944), s.53-54.

19 Şubat 1944 tarihinde çıkan “Yayla” Erzurum Halkevi Kültür Dergisi, Halkevlerinin 12. ve Erzurum Halkevi’nin de 10. açılış yıldönümü şerefine büyük bir gayretle yayın hayatına kavuşmuştur. Derginin muhabir üyeleri de ilçe ve nahiyelerdeki yöneticiler tarafından teşekkür etmiştir⁷⁹.

“Yayla”nın ilk sayısında çıkan makalelerden bazıları ise;

- Murat Uraz, “Halk Şairlerine Göre Bâde”
- Sıktı Dursunoğlu “Mehmet Emin Yurdakul”
- Selahattin Torba, “Erzurum’a Hasret (Şiir)”
- İzzet Deliçay, “Türk’e Doğru”
- Fazıl Nalbandoğlu, “Tarih ve Mihhi Ehemmiyeti”
- M.F.Kırzioğlu, “Kars ve Erzurum İllerinin Osmanlı Ülkesine Katılışı”.
- İbrahim Budak, “Erzurum’da Soğuktan Gelme Hastalıklar”..., vs.

Derginin yayın hayatına girmesinden kısa bir süre sonra derginin ismi değişmiştir. 19 Mayıs 1944 tarihli ikinci sayısında şu haberle bu değişiklik duyurulmuştur: “Dergimizin ilk sayısının neşrinden bir ay önce Sivas’ta “Yayla” isimli bir derginin neşredilmiş olduğunu sonradan haber aldığımız için ikinci sayıdan itibaren dergimizin “Erzurum” Halkevi dergisi adıyla çıkarılmasına karar verilmiştir”⁸⁰.

Derginin imtiyaz sahibi: Murat Uraz, Yazı İşleri Müdürlüğü’nü; Fazıl Nalbandoğlu yapmıştır Dergi, Erzurum Vilayet Matbaası’nda basılmıştır. Kıt imkânlarla rağmen dergi uzun müddet çıkarılabilmiş ve Erzurum’un adeta sesi olmuş, bu manadaki boşluğu doldurabilmiştir.

Erzurum Halkevi’nin diğer bir faaliyeti de; CHP Genel Sekreterliği’nin izniyle 4 Nisan 1945’te Sadi Tek Tiyatrosu’nu Erzurum’a getirtmiş, halka, öğrencilere ve askerlere olmak üzere, 23 piyes temsil edilmiştir. Bu çalışmalar Halkevi Temsil kolu için ciddi anlamda bir tecrübe olmuştur.⁸¹

⁷⁹ Muhabir Üyeler Şunlardır: Pasinler Halkevi; Muzaffer Ateş, Aşkale Halkevi; Mustafa Yılmaz, Aşkale Halkevi; Hüseyin Köycü, Örtülü Halkevi; Hüseyin Köycü, Azap Halkodası; Fazıl Başar, Köprüköy Halk Odası; Halil Aksakal, Velibaba Halkodası; Mustafa Su.

⁸⁰ “Duyuru”, **Erzurum, Halkevi Kültür Dergisi**, 1/2, (19 Mayıs 1944), s.64.

⁸¹ “Haberler”, **Erzurum, Halkevi Kültür Dergisi**, 2/7 (1 Mayıs 1945), s.66.

1945 yılında Erzurum Halkevi'nin dikkat çekici bir tarafı da 1940'larda başlayan ilçe, nahiye ve köylere şube açma gayretlerinin bu tarihlerde zirveye çıkmış olmasıdır. Kısa bir süre içinde başta merkez ilçe olmak üzere 7 ilçede köylerle birlikte 90 şubesiyle faaliyetlerine devam etmiş, 1947 yılında da bu sayı 112'ye çıkmıştır. Şüphesiz bu kadar kısa sürede birçok şubenin açılmasının sebebi; Halkevi yöneticilerinin büyük gayretleri ve onların güzel faaliyetlerinden kaynaklanmaktaydı⁸².

1946 yılından itibaren de Merkez Halkevi'nin faaliyetleri yanında ilçelerle olan irtibat çerçevesinde o bölgenin Halkevi ve Halkodalarının da faaliyetleri desteklenmiştir. Mesela Pasinler Halkevi, Erzurum'da yetişen ilim ve fikir adamlarından büyük Filozof, Şair Hasankaleli İbrahim Hakkı'nın ölümünün

⁸² **CHP 1946 yılında Halkevleri ve Halkodaları**, Ankara, 1947, s.19. Zikredilen 90 şubenin isimleri ve dağılımları ekte verilmiştir:

ERZURUM

MERKEZ İLÇESİ (Erzurum Halkevi)

Dumlu-Hinis (B), Ilıca (B), Ovalık (B), Alaca, Çiftlik, Emrecik, Erginis, Karaz, Gez, Stavuk, Tazegül, Titkir, Tufanç, Zivans (Halkodası)

AŞKALE İLÇESİ (Halkevi)

Çat (B), Gölveren (B), Büyükağdarıç, Cinis, Çoğender, Ereğemansur, Karahasan, Kocapınar, Merdüven, Meymansur, Pınakaban, Pırtın, Şagor, Taşgıl, Yeniköy (Halkodası)

HINIS İLÇESİ (Halkodası)

Gökoğlan, Halilçavuş (B), Karaçoban (B), Taşkesen (B) (Halkodası)

İSPİR (Halkodası)

Hunut (B), Kırık (B), Yukarı Norgah (B), Ahpirik, Ahpunus, Baksı, Kındısı, Kilins (Halkodası)

OLTU İLÇESİ (Halkevi)

Kosor (B), Kömürlü (B), Olur (B), Pitkir (B), Arsinik, Aşağı Peneşkert, Kân, Karnavas, Kığık, Konik, Orcuk, Ori, Ortuzu, Tavuskert, Ünidin (Halkodası), Örtülü (Halkevi)

PASINLER İLÇESİ (Halkevi)

Aras (B), Aşağı Pasin (B), Emrekon (B), Alvar, Azap, Badiçivan, Cirasun, Çoğender, Endek, Hertev, Horasan, İğribıdır, Ketvan, Keyvank, Korocuk, Köprüköy, Sülüğü (Halkodası)

TORTUM İLÇESİ (Halkodası)

Azort (B), İd-Narman (B), Kışa (B), Ağpisor, Aha, Haho, Köşk, Öşvank, Sager, Şekerli, Tortumkale, Üngüzek, Yukarı Liskov, Yukarı Ödük (Halkodası)

243.üncü yıl dönümü için bir anma gecesi tertib edilmiştir⁸³. Yine Halkevi ve odalarının diğer şubeleriyle birlikte köy ve şehir gezileri tertip edilmiş, Kelkit ve Karaköse Halkevleri'yle voleybol müsabakası ve koşular düzenlenmiştir⁸⁴.

Halkın eğitimini amaçlayan Halkevleri ve Halkodaları, yöresel kurtuluş günlerinde düğün, nişan ve törenlerde topluca eğlenme ve zamanı iyi değerlendirme maksadıyla bu tür toplantılara önem vermişlerdir. Mesela “Oltu İlçesi'nin Tavusker Halkodası 1946 yılı başında köylerinde ilk kez 200 kadın ve erkeğin katıldığı bir gece düzenlenmiştir. Bu gecede Halkodası Başkanı ve öğretmenin konuşmalarından sonra öğrenciler birkaç şiir okumuş ardından “Küçük Çoban” oyununu oynamışlardı. Asıl önemlisi köy gençlerinin hazırlandığı Kurtuluş Savaşı'na ait “Adalı” adlı bir köy oyunu oynamış, ayrıca kız öğrenciler şarkılar söylemiş, davul zurna ile yörenin oyunları oynanmıştır.”⁸⁵

Erzurum Halkevi'nin 1946'dan 1951 yılına kadar dikkat çekici en önemli yanı, folklor çalışmalarına büyük önem vermesidir. 1942'de Halkevleri'nin 10. yıldönümü kutlamalarında Erzurum Halkevi, Erzurum Gücü'nün Bar Ekibi'yle Ankara'da temsil olunmasının ardından, bu konuda duyulan ihtiyaca binaen aynı yıl Necati Karabacak ve İhsan Ertugay yönetiminde Halkevi Folklor Kolu oluşturulmuştur. Ayrıca “Mukime Hanım, Memduha Fırat, Nezihe Gürbüz, Şadiye Ekesan, Ravza Gezmiş isimli öğretmenler bir araya gelerek ilk kadın bar ekibini kurmuştur”⁸⁶.

Bu konulara o kadar büyük önem verilir ki, 1949'da Venedik'te yapılan Uluslar arası Halk Dansları yarışmasına Türkiye'yi temsilen Erzurum Halkevi Bar Ekibi katılmış, 43 yarışmacı ülke arasından büyük jüri, birinciliğe Erzurum Halkevi Bar Ekibi'ni layık görmüştür⁸⁷.

Netice itibariyle 1934'te kurulan Erzurum Halkevi ve Halkodaları 1951 yılına kadar 17 senelik süre içinde Erzurum'un çehresini değiştirmiş, yörenin okuma yazma oranına büyük katkılarda bulunmuş, folklorik değerlerin disiplinli, düzenli bir şekilde gün ışığına çıkmasında üstün hizmetlerde bulunmuştur. Halkevleri ve Halkodaları

⁸³ Selahaddin Ortaç, “Pasinler Halkevi'nin Çeşitli Çalışmaları ve İbrahim Hakkı Gecesi”, **Erzurum, Halkevi Kültür Dergisi**, 3/10, (3 Temmuz 1946), s.19.

⁸⁴ “Halkevi Çalışmaları”, **Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, 3/8-9, (19 Şubat 1946), s.60.

⁸⁵ Nurhan Karadağ, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları, 1932-1951**, Ankara, 1998, s.81.

⁸⁶ Sebahattin Bulut, **Kuşaktan Kuşağa...**, s.20-21.

⁸⁷ Bulut, **Kuşaktan Kuşağa**, s.25.

kültür ve sanat faaliyetlerini 1951 yılına kadar devam ettirebilmiş, kapatılmasıyla birlikte malları da hazineye devredilmiştir.

Halkevlerinin açılış yıldönümü kutlama merasimine 26 Şubat 1940'da ülkenin birçok yerinde olduğu gibi Erzurum'da da coşku ile kutlanmıştır. Yeni Halkevi binasında icra edilen kutlama İstiklal Marşı ile başlamış, müteakiben Başvekil Refik Saydamın nutku radyodan dinledikten sonra İl Millî Eğitim Müdürü tarafından halkevlerinin kuruluşu hakkında çok önemli ve ayrıntılı bir konuşma yapılarak gündüz merasimine son verilmiştir. Akşam saat 19.30 da tertip edilen müsamerede 1500 kişilik halk topluluğu, Halkevi temsil kolunun büyük muvaffakiyetle başardığı 3 perdelik "Hisseyi Şayia " piyesini zevkle ve sürekli alkışlarla seyretmiş, temsili müteakip oynanan bar oyunlarından sonra müsamere sona ermiştir.

Halkevlerinin kuruluşunun 8'inci yıldönümü münasebeti ile aynı gün Ankara Halkevinde yapılan törende Başbakan Dr. Refik Saydam söylediği bir nutukla hem bu güzel yıldönümünü kutlamış ve hem de yeni altı halkevi ile yüz kırk bir halkodasının açılışını yapmıştır. Cumhurbaşkanı ve Bayan İnönü ile Millet Vekilleri ve kitlesi bu merasimde hazır bulunmuşlardır. Halkevlerinin açılış merasimine tam saat 15.00'da riyaseti Cumhurbaşkanlığı senfoni orkestrasının çaldığı istiklâl marşı ile başlanmış ve bununun akabinde Başbakan Dr. Refik Saydam radyodan yayınlanan nutkunu söylemiştir. Başbakanın sık sık sürekli alkışlarla karşılanan bu nutkundan sonra "Karvan" adlı bir eser temsil edilmiş ve törene son verilmiştir. Halkevi gençleri ve halk evi önünde toplanmış olan binlerce halk Millî Şef İnönü'ye gelişlerinde olduğu gibi dönüşlerinde de en candan sevgi tezahürü göstermişlerdir ⁸⁸.

Erzurum'da açılması planlanan Şehir Kulübü 7 Temmuz 1940 Pazar günü saat 18.00'de Erzurum Valisi Burhan Teker tarafından açılmıştır. Saat 17.45'te kulübün önünde toplanan kulüp mensupları açılış törenine; Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişi ve Millet Vekili Muzaffer Akpınar ve Üçüncü Umumi Müfettişlik Baş müşaviri Sakip Beygo ile birlikte şeref veren değerli Vali saygıyla selamladıktan sonra hep birlikte salonun cümle kapısına gidilmiş ve orada memur ve meslek sahibi

⁸⁸ "Halkevlerinin Açılış Yıldönümü-Şehrimiz Halkevinde Parlak Bir Müsamere Verildi." **Erzurum Gazetesi**, 26.02.1940, s.1.

vatandaşların boş zamanlarında toplu bir halde bir araya gelerek hususiyet de de kaynaşan ve sevişmelerini temin ve dolayısı ile Türk Hava Kurumunu da bir yardım maksadı ile açılan bu yuvaya geleceklerin resmi işlerde olduğu gibi hususi hayatta da tek vücut olduklarını gösterecek samimi bir teşekkül olduğunu ve dünya milletlerinin bir gün sonraki vaziyetlerinin dahi gayri muayyen olduğu ve buhranla bir zamanda Türk heyeti içtimaiyesinin candan inandıkları Milli Şeflerin etrafında dimdik ve azimle durduklarının bariz bir delili teşkil ettiğini veciz bir hitabe ile izah eden Valilik Hususi Muhasebe müdürü Fevzi Öcalan'ın takdim ettiği makasla kurdeleyi kesmiş ve alkışlar arasında davetlilerin birlikte yeni açılan salona şeref vermişlerdir.

Kulüp heyeti idaresinden Fevzi Öcalan yaptığı konuşmada; Erzurum böyle bir müesseseye ihtiyaç duyduğunu, şehir kulübünün kuruluşundaki maksadı ve muhammen gelir miktarı ile bu gelirden kulübün ihtiyacından fazlasının Türk Hava Kurumuna verileceğini açıklamıştır⁸⁹.

Erzurum Gazetesi, 8 Temmuz 1940 Pazar günü merasimle açılan Şehir kulübüne üye kaydının devam ettiğini halka duyurarak, şehrin büyük bir ihtiyacını karşılamış olan, temiz ve modern bir yuva bulunan bu kulüpte; büyük, küçük memurların, meslek sahibi vatandaşların istirahat saatlerini samimi bir hava içinde geçirmekte olduğunu, ayrıca dünya haberlerini, müzikler ve memleket havadislerini kulübün radyosundan dinlemekte olan müdavimlerin bu yuvaya günden güne daha fazla bağlılık göstermekte olduklarını bildirerek kulübün nizamnamesini yayımlamıştır⁹⁰.

1.3. Türk Dili İle İlgili Gelişmeler

Türk dilinin geliştirilmesi ve halkın okuma yazma oranının yükseltilmesi Cumhuriyetin önemli hedeflerinden birisini teşkil etmiştir. Bu bağlamda 1932 yılında kurulan Dil Kurultayının Sekizinci Yıl Dönümü Halkevinde tezahüratla kutlanmıştır. Birinci dil kurultayının açılışının sekizinci yıl dönümüne rastlayan 26 Eylül Cuma günü halk evinde dil bayramı olarak kutlanmıştır. Saat 18'de Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri Burdur Milletvekili İbrahim Necmi Dilmen'in Ankara radyosunda verdiği

⁸⁹ “Şehir Kulübü Açıldı”, **Erzurum Gazetesi**, 08.07.1940, s.1

⁹⁰ “Şehir Kulübünün Faaliyeti”, **Erzurum Gazetesi**, 15.07.1940, s.1

söylev halk evinde birçok davetli tarafından dinlenmiş ve bu söylevi müteakip Dumlupınar başöğretmeni Abidin Güney tarafından bir konferans verilmiştir.⁹¹

Dil bayramı münasebeti ile 26 Eylül günü Dumlupınar başöğretmeni Abidin Güney tarafından halkevinde Türk dili hakkında özgün bir konferans verilmiştir. Güney konuşmasında; sekiz yıldan beri yurdumuzda büyük bir fikir ve dil inkılâbı yapılmakta olduğunu vurgulayarak bu inkılâbın Ebedi Şefimizin en büyük eserlerinden ve izlerinden biri olarak Büyük Türk soylarına geçeceğini ifade ederek büyük insanın bu yoldaki buyruğunu özünü “Türk diline, öz dilimize doğru gitmek” olarak belirlediğini açıklamıştır. Başöğretmenin konuşma metni aşağıda olduğu gibi sunulmuştur: 26 Eylül 1932 tarihi Türk Kültür hayatının çok canlı ve heyecanlı bir dönüm noktasıdır. Bugün de idiki Türk Dili Kurultayını açıldığını ve yeni irfan hareketinin ilk adımını sevinçler içinde gördük. 26 Eylül 1932’de açılan Türk Dili Kurultayı Nizamnamesini On dokuzuncu maddesi bugünü dil bayramı olarak tanımıştır. 26 Eylül 1932 tarihi Türk dilinin yabancı dillerden kurtulmak istediği Arap ve Acem kültürlerine yol verdiği kendi başına kaldığı “bende varım, yaşıyorum, soyum uludur. Dil köklerim ve kaynaklarım çoktur” dediği gündür. Sekiz yıl önce bugünde idi ki düşünmenin, anlama ve anlaşmanın cemiyet içinde bir ifadesi demek olan dil, millileşmedikçe düşünüş ve anlayışın da milli olamayacağı kurultayda ele alındı. Dilimiz Türkçeleştirilmedikçe bir Türk düşünüşünün ve kültürünün varlığına imkân bulunamayacağı canlı bir hakikat olarak ortaya konuldu. Bu hakikatler şimdiye kadar ancak parça parça ve dilim dilim duyulmuştu.

Fakat bu kadar açık, bu kadar keskin bu kadar köklü olarak hiç kimse tarafından ileri sürülememiş, hiçbir zaman bu derece geniş bir ekseriyetle taraftar kazanamamıştı. Kurultay en çok şunları ortaya koydu.

1. Türk dilini milli kültürümüzün eksiksiz bir ifade vasıtan haline getirmek, Türkçemizi medeniyetin önümüze koyduğu bütün ihtiyaçları karşılayacak bir olgunluğa eriştirmek.

2. Bunun için bugünün yazı dilinde Türkçeye yabancı kalmış unsurları yani Arap ve Acem köklerini ve kaidelerini ancak, halkçı bir idarenin istediği şekilde,

⁹¹ “Dil Bayramı, Dil Kurultayının Sekizinci Yıl Dönümü Halkevinde Tezahüratla Kutlandı”, **Erzurum Gazetesi**, 30.09.1940, s.1

halk ile münevverler arasında birbirinden ayrı iki dil varlığını ortadan kaldırmak, kökü öz Türkçe olan milli bir dil yaratmak...

Arkadaşlar, bilirsiniz ki bir milletin her türlü varlığının başında milli benlik ve milliyetçilik gelir. Milli benliğin ilerleyişi kuvvetli bir milletin tekâmülünün en büyük ölçüsüdür. Yeter ki bu milliyet cereyanı durdurmadan yürüyen gururlu bir akış olsun. İşte biz sekiz yıldan beri dilimizi olgunlaştırmak ve milli bir kültür yaratmak için bu şuurlaşmanın en büyük adımlarından birini daha atmış ve bu yoldaki adımlarımızı gittikçe hızlandırmaya azmetmiş bulunuyoruz. Çünkü dil cemiyetin bünyesinden doğan ve onu temsil eden sosyal bir varlıktır. O halde halk idaresi ile idare edilen demokrasi güden bir memlekette halkın malı olmayan yabancı dil sözlerini ve köklerini yaşatmanın manası olamazdı.

İşte Türk Dil Kurumu ve Kurultayı dilimize yakışmayan ve yabancı olan taksimi âmal yerine iş bölümü emri vaki yerine olmuş bitmiş iş, hüsnüniyet yerine güzel dilek, suiniyet yerine fena niyet veya dilek kelimelerini koymakta en büyük milli bir ödevi yapmış olmuş olmuyor mu?

Ne mutlu cumhuriyet çocuklarına ki, değil bizden büyüklerin bizim yaşamımızdaki kişilerin bile okul sıralarında on, onbeş yaşlarına kadar değil manalarını anlamak söylenişlerini bile güçlkle bellegebildiğimiz bu sıra, şans samia, zaika, lamise, zükesirülitla, menşur mütevaziyul mustatilat yerine görmek, koklamak, işitmek, tatmak, dokunmak vs. gibi kökleri öz Türkçe olan kelimeler ile karşılaşılıyorlar ve onları nefretle değil zevkle büyük bir istekle öğreniyorlar. Bütün bu yeniliklerin altından yabancı bir düşünüş ve kültür değil Türk düşünüş ve kültürü çıkıyor. Türk Dili Kurumunun ve Türkiye Cumhuriyetinin bu yoldaki çalışmaları öz Türkçemizi korumak ve kültürümüzü kurmak için değerlidir?

Dışarıdan gelen yabancı diller bir milletin dili, hayatı ve medeniyeti üzerinde sarsıntılar meydana getirir. Orta zamanlarda Avrupa âleminde bir gerileme, karanlık içinde bir bunalma olduğunu görüyoruz. Bunun en başta gelen sebebi Latincenin bütün Avrupa milletler tarafından medeniyet dili olarak kabul edilmesinde aranıyor. Bu dil bırakıldıktan ve her millet kendi konuşma dilini medeniyet dili seviyesine çıkardıktan sonradır ki, Avrupa'da ilerlemeler başlamış ve medeniyet yolunda büyük adımlar atılmıştır.

Orta zamanlarda İslâm dünyasının görünüşü de bundan yukarı değildir. Arap dilini düşünce dili olarak kabul etmiş milletlerin hepsi kabiliyetlerinin ölçüsünü, yüksekliğini gösterememişlerdir. Çünkü ilim ve bilgi yönünden yükselmek için konuşma ve düşünme dillerinin ayrı olması değil birliği gerektirir. İşte Osmanlı devleti zamanında Arap ve Acem'den dilimize bir takım aşlamalar girmiş ve hatta dilimize “Osmanlı Lisanı” adı verilmiştir. Şurasına seviniyoruz ki, bu dil ancak münevverlerin dili olmuş, halkın dili bütün saflığını ve temizliğini korumuştur. Halk dilinde ve kültüründe kıl kadar fedakârlık yapmamıştır.

Evet, ilk Osmanlı padişahları zamanında bile Türk Dilinin ve Türk vicdanının uğradığı, hakaretleri acı haykırışlarla söyleyenler de olmuştur. Bakınız Âşık Paşa: Türk diline kimseler bakmaz idi. Türklere herkes gönül akmaz idi. Diyor. Fakat ne yazık ki böyle sesler ve feryatlar duyulmuyordu. Yıldırım'dan başlayarak Osmanlı Devleti zamanında ve bu yabancı aşlamalar ve diller münevverlerin belli başlı dili oldu. Bu dil padişahlar methiyeler, cölusiyeler yazan Sadabat'ta yan gelip can ile canandan, mey ile mahbuptan bahseden şairlerin diliydi. Bu dil Babîâlî hülâfasının uyku ve enfiye kokan diliydi. Bu dil babameşeyhat diliydi. Bu dil bütün gönüllere şarılıtlı bir sesle dökülecek halkın dili değildi.

İşte bunlardan ikisinden birer örnek alıyoruz. Biri aşlamalı dille yazılmış divan edebiyatı, veya edebiyatı kadime şairlerinden Erzurumlu Nefiye, diğeri halkın sinesinde doğmuş dille yazılı yine Erzurumlu Emrah'a ait hayalî gözler kamaştıran Nefi'nin kasidesinden bir beytini okuyorum:

Gamzen mademki tiğ çekip hunfeşan olur

Uşak-ı dilfikâre ecel Mihriban olur

Emrah sevgilisine böyle demiyor.

Sabahtan uğradım ben bir fidana

Dedim mahmur musun dedi ki yok yok

Ak elleri boğum boğum kınalı

Dedim bayram mıdır dedi ki yok yok

Dedim inci nedir dedi dişimdir

Dedim kalem nedir dedi kaşındır

Dedim on beş nedir dedi yaşımıdır
Dedim daha var mı dedi ki yok yok
Dedim Erzurum nedir? Dedi ilimdir
Dedim gider misin? Dedi yolumdur
Dedim Emrah nedir? Dedi kulumdur
Dedim satar mısın? Söyledi yok yok

Nefî'nin kasidesinde yüz kelime içinde 25 Türkçe kelimeye göz ilişebiliyor. Hâlbuki kendisi gibi Türk olan Emrah'ın koşmasında aşağı yukarı 2-3 kelime yabancıdır. Hayal aleminin göz kamaştırıcı yıldızı olan Nefî dilinin temizliği akıcılığı bakımından Emrah'ın yanında ne kadar cılız kalıyor. Halk şairlerimiz yalnız şahsi ve nefretleri değil, millet ve memleket duygularını da haykırmışlardır. Bakınız Sivas'ın Kangal Kazasına bağlı Deliktaş köyünden ruhsatı Padişahlık devrinin zulmünü, kargaşalığını, hodbinliğini ne güzel anlatıyor.

Bir vakte erdi ki bizim günümüz
Yiğit belli değil mert belli değil
Herkes yarasına derman arıyor
Deva belli değil dert belli değil
Fark eyledik ahar vaktia yettiği
Merhamet çekilip göğe gittiği
Gücü yeten soyar gücü yettiğin
Papak belli değil kürk belli değil
Adalet kalmadı hep zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi neasip oldu
Koyun belli değil kurt belli değil

İşte bütün bunlar bize Osmanlı devleti zamanında halk dilinden ayrı ve halkın hiçbir zaman anlayamayacağı yabancı sözlerle dolu ayrı bir zümre dilinin ortada mevcut olduğunu gösteriyor. Bu milletten daha genç olan ihtiyar tarihin o eski

çağlarında hatta onun çerçevesi dışında Orta Asya'dan kopup dünyanın dört bucağına yayılan akın yapan bu kahraman soyun bu ocaklarda medeniyetleri görüldükten sonra elbette bu medeniyet yaratıcılarının dünya dillerine karışarak onları zenginleştiren bir dili de olması gerekti.

Tarihin ilk çağlarındaki göz kamaştırıcı medeniyetlerle yaşamış olan Sümerlere, akıların, Etilerin yazıları ile Alfabelerini Anadolu'da buluyoruz. Güneş dil teorisini ele alarak bu köklü milletin köklü ve zengin dilinin dünya milletleri dillerine karıştığını ve onlara zenginlik verdiğini araştırmak ve bu teoriye dayanarak kendi dilimizin nihayetsiz kaynaklarını ortaya koymak Türk Dil Kurumu'nun ve Kurultayının ödevi olmazsa kimin olabilirdi.

İşte büyük ruhun işaret ettiği bu yollarda Türk Dil Kurumu ve Kurultayları sekiz yıldan beri tükenmek bilmeyen çalışmalar ile bu hakikatleri ortaya koydu ve koyuyor.

İşte bugün Aziz Atanın ve onun arkadaşlarının Türk milletinin ortaya koyduğu yalnız kelime değişikliği değil, düşünme, duyma ve kültür inkılâbının bayram gecesini kutluyoruz.

Milli tarihimizde İstiklâl Savaşı adı verilen savaşın başlangıcından bugüne kadar geçen, her biri başlı başına koskoca bir devir yaratmaya kâfi gelen yüce ve parlak İnkılâp tarihimiz bizleri göğüs kabartıcı alın yükseltici duygu ve iman dolu bu sevinçli günlere kavuşturmuş bulunuyor. Türk milletinden duygu, iman ve dil birliği yaratan büyük dâhinin aziz ruhunu ve milli şefimizin manevi huzurunu aziz arkadaşlarını derin bir saygı ile selamlarım⁹².

1.4. Kültürel Haber ve Değerlendirmeler

Erzurum şehir halkının yakından ilgilendiği ve Türk geleneklerinde de önemli bir yer teşkil eden spor faaliyetlerinin icrası gazetenin ilgi alanlarından birisini oluşturmuştur. Bu kapsamda Pazar tatilini spor faaliyetleri ile geçirmek isteyen

⁹² “Dil Bayramında Halkevinde Verilen Konferansın Metni”, **Erzurum Gazetesi**, 07.10.1940, s.1; 14.10.1940, s.1.

bayan ve baylardan oluşan 80 kişilik bir sporcu kafilesi otobüslerle şehir haricine çıkararak faydalı ve eğlenceli bir gün yaşamışlardır⁹³.

Erzurum İli'nde sportif aktiviteleri genişletmek ve geleneksel yarış ortamı oluşturmak amacı ile, at yarışları da teşvik edilmiştir. Cumhurbaşkanınız ve milli Şefimiz İsmet İnönü'nün yüksek himayelerinde bulunan at yarışlarının 1940 yılı birinci hafta koşusu 23 Haziran Pazar günü saat 13.00'de yarış mahallinde icra edilmiştir. Havanın yağmurlu ve çok bozuk olmasına rağmen kalabalık hevesli seyircilerin büyük bir ilgiyle takip ettikleri yarışlarda dört koşu yapılmıştır. Yarışlar sonucunda lira 705 lira ikramiye dağıtılmıştır⁹⁴. Bu yarışlarda dönemlere göre farklı ödüller dağıtılmıştır. Birinci koşu, talimatnamesine uygun yarış atı bulunmadığından yapılmamış ikramiyesi yarış islah encümenine devredilmiştir.

İkinci koşu, sonucunda birinci gelen 120 lira, ikinci gelen 35 lira, üçüncü gelen 15 lira ikramiye almıştır.

Üçüncü koşu, sonucunda birinci gelen 180 lira, ikinci gelen 55 lira, üçüncü gelen 20 lira ikramiye almıştır.

Dördüncü koşu sonucunda birinci gelen 280 lira, ikinci gelen 55 lira, üçüncü gelen 20 lira ikramiye almıştır.⁹⁵

1.5. Hukuk Sistemi ve Adalet Alanındaki Gelişmeler

Ordu mensuplarının evlenmelerine dair kanun Erzurum Gazetesinde yayımlanarak halka duyurulmuştur. 5.7.1939'da kabul edilen ve 11.7.1939 tarihinde yayımlanan 3663 sayılı kanunda;

1. Muvazzaf subaylar üsteğmen rütbesinde en az bir sene bulunmadıkça ve askeri memurlar yirmi beş yaşını ikmal etmedikçe ve kara, deniz hava Gedikli erbaşları başçavuş olmadıkça evlenemezler. İhtiyat subaylığından askeri memurluğa intisab edenler bu maddede yazılı kayiddiden müstesnadır.

2. Askeri okullar talebesinin evlenmelerine izin verilmez. Evlenmiş olanlar askeri okullara kabul edilmez.

⁹³ “Şehrimizde Spor Faaliyeti” **Erzurum Gazetesi**, 05.02.1940, s.1.

⁹⁴ “Şehrimizde Yaz At Yarışlarına Başlandı”, **Erzurum Gazetesi**, 24.06.1940, s.1.

⁹⁵ “Şehrimizde Yaz At Yarışlarına Başlandı”, **Erzurum Gazetesi**, 24.06.1940, s.1.

3. Bu kanunun, Medeni kanunun evlenmeğe dair olan hükümlerine tesiri yoktur.

4. Bilumum muvazzaf subaylar ve askeri memurların yirmi beş yaşını ikmal etmeden evlenemeyeceklerine dair 1434 sayılı kanun ilga edilmiştir.

5. Bu kanun neşri tarihinden altı ay sonra muteberdir.

6. Bu kanunun hükümlerini icraya Adliye, Milli Müdafaa ve Dâhiliye Vekilleri memurdur, hükümleri yer almıştır⁹⁶.

Toplumu aydınlatmak ve bilinçlendirmek amacı ile, Hukuk ilmini Yayma Kurumu tarafından, aile ve cemiyette çocuk konulu konferanslar verilmiştir. Konferanslarda ülke geleceğinin teminatı olan çocukların yetiştirilmesi, eğitim ve terbiyesinin geliştirilmesi konularında ailelere yararlı ve aydınlatıcı bilgiler sunulmuştur. Erzurum Gazetesi, Ankara Asliye Ticaret Mahkemesi üyesi B.İmran Ökten tarafından verilen yayımlayarak Erzurum halkının hizmetine sunmuştur.

Söz konusu konferansta şu faydalı bilgiler yer almaktadır: Çocuk aile bakımından gayedir. İnsan faaliyetinin gayesini nefsi korumak, nesli üretmek olarak tahdit edenlere göre çocuk bir gayedir. O cemiyet bakımından bir başlangıçtır. Bugününü küçüğü yarın cemiyete esas olacak ailelerden birinin temel unsurunu teşkil edecektir. Çocuk muhtelif bakımdan tetkik ve mütalaa edilir. Sıhhat, bakım, talim, terbiye, psikoloji, sosyoloji, ahlak, hukuk vesaire.... Bütün bu tetkikat sırasında iki esas göz önünde tutulur. Mevcudiyetini korumak ve serbest hayata muvaffak olabilecek derecede inkişafını temin etmek.

Çocuğun cemiyet ve ailede hukuk bakımından tetkik edildiği konferansa şu şekilde devam edilmiştir: Hukuk ilmi; her şahsın bir insan olmak itibariyle medeni haklardan istifadesini kabul etmektedir. Kanun dairesinde haklar ve borçlara ehil olmak hususunda herkes sorumludur. Medeni kanunun bütün insanlara tanıdığı haklardan diğer insanlar gibi yaşı ne olursa olsun çocuk da istifade eder. Aile münasebetinden doğan haklardan, miras haklarından, alış veriş gibi akitlerden doğan haklardan, şahsiyet ve isim üzerindeki haklardan, mülkiyet ve onunla ilgili haklardan haksız fiillerle, haklı bir sebep olmaksızın zenginleşmek gibi muamelelerden doğan haklardan o da faydalanır. Çocuk da büyük insanlar gibi mal sahibi olur. Nafaka alacaklısı olur. Mirasçı olur, vaziyet yoluyla bir mala sahip olur, Çocuğun da

⁹⁶ “Ordu mensuplarının evlenmelerine dair kanun” **Erzurum Gazetesi**, 08.01.1940, s.3.

şahsiyeti ismi hukuken himayesi altına alınmıştır. Ona karşı haksız bir fiili işleyenler onun zararını ödemeye mecbur tutulurlar. Çocuk medeni hukukun bütün insanlara yüklediği vazife, külfet ve borçlarla da mükellef tutulmuştur. Ancak; çocuk ile büyük insan arasındaki doğal farklılık nazara alınarak bazı hakları iktisap ve bazı borçlara ehliyet için muayyen yaşların idraki şart koşulmuştur.

İnsan akli kuvveti de, bedelini kuvveti gibi zaman ile tekâmül eder. Yeni doğmuş bir yavru, hatta 6-7 yaşlarında bulunan bir küçük bu sayılan vasıflardan hiç birini haiz değildir. Bu sebeple bu gibi küçükler medeni hakları kullanmak selahiyetinden mahrumdurlar. Bunların sözleri, fiil ve hareketleri haklar, borçlar üzerine hiçbir suretle tesir etmez. Bunlara ait medeni hakları bazı kayıt ve şartlar altında baba, ana veya vasiler kullanır. Bu esas kaidedir. Bu kaidenin birkaç istisnası vardır. Mesela, küçük çocuk haksız bir fiiliyle başkana bir zarar verir, hakkaniyette bu zararın ödenmesini icap ettirse hâkim bu zararı küçüğün mallarından ödetir. Örneğin zengin bir çocuk fakir bir adamanın yegâne servetini teşkil eden evini yakmışsa, mahkeme bu zararı o çocuğa ödetir.

Küçük bir çocuk malından bir kısmını başkasına vasiyet etmiş olabilir ancak bu sözün hiçbir kıymeti yoktur. Aradan bir müddet geçiyor. Küçük 15 yaşını ikmal ediyor. Bu müddet içinde küçük vaziyetinden vazgeçmiyor. Bunda sonra bu küçük ölse vaktiyle çok küçük iken yapmış olduğu vasiyet yerine getirilir. Küçük bir çocuğun başkasına yapmış olduğu zararları o çocuğa nezaret eden ev reisi öder.

Küçüğün yavaş yavaş büyüyerek akli melekelerini inkişaf ettirerek hukuk ilminin mümeyyiz diye vasıflandırdığı hale geleceğini anlatan konferansçı, mümeyyiz çocukların yapabilecekleri işleri anlatmış ve sözlerini şöyle devam etmiştir:

“Normal çocuk tam 18 yaşını ikmal edince artık reşit sayılır. Bundan sonra medeni haklarını, diğer büyük insanlar gibi, ana, baba veya vasinin müdahalesine lüzum kalmaksızın, bizzat kendisi kullanmaya başlar. Biliyoruz ki erkek çocuk 17 yaşına, kadın 15 yaşını bitirince evlenebilir. Fevkalade ve pek mühim sebepler altında 15 yaşını bitirmiş erkeğin ve 14 yaşını bitirmiş kadının evlenmesine hâkim müsaade edebilir. İşte gerek evlenme yaşına gelerek gerek hâkimin müsaadesiyle evlenen erkek veya kadın 18 yaşını bitirmemiş olsa dahi bu evlenme onu reşit kılar. Demek evli erkek veya kadın kaç yaşında olursa olsun medeni haklardan bizzat

kendisi yararlanabilir. 15 yaşını bitiren küçük kendi menfaati icap ettirdiği takdirde kendi rızası ve ana ve babanın muvaffakati alınmak şartı ile hâkim tarafından reşit kılınabilir. Bu gibi kimseler de medeni haklarını kullanırlar, Kendi söz ve fiilleriyle borç altına girebilirler. Hak kazanabilirler. Evlenme suretiyle veya hâkimin kararı ile reşit sayılanlar istisna edildiği takdirde, normal bir çocuğun tam ve kâmil bir insan gibi medeni haklarını kullanabilmesi için 18 yaşını bitirmesi lazımdır. Ancak vasiyet yolu ile mal bağışlama salahiyetini 15 yaşını bitirmesiyle elde edilir. 15 yaşını bitiren ve mümeyyiz olan çocuklar vasiyet yolu ile malları üzerinde tasarruf edebilirler. Evlenme akdi yapmak salahiyetinde erkek için 17 ve kadın için 15 yaşını ikmaliyle başlar. Fakat çocuk yaşını ikmal edinceye kadar ana ve babasının veya vasisinin rızasını almadıkça evlenemez.

B.İmran Ökten, bundan sonra çocuğu muhtelif yaşlarında koruyan hukuk kaidelerini birer birer izah etmiş, ana babasını kaybetmiş çocuklar hakkında tatbik edilen kaideleri saymış ve ev reisinin çocuğa dikkat ve itina ile bakmaya mecbur olduğunu açıklamıştır. Konferansçı, radyodaki bu faydalı konferansını;

“Çocuk yalnız bizim şefkat, muhabbet hislerimizi harekete getiren, manevi zevklerimizi tatmin eden bir vasıta olmaktan ziyade korumak ve inkişafını temin etmek için tabiatın cemiyetin bize tevdi ettiği bir mevzudur. Bu mevzu üzerinde çalışırken, işlerken bugün maddeten, fikren kendisini idare edemeyecek vaziyette olduğunu düşünmeli, onu korumalıyız, yarın maddeten ve fikren inkişaf ederek yeni bir ailenin uzvu olacağını, aile içinde, yurt içinde ve beşeri camia içinde kendisine tahmil edilecek birçok külfetleri başarmak mecburiyetinde kalacağını düşünmeli, onun inkişafına yardım etmeliyiz” sözleriyle bitirmiştir⁹⁷.

1.6 Sağlık ve Nüfus Alanındaki Gelişmeler

Halkı aydınlatmak ve toplumsal bilinci geliştirmeyi hedefleyen Erzurum Gazetesi, “Köy ve Köylü” köşesinde köy idarelerinin nüfus işindeki yükümleri kapsamında bir yazı yayımlamıştır. Söz konusu yazıda özetle; Evlenen her erkeğin

⁹⁷ “Hukuk İlmini Yayma Kurumunun Konferansları”, **Erzurum Gazetesi**, 09.12.1940, s.2.

köy muhtarından alacağı evlenme kağıdını 15 gün içinde nüfus memuruna götürerek kaydolmasına, aksi halde para cezasına çarptırılacağını, doğum vakasında da doğan bebeğin bir ay içinde nüfus memurluğuna bildirilmesi gerektiğini, ölüm vakası durumunda ise köy muhtarından alınacak ölüm kağıdıyla birlikte nüfus memurluğuna baş vurulacağı, para cezasından kurtulmak için eskiden ölmüş birisini yeni ölmüş gibi gösteren muhtarların cezalandırılacağı bilgilerine yer verilmiştir. Boşanma vakalarında eskiden yapıldığı gibi “kadın ben seni boşadım, terk ettim” gibi sözlerle boşanmanın olamayacağı, medeni kanunun bunu kaldırdığını, boşanmaların mahkemelerce verilen kararlar doğrultusunda gerçekleştirilebileceği, boşanma vakalarının ancak mahkemeden verilmiş karar üzerine nüfus kütüğüne yazılabileceği belirtilmiştir. Nüfus cüzdanını kaybedenlerin köy muhtarlarından alacakları ilmühaber üzerine yeni bir cüzdan alınabileceği, kayıt örneği üzerinden düzenlenen nüfus cüzdanı olmayan kişilere iş verilemeyeceği, bu kişilere iş verenler ve hizmetlerinde bulunduranların cezalandırılacağı, vurgulanarak, her köyün bir nüfus defterinin bulunacağı, bu defterin muhtar veya köy kâtibi tarafından tutulacağı, deftere bir ay içinde doğanların, ölenlerin, evlenenlerin ve boşananların yazılacağı, her ayın sonunda köy muhtarının nüfus defterini alarak nüfus dairesine getirmeğe mecbur olduğu açıklanmıştır. Soyadı ile ilgili düzenlemede; her Türk’ün öz adından başka bir soyadı taşımaya ve bunu nüfus kütüğüne yazdırmaya mecburu olduğu, Soyadı almayanlara hükümet tarafından bir soyadı verileceği, verilen soyadlarının Türk dilinden alınacağı, yabancı millet adlarının soyadı olarak kullanılmayacağı, gülünç, iğrenç ve yabancı soyad almış olanların soyadlarının hükümet tarafından değiştirileceği, tarihte ün almış büyüklere ilişkin verilen soyadlarının resmi tarih kayıtlarında bulunması gerektiği, bir soydan gelenlerin ortak bir soyadı seçebileceği, köylerde soyadı almak ve nüfusa yazdırmak için köylülerin muhtara giderek seçtiği soyadını köy defterine yazdırmasına yeterli olduğu, evli kadının kocasının soyadını taşımaya mecbur olduğu, kocasının ölmesi durumunda, ölen kocanın soyadını kullanabileceği veya babasının soyadına dönebileceği, aldığı soyadını değiştirmek isteyenlerin mahkemeye başvurarak soyadlarını değiştirmeyi talep edebilecekleri bilgilerine yer verilmiştir.⁹⁸

Vatandaşlık bilincinin geliştirilmesi ve ülke toplam nüfus bilançosunun ortaya konulması, nüfus artış oranının belirlenmesi amacı ile; ilk nüfus sayımının

⁹⁸ “Köy İdarelerinin Nüfus İşlerindeki Yükümleri”, **Erzurum Gazetesi**, 29.07.1940, s.2.

1927 yılında, ikincisinin 1935 yılında yapıldığı, üçüncüsünün ise 20 Ekim 1940 tarihinde yapılacağı tüm Erzurum halkına duyurulmuştur. Köyde yaşayan halk, ülkede yaşayan toplam nüfus gibi, doğum, ölüm, boşanma, nüfus cüzdanı kaybı ve soyadı alınması konularında bilinçlendirilmesi ve toplumsal sorumluluk ve vatandaşlık bilincinin gelişmesine katkılar sağlayacağı bildirilmiştir. Böylece, 20 Ekim 1940'ta yapılacak genel nüfus sayımına ön hazırlık yapılmıştır. Bu kapsamda; 04 Ekim 1940 günü yapılacak olan nüfus sayımı ile ilgili Vali Burhan Teker'in başkanlığında Erzurum Halkevinde bir toplantı yapılmıştır. Toplantıya sayımda görev alacak bütün kişiler katılmış ve kendilerine gerekli talimatlar verilerek sayım cetvelleri teslim edilmiştir. Bu vesile ile Vali nüfus sayımı hakkında bir konuşma yapmış, konuşmasında; Trablusgarp, Balkan, Büyük Harp ve Milli Mücadeleden sonra yapılan sayımda elde edilen nüfus miktarının memleketin geçirdiği büyük felaketlere rağmen memnuniyet verici olduğunu ve nüfusumuzun günden güne artmakta olduğunu dile getirmiştir.⁹⁹

Toplum sağlığı ve verimliliğini önemli düzeyde olumsuz etkilediği bilinen bit salgının ve zararlarının önlenmesi için alınacak önlemler dizisi, Erzurum gazetesi ile tüm vatandaşlara duyurulmuştur. Halkı bilinçlendirmeyi hedef alan bu yazıda özetle şu hususlara yer verilmiştir; Bitle mücadelenin her vatandaş için şart olduğu, tifüs ile humma gibi tehlikeli hastalıkların sadece bit yoluyla insan geçtiği, birinci dünya savaşında Erzurum'daki büyük salgında binlerce ölen vatandaşın hayatını kaybettiği, böyle feci bir akibete düşmemek için zararlı hayvanlarla mücadele etmenin zorunlu olduğu, sirke denilen ve saçlardaki kıllarda ve elbise aralarında bulunan yaratıkların bitin yumurtaları olduğu, bir bitin yüzlerce yumurta yaptığı göz önünde tutularak bitlerle sürekli bir mücadele için saçların kısa kesilerek çamaşırların sık sık kaynatılması gerektiği, kadınların saçlarını keskin sirke ile ıslatıp taramaları gerektiği, bitten kaçmanın ve her yerde bitlenmemeye ehemmiyet veren insanların tifüs hastalığına yakalanmayacağı ve böylece memleketin de büyük tehlikeden kurtulmuş olacağı vurgulanmıştır¹⁰⁰.

1.7. Türk Hava Kurumu, Kızılay'a ve Diğer Yardım Kuruluşlarına İlişkin Haber ve Değerlendirmeler

⁹⁹ "Sayıma Hazırlık" **Erzurum Gazetesi**, 29.07.1940, s.3.

¹⁰⁰ "Bit En Büyük Düşmandır", **Erzurum Gazetesi**, 19.02.1940, s.4.

Yaklaşan Kurban bayramı nedeniyle şehir halkının kestiği kurbanlıkların derilerinin Türk Hava Kurumuna bağışlanması için gazetede bir duyuru yayımlanmıştır. “Biliyorsunuz ki, Kurban Bayramı demek, havacılığa yardım günü demektir. Kurban Bayramı demek, felâkete uğramışların, Sokak ortasında kalmış yavruların imdadına koşmak günü demektir. Her seneki gibi, kurbanlarımızı Türk Hava Kurumuna bağışlamak vazifesini unutmayınız. Kurbanınızı ve yahut parasını veremezseniz, hiç olmazsa, derisini, bağırsaklarını vermeği bir yurt borç biliniz”¹⁰¹

Ülkemizin hava savunmasında çok önemli bir rol oynayan Türk Hava Kurumunun Erzurum Şubesi süresi dolan idare heyetini yapılan seçimle yenilemiş ve bu konu halka duyurulmuştur. Yeni idare heyeti aşağıdaki şekilde belirlenmiştir.

Başkan: Avukat İbrahim Şanbark

Başkan Vekili: Parti idari heyetinden İhsan Cimilli

Faal Üye: Murakip Ticaret odasından İbrahim Kuzulugil

Üye: Maarif Müdür H.Avni Ülküner

Üye: Emniyet Müdürü Zeki Demircioğlu

Üye: Tüm komutanlığında Muharrem Ülgener

Üye: Halkevinden Salim Turfan

Üye: Umumi meclisten Mehmet Turan

Üye: Belediyeden Rıza Akkök

Üye: Maliyeden Halis Taşdan¹⁰².

Merkezi Ankara’da bulunan ve zor günlerde vatandaşlarımıza hizmet veren Kızılay Cemiyetine ilişkin haber gazetede yayımlanarak halka duyurulmuştur. İlan şeklinde halka duyurulan haber şu şekildedir;

Türkiye Kızılay Cemiyetinin Halkımızdan ricası:

Yurdumuzun muhtelif köşelerinde vatan hizmeti görmekte olan kahraman erlerimize muhterem halkımızın minnet ve Şükran cemilesi olarak teberru edecekleri yün fanila, yün kazak, pamuklu mintan gömlek, yün çorap ve yün eldiven den ibaret olan kış hediyelerinin kabulü için Kızılay Cemiyetinin bilumum merkez ve

¹⁰¹ “Kurban derilerimizi Hava Kurumuna verelim”, **Erzurum Gazetesi**, 15.01.1940, s.4.

¹⁰² “Türk Hava Kurumu”, **Erzurum Gazetesi**, 15.07.1940, s.1.

şubelerinde bağış kabul defteri açılmıştır. Bu hayırlı teşebbüsün çok asil ve şefik olan Türk Ulusunun candan iştirakleri ve bilhassa kadınlarımız tarafından yer yer teşkil edileceğinden emin olduğumuz komitelerin değerli faaliyetleri ile, şerefli bir muvaffakiyet halinde neticeleneceği şüphesizdir. Bilumum merkez ve şubelerimizin nakit makbuzu mukabilinde kabul edecekleri bu bağış için hayır sevenlerimizin ibraz buyuracaklarından emin olduğumuz yüksek alakalarından dolayı Kızılay Cemiyeti şimdiden şükranlarını arz eder¹⁰³.

Genel merkezi Ankara da bulunan yardımsevenler cemiyetinin bir şubesinin Erzurum'da açılması için, 18 Kasım 1940 günü 3'üncü Umumi Müfettişlik evinde gönüllü bayanlardan oluşan 40 kişilik bir heyet toplanmış ve bu cemiyetin Erzurum'da da bir şubesinin kurulmasına karar verilmiş ve ilk iş olarak askerlerimizin kışlık giyim ihtiyaçlarının karşılanması hedeflenmiştir. Söz konusu faaliyetten duyulan memnuniyet nedeniyle, 3'üncü Umumi Müfettiş eşi Sadiye Ergin'in tarafından Yardım Sevenler Cemiyeti Umum Kâtipliği'ne bir teşekkür telgrafi gönderilmiştir¹⁰⁴.

Yardımsever ve hamiyetli Erzurum kadınlarının hudutlarımızı bekleyen kahraman askerlerimize kışlık hediyeler hazırladıkları ve bunları Kızılay ve Halkevi merkezlerine teslim etmeğe başladıkları haberi yayımlanmıştır. Haberde, Erzurum kadınların ve kızları birleri ile müsabaka edercesine bu uzun kış gecesinde huduttaki kahraman evlatlarına ve kardeşlerine kendi elleri ile yün çorap, yün eldiven ördükleri duyurulmuştur¹⁰⁵.

1.8. Erzincan Depremi ile İlgili Haberler

26-27 Aralık 1939'da Erzincan'da meydana gelen ve şiddeti Richter ölçeğine göre 8 olan deprem sonucunda toplam 32.962 kişi ölmüş, yaklaşık 100.000 kişi yaralanmış ve 116.720 bina yıkılmıştır. Dünyanın büyük depremleri arasında sayılan bu deprem Türkiye'nin en ciddi deprem felaketlerinden biridir. Konumu 39 derece, 80 dakika kuzey enlemi ve 39 derece 51 dakika doğu boylamı, odak derinliği 20 km olan depremin etkilediği alan doğuda Erzincan Ovasından batıda Kelkit Vadisine

¹⁰³ "Türkiye Kızılay Cemiyetinin muhterem halkımızdan ricası", **Erzurum Gazetesi**, 18.11.1940, s.1.

¹⁰⁴ "Yardım Sevenler Cemiyeti", **Erzurum Gazetesi**, 25.11.1940, s.1.

¹⁰⁵ "Kahraman Erlerimize Kışlık Hediyeler", **Erzurum Gazetesi**, 09.12.1940, s.1.

kadar uzanır. Hasara uğramış bölgelerin uzunluğu 400 km (Erzincan'ın doğusundan Amasya'ya kadar), genişliği ise (güneyde Sivas'tan kuzeyde Karadeniz'e kadar) 200 km'dir. Bu depremde Erzincan'dan Kelkit Vadisini izleyerek Niksar'a kadar uzanan yaklaşık 350 km'lik bir kırık sistemi oluşmuştur.

Bu geniş alanı sarmış olan 35 deprem merkezi yaklaşık doğu-batı doğrultusunda dizilmiş başlıca dört sarsıntı çizgisi üzerinde etkinlik göstermiştir. Bunlar; Yukarı Yeşilirmak çizgisi, Kelkit - Deliçay çizgisi, Yaylalar ve Orta Yeşilirmak çizgisi ve kıyı çizgisidir. Bu çizgilerin hepside kırıklara karşılık gelmektedir. Kelkit Irmağı kırığı, Reşadiye'de doğu - güneydoğu ve batı - kuzeybatı doğrultusunda alçalmış ve yükselmiş ve böylece iki blok arasında 380 cm'lik bir düzey farkı doğmuştur. Deprem sırasında kıyı çizgisi Çarşamba ilçesinin kuzeyi ile Giresun arasında 15-100 m kadar geri çekilmiş ve Fatsa'da da bir deprem dalgası oluşmuştur.

Türkiye'nin birinci derece deprem bölgesinde bulunan Erzincan, Kuzey Anadolu deprem kuşağının çok etkin bir bölümü olan Erzincan ovası içindedir. Tarihi belgelere göre Erzincan son bin yılda 11 kez tümüyle yıkıma uğramıştır. Yerleşmenin bulunduğu zemin, akarsu çökellerinden oluşmuştur. Bu malzeme kentin yukarı kesimlerinde konglomeralanmıştır. Orta bölümlerde birbirini izleyen çakıl ve kum katmanlarına rastlanır. Bu katmanlar oldukça yerleşmiş ve sıkı yapılıdır. 1939 depreminden sonra yerleşim alanı dışında bırakılmış olan eski şehrin zemini, kalın bir tarihi enkaz örtüsüyle kaplı yerleşmemiş akarsu birikintilerinden oluşmuştur¹⁰⁶.

Dönemin Erzurum gazetesi, ulusal ve uluslar arası ilişkilerin pekiştirilmesi, duyurulması ve insani ilişkilerin sürekliliğinde, dönemin en önemli iletişim aracı olmuştur. Dost ülkeler bu büyük felaket karşısında Ulusumuzun acılarını paylaşmak anlamında üzüntülerini bildirmişlerdir. Bu kapsamda; Yugoslavya ve Afganistan Başbakanları, Başbakanımız Dr. Refik Saydam'a taziyet telgrafları göndermişlerdir. Sovyet Büyük elçisi kendi ve hükümeti namına taziyelerini bildirmiştir. İngiltere Kralı, Mısır Kralı, Danimarka Kralı, İspanya Reiscumhuru, Yemen imamı, Alman hükümeti ve diğer bilumum hükümetlerden hükümetimize taziyet telgrafları gelmiştir. Ayrıca Fransa Reiscumhuru Lobron zelzele felaketini haber alır almaz Reiscumhurumuz İsmet İnönü'ye bir telgraf

¹⁰⁶ <http://forum.exbilgi.com/index.php?showtopic=24603>

çekerek Türk milletinin yanında olduğunu bildirmiş, Tokyo saray nazırı Türk elçiliğine giderek zelzele felaketinden dolayı İmparatorun taziyetlerini iletmiştir. Bulgaristan Başbakanı Köse İvanof, Sofya sefirimize gelerek üzüntülerini bildirmiş, Yunan Başvekili Metaksas ise Dr. Refik Saydam'a taziyet telgrafı göndermiştir.

Afganistan sefiri, Hariciye vekili Şükrü Saraçoğlu'nu ziyaret ederek zelzele münasebeti ile Afgan milletinin duyduğu içten acıyı bildirmiş ve sefaret namına ilk yardım olarak teberru ettiği 500 liranın kabulünü rica etmiştir. Taziyelerin ardından çeşitli ulusal ve uluslar arası yardımlarla ülkeler, Erzincan'da yaşanan doğal felaketin yaralarının sarılmasına katkıda bulunmuşlardır. Bunlardan; Cenevre yardım birliği reisinden alınan bir telgrafta birliğin her türlü yardıma hazır olduğu bildirilmiştir.

Romanya hükümeti zelzele felaketi ve münasebeti ile 10 milyon Leylik kredi açtığını şayet bu paraya mukabil kereste tercih edildiği takdirde dost Romen hükümetinin bu miktardaki keresteyi hemen sevke hazır olduğunu bildirmiştir.

Yunan hükümeti aynı maksatla; 10.000 Türk liralık yardımda bulunacağını bu parayla mukabil tıbbi ilaç ve malzeme tercih edildiği takdirde sevke hazır olduğunu bildirmiştir.

Bulgaristan hükümeti aynı maksatla 2.000.000 Levalık tahsisat kabul etmiştir.

Amerika Kızıllaç merkezi ilk yardım olarak 10.000 dolar göndermiştir.

İngiltere hükümeti zelzele felaketzedelerine yardım maksadı ile 25.000 İngiliz liralık bir tahsisat kabul etmiştir.

Fransa hükümeti 5.000.000 Franklin bir tahsisat kabul edilmesini Türk hükümetine teklif etmiştir.

Irak hükümeti 12.000 Türk lirasını Kızıllaç'a bağışlamıştır.

İran hükümeti 50.000 Riyal göndermiş, ayrıca İran Şehinşahi şahsen 10.000 liralık teberruda bulunmuştur.

Aynı gün, ameliyat röntgen laboratuvarları ile ayrıca eczayı tıbbiye dairesi ve icabında salgın hastalıkları karşılayabilecek ekipleri mevcut olan 300 yataklı bir hastane treni Erzincan'a gitmek üzere Erzurum'dan hareket etmiştir. Dördüncü Umumi Müfettişlik tarafından gönderilen katar aynı gece Erzincan'a ulaşmıştır.

Hilaliahmer Cemiyeti felaketzedelere ilk yardım olarak Erzincan'a 15.000, Sivas'a 5.000, Tokat'a 3.000 Ordu'ya 2.000 lira ile birçok çadır ve giyim malzemesi göndermiştir.

Ankara Siyasal Bilgiler Okulu öğrencileri zelzele felaketzedelerine yardım olmak üzere ilk parti olarak aralarında 1.000 lira toplamışlar ve Kızılay merkezine teslim etmişler, ayrıca, zelzele mntikasında bilfiil çalışmak için de hükümete müracaatta bulunmuşlardır.

Berlin'deki Türkler tarafından felâketzedeler menfaatine tertip edilen bir toplantıda 6.000 mark toplanarak Türk Konsolosluğuna teslim edilmiştir.

Amerika Sefarethesinde görevli hayırsever Amerikalılar tarafından 600 dolar yardımda bulunulmuştur.

08 Ocak 1940 tarihi itibarıyla Erzurum yardım komitesinin topladığı yardım miktarının 11.000 Lirayı geçtiği, devam eden yardım faaliyetlerini teşvik etmek ve halkı bilgilendirmek maksadıyla, gazete haberi ile halka duyurulmuştur.

İngiltere hükümeti tarafından felaketzedelere yardım maksadı ile önceden bağışlandığı bildirilen 25.000 İngiliz lirası ile İngiltere Kızıllaç Cemiyetinin bağışladığı 1.000 İngiliz lirası ve çok miktarda eşya, ilaç vs. ile Fransa hükümetinin bağışladığı 5.000.000 frankın hükümetimize verilmesine ve 200 çadır ile 220.000 franklık ilacın da yardım sureti ile bağışlanması için Doğu Akdeniz Orduları Komutanlığına Fransa hükümeti tarafından talimat verildiği bildirilmiştir.

Japon maslahatgüzarı, Japon hükümeti ve kolonisi adına 1.000 lirayı Kızılay cemiyetine bağışlamıştır.

Tahranda Başvekâlet ve Hariciye memurları tarafından zelzele felaketzedelerine yardım maksadı ile şimdiye kadar 14.000 lira yardımda bulunulmuştur.

Yugoslavya hükümeti 50.000 Dinar, Kanada hükümeti 5.000 Dolar, Çin hükümeti 50.000 Çin doları, Adalet Bakamımız Fethi Okyar aracılığıyla Mısır'da bulunan Gülbekyan adlı şahıs 1000 İngiliz lirası ve adı açıklanmayan üç şahıs beş yüz onar Türk Lirası, Irak Kızılay Cemiyeti evvelce hükümet tarafından gönderilen 12.000 Türk lirasından başka 1.500 Türk Lirasını Türk hükümetine göndermişlerdir. Bunun yanında İngiltere hükümeti felaketzedelere yardım ve bunların nakil ve

tedavileri için bir hastane gemisi tahsis ettiğini bildirmiş, Hükümetimiz ise, İngiltere hükümetine teşekkürlerini ve ihtiyaç olduğu takdirde bu gemiden istifade edileceğini bildirmiştir.

İstanbul Vilayetinin felaketzedelere yardım maksadı ile topladığı paranın 465.020 liraya ulaştığı gazete haberlerinde yer almıştır. Ayrıca, Yugoslavya hükümeti zelzele felaketzedelerine 3.000.000 dinar kıymetinde inşaat malzemesi göndermeye karar vermiştir.

Atina'da ikamet eden Bodasaki adlı şahıs adına 1.000 ve fabrikası adına ise 5.000 dolar nakit para zelzele felaketzedeleri namına Hilâliahmere bağışlanmıştır

Mısır yardım komitesi 1.000 Mısır liralık yeni bir bağışta bulunmuştur. Bunun yanı sıra; Belçika Kralı tarafından, zelzele felâketzedelerine yardım maksadı ile 25 kişilik bir yardım komitesi teşkil edildiği haber alınmış ve Hükümetimiz tarafından Belçika Kralına göstermiş oldukları bu yüksek alâkadan dolayı teşekkür edilmiştir.

İzmir Vilayetince felaketzedeler için toplanan yardımın 136.556 liraya ulaştığı ve bağışların devam ettiği gazete haberlerinde yer almıştır.

İstanbul'da halkı tarafından yeniden toplanan 16.000 liralık yardım Hilâliahmere Cemiyetine gönderilmiştir.

Deprem felaketzedeleri için Erzurum'da toplanan yardımların, 15 Ocak 1940 tarihi itibarı ile 16.000 Lirayı, 29 Ocak 1940 tarihi itibarı ile 19.000 lirayı ve 5 Şubat 1940 tarihi itibarı ile 20.000 lirayı geçtiği, ayrıca yardım kolu faaliyetlerinin devam etmekte olduğu gazete haberine yansımıştır.

Yugoslavya hükümeti önceki yardımlardan başka 3.000.000 dinar değerindeki keresteyi zelzele felâketzedeleri için inşaatta kullanılmak üzere memleketimize sevk etmiştir.

Erzincan'da meydana gelen ve tüm çevre illeri de etkileyen depremde yaralanan 1.000 kişilik bir kafilenin Sivas merkezi ile Kayseri'nin Talas nahiyesine yerleştirileceği, ayrıca yaralıların Malatya ve Diyarbakır hastanelerinde tedavi görmek üzere harekete geçirildiği, bu kapsamda 279 yaralının Malatya hastanesine yatırıldığı, bunlardan durumu ağır olan 49 kişinin Diyarbakır'a gönderildiği, Kayseri'den yola çıkan imdat treni ile 5.500 ekme ve Tokat'tan gönderilen iki

vagonun da Erzincan'a ulaştığı haberleri halka duyurulmuştur. Ayrıca bütün ülkedeki yardım kollarının faaliyetlerinin birbirleri ile yarışmasına devam ettiği, büyük kurumlar ve bankalar ile şahsi yardımların çok büyük meblağlara ulaştığı haberlerine yer verilmiştir.¹⁰⁷

Erzurum gazetesinde Vilayet Makamınca yayınlanan bildiride; Erzincan felaketzedelerinin enkazını kaldırmak ve Erzincan vilayeti emrinde çalışmak üzere amele gönderileceği, talip olanların her sabah belediye başkâtibine müracaatla isimlerini kaydettirmeleri, kazma ve kürekle yardıma geleceklere fazla ücret ödeneceği halka ilan edilmiştir. Ayrıca Erzincan felaketzedelerine halk tarafından yapılacak eşya ve erzak yardımları için komisyonlar teşkil edildiği ve bunların ellerine yardım toplama vesikaları verildiği, nakdi yardımlar için belediyede toplanmış olan heyete Kızılay makbuzu karşılığında yardımların teslim edileceği, Erzincan felaketinde anasız ve babasız kalan çocukları manevi evlat yapmak sureti ile bakmak isteyen vatandaşların her sabah belediye başkâtibine müracaatla isimlerini kaydettirmeleri ilanı halka duyurulmuştur.

Ordu mensuplarının medeni hallerini düzenlemek üzere 5 Temmuz 1939 tarihinde çıkarılan 3663 sayılı kanuna göre; muvazzaf subaylar üsteğmen rütbesinde en az 1 yıl süre bulunmadıkça, askeri memurlar 25 yaşını doldurmadıkça, Kara, Deniz ve Hava kuvvetleri komutanlıklarındaki hava gedikli erbaşlar, başçavuş olmadıkça evlenemeyecekleri ilgili kanun maddesi ile belirlenmiştir.

Ayrıca askeri okul öğrencilerinin evlenmeleri halinde ilişkilerinin kesileceği yine aynı kanun ile hükme bağlanmıştır.¹⁰⁸

1.9. Önemli Gün ve Haftaların Kutlanmasına İlişkin Haberler

Erzurum'un kurtuluşunun 22'nci yıldönümünün her yıl olduğu gibi bu yıl da muazzam bir törenle kutlanacağı, bu kapsamda kurtuluş merasimini müteakip belediyede bir resmi kabul yapılacağı ve kabulden sonra belediye önünde halk tarafından milli oyunlar oynanacağı ve gece de fener alayı düzenleneceği gazetenin 11 Mart 1940 günkü sayısında halka duyurulmuştur. Erzurum'un kurtuluşunun

¹⁰⁷ “Nakledilen yaralılar”, **Erzurum Gazetesi**, 01.01.1940, s.1, 3.

¹⁰⁸ “Vilayet Makamından”, **Erzurum Gazetesi**, 08.01.1940, s.3.

yıldönümü münasebetiyle çekilen telgraflara alınan cevaplar aşağıdaki şekilde gazetede yayımlanmıştır.

Ankara 13.03.940

Erzurum Belediye reisi,

M.Çankaya

Kurtuluş yıldönümü münasebeti ile sayın halkın necip duygularına teşekkür eder refah saadette dilerim.

İSMET İNÖNÜ

Bay Mesut Çankaya,

Belediye reisi

Erzurum kurtuluşunun yıldönümü münasebeti ile izhar edilen hissiyata teşekkür eder sizleri kutlarım.

T.B.M.M. Rs. A.H.Renda

Belediye Reisi

Erzurum

Kurtuluşlarını kutlayan Erzurumlulara sevgi ile selamlar, kendilerine Cumhuriyetin feyizleri içinde ebedi saade dilerim.

C.H.P.G.Sekreteri

Erzurum mebusu

Dr.A.F.Tuzer

Erzurum Belediye Reisliğine

Erzurum kurtuluşunun yıldönümü münasebeti ile ordu ve hakkında gösterilen sevgilere teşekkür ederim.

Genel Kurmay Başkanı

Mareşal F.Çakmak¹⁰⁹.

¹⁰⁹ “12 Mart: Erzurum’un Kurtuluş Günü”, **Erzurum Gazetesi**, 11.03.1940, s.1.;21.03.1940, s.1.

Müstahkem Mevki Komutanlığının İstanbul kapıdaki atış sahasının açılışı ile ilgili olarak, 07 Nisan 1940 Pazar günü yapılan tören halka duyurulmuştur. Törende Vali Burhan Teker ve Tugay komutanı hazır bulunmuşlardır. Törene, bando bir bölük asker ve avcılık atıcılık kulübü ve Erzurum gücü avcılarının iştirak ettiği geçit resmi ile başlanmış, İstiklâl marşını ve bayrak merasimini takiben Alay komutanının Türklerin atıcılığı ve atıcılığın kıymeti hakkındaki açıklamasını müteakip atışlara başlanmıştır. Valinin başarılı atışından sonra atıcılık kulüpleri atışa iştirak etmişler ve çok iyi neticeler almışlardır. Erzurum gücü kulübünden Memet Demirel günün en iyi neticesini elde etmiştir¹¹⁰.

Büyük Türk dahisi Mimar Sinan'ın ölüm yıldönümü olan, 09 Nisan 1940 Salı günü akşamı Erzurum Halkevinde bir Sinan gecesi düzenlenmiştir. Gecede İl Milli Eğitim Müdürü Hüseyin Avni Olguner tarafından verilen konferansta; mimaride Türk Kültürünü tüm dünyaya tanıtan ve ölümsüz eserler ortaya koyan Mimar Sinan nezdinde, Türklerin bilim ve sanatta geçmişten geleceğe önemli ilerlemeler kaydettiği vurgulanmıştır¹¹¹.

Türk Milletinin milli hâkimiyetine kavuştuğu gün olan, 23 Nisan Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramının ülkenin her yerinde olduğu gibi Erzurum'da da coşku ile kutlanması Erzurum Gazetesine haber konusu olmuştur. Hem çocuk bayramı hem de milli hâkimiyetimize kavuştuğumuz büyük günü nefsinde toplayan 23 Nisan memleketimizde çok heyecanla kutlanmıştır. 23 Nisan sabahı başlayan törende Vali Burhan Teker tören alanına dizilen okulların bayramını ayrı ayrı kutlamış, kutlama törenini müteakip her çocuğa birer kase şeker ikram edildikten sonra İstiklal Marşı ile tören başlamıştır. İl Milli Eğitim Müdürü Avni Ülküner'in günün önemini belirten konuşmasından sonra mükemmel bir geçit resmi yapılmıştır. Geçit resmine öğrenciler, karma izci birliği ve askeri birlikler katılmıştır. Aynı gün akşamı Erzurum'u şerefliendiren Profesör Ercüment Ekrem Talu tarafından halk evi salonunda "milli hâkimiyetimiz" mevzulu bir konferans verilmiştir. Konuşmacı konferansın son bölümünde "Sevgili yurttaşlarım! Güzel Erzurum'da tertemiz, nezih, samimi, muhitimizde bana birkaç güzel gün geçirmek fırsatını verdiniz ve ben dinlemek lütfünde bulundunuz. Gençliğimin en heyecanlı safhasına karıştığı için bir kat daha sevdiğim karlı dağlarının can tazeleyici hevesini ciğerlerimde tattığım

¹¹⁰ "Erzurum Bölgesi Atış Sahasının Atış Töreni", **Erzurum Gazetesi**, 08.04.1940, s.1.

¹¹¹ "Sinan Gecesi", **Erzurum Gazetesi**, 15.04.1940, s.1.

manzaralarını hayalime mal eylediğim, ahalsinin mertliğine, su katılmamış Türklüğüne, bin bir faziletine hayran olduğum aşık olduğum tarihi beldenizden birkaç gün sonra ayrılacağım. Ondan evvel size şu halk kürsüsünden sonsuz şükran ve sevgi duygularımı arz etmeme müsaade buyurdunuz” sözleri ile ifade etmiş halkın sürekli alkışları arasından sahnedən çıkmıştır.

24 Nisan gecesini Cumhuriyet ve Veyis Efendi okullarının birlikte hazırladığı müsamere Halkevinde verilmiştir. Müsamereyi müteakip Erzurum barları sahne olarak halkı coşturmuşlardır. 25 Nisan gecesini ise İsmet Paşa okulu öğrencilerinin hazırladıkları müsamerenin sergilenmesi ile kutlama törenleri sona ermiştir¹¹².

Tüm Erzurum halkının gazete ilanı ile davet edildiği 15 Mayıs 1940 Çarşamba günü yapılacak olan “Uçak Şehitleri Töreni” Programı aşağıdaki şekilde halka duyurulmuştur:

1. 15 Mayıs 940 Çarşamba günü Uçak Şehitleri ihtifali günüdür. İhtifal saat 11.30 da Araplar düzündeki Şehitlikte icra edilecektir.

2. İhtilaf töreni şöyle yapılacaktır.

A. Törene iştirak edecek kıtalar ve okullar saat 10.00’da tören emri komutasında hükümet önünde toplanacaklar ve saat 10.30’da kendilerine verilen yürüyüş sırasile ve hükümet konağı – Yakutiye – Şehitler caddesi – Ali Ravi kışlası – Araplar düzü yolile Şehitliğe gideceklerdir.

B. Saat 11.30’da Silâh Fabrikası, Demir yol Fabrikası ve sair istimli müesseseler yarım dakika devamlı olmak üzere düdüklarini çalacaklardır.

C. Düdükların çalışması ile resmi daireler ve bayrak direği bulunan hususi müesseseler ve Şehitlikteki tören direği bayrakları gönderin yarısına kadar ağır, ağır indirilmek suretî ile saygı göstereceklerdir.

D. Tam 11.30 da düdüklar çalarken Tören Amiri törene iştirak etmiş bulunanları (DİKKAT KOMUTU İLE) Şehitleri selâmlamağa davet edecektir. Yarım dakika devam edecek selâmdan sonra (RAHAT) Komutu verilecektir.

3. Şehitlerin ruhunu taziz maksadı ile aşağıdaki zatlar tarafından söylev verilecektir.

A. Halkevi namına Halkevi mensubeyninden Şerafettin Kızılar.

¹¹² “23 Nisan Bayramı”, **Erzurum Gazetesi**, 29.04.1940, s.1.

B. Hava Kurumu namına Lise Tarih Öğretmeni Faik Binal

C. Bir talebe

4. Söylevleri müteakip muzika tarafından hazin bir hava çalınacak ve bundan sonra da Askeri kıtadan ayrılacak bir manga Subay Komutanda ihtiram ateşi yapacaklardır.

5. Tören geçit resmi ile nihayet verilecek ve kıtalar ve okullar yerlerine döneceklerdir.

6. İnzibat ve Asayiş Merkez Komutanlığı ve Emniyet Müdürü tarafından beraberce temin edilecektir.

7. Bu kutsal törene bütün Erzurum halkı davetlidir¹¹³.

Tarihin şeref sayfalarına binbir kahramanlıklarla geçen Mustafa Kemal'in Erzurum'a ayak bastığı gün olan 3 Temmuz'un 21'inci yıl dönümü ile Gazi Ahmet Muhtar Paşanın kahramanlık yıldönümü olan Aziziye Günü'nün 63'üncü yıl dönümü Erzurum halkının da katıldığı muhteşem törenlerle kutlanmıştır¹¹⁴.

24 Temmuz Lozan gününün 17'nci yıldönümü halkevinde yapılan törenle kutlanmıştır. Memleketin değerli gençlerinden Siyasal Bilgiler Okulu Siyasi Tarih Asistanı Rıfki Salim Burçak tarafından dinleyicilere bir hitabe verilmiştir¹¹⁵.

Büyük Taarruzun 18. yıldönümü olan 30 Ağustos Zafer Bayramı, büyük bir coşku ile Erzurum'da kutlanmıştır. Bu törende aynı zamanda, Erzurum'da bulunan Askeri birliklerdeki subayların terfi listesi yayınlanmıştır. Hür ve bağımsız bir ülke olarak yaşamamızda büyük bir yeri olan 30 Ağustos zaferinin bütün ülke halkı tarafından olduğu gibi Erzurum'da da kutlanışına ilişkin tören programı aşağıdaki şekilde yayımlanarak halkın dikkatine sunulmuştur.

1. Tebrikler Kolordu karargâhında saat dokuzda başlayacaktır

2. Tören: Cumhuriyet meydanında tam saat 9.30'da Kolordu Komutanı Birlikleri, Okul ve teşekkürleri muayenesi ile başlayacaktır.

3. Muayeneyi müteakip bando istiklâl marşını çalacak ve sonra sıra ile

¹¹³ "Uçak Şehitleri İçin Yapılacak Tören Programı", **Erzurum Gazetesi**, 13.05.1940, s.1.

¹¹⁴ "3Temmuz Merasimleri", **Erzurum Gazetesi**, 08.07.1940, s.1.

¹¹⁵ "Lozan Gününün 17'nci Yıldönümü", **Erzurum Gazetesi**, 29.07.1940, s.1.

A. Erzurum garnizonundan en kıdemsiz bir subay tarafından Başkumandanlık Meydan Muharebesinin tarihçesi.

B. Kolordu Komutanının hitabesi

C. Belediyenin hitabesi

D. Hava Kurumunun hitabesi dinlenilecektir.

5. Bu hitabelerden sonra aşağıdaki sıra ile geçit resmi başlayacaktır.

A. Askeri kıtalar

B. Jandarma ve polis

C. Okullar

D. Teşekküller

6. Gece saat 21’de muzikanın de iştiraki ile bir fener alayı tertip edilecek, bu alay Müstahkem Mevki önünden hareketle Cumhuriyet caddesi, Tebriz kapısı, Taş mağazalar, Gürçü kapısı, İstanbul kapısı, Hastaneler caddesi, Cumhuriyet meydanı ve Cumhuriyet caddesi yolu ile Müstahkem Mevik karargâha önüne gelinerek burada dağılacaktır. Sivil teşekküller ve halk da bu fener alayına iştirak edebileceklerdir.

7. Bütün Erzurum halkı bu törene davetlidir.¹¹⁶

Birinci dil kurultayının açılışının sekizinci yıl dönümüne müsadif 26 Eylül Cuma günü halk evinde dil bayramı olarak kutlanmıştır. Saat 18’de Türk Dil Kurumu Genel Sekreteri Burdur Milletvekili İbrahim Necmi Dilmen’in Ankara radyosunda verdiği söylev halk evinde birçok samiin tarafından dinlenmiş ve bu söylevi müteakip Dumlupınar başöğretmeni Abidin Güney tarafından Türk dilinin tarihi gelişimini ve güzelliklerini anlatan bir konferans verilmiştir¹¹⁷.

Cumhuriyetin 17’nci yıldönümü kutlama programı Erzurum gazetesinin 21 Ekim 1940 tarihli sayısının birinci sayfasında aşağıdaki şekilde halka duyurulmuştur:

I. 28 Ekim 1940 Pazartesi yapılacak tören:

¹¹⁶ “30 Ağustos: Büyük Zafer günü”, **Erzurum Gazetesi**, 30.08.1940, s.1,2.

¹¹⁷ “Dil bayramı”, **Erzurum Gazetesi**, 30.09.1940, s.1.

1. Saat 13'ten itibaren Resmi ve Hususi daireler ile okullar belediye C.H.Partisi ve ocaklar, ticarethaneler, dükkânlar ve evler bayraklar kırmızı ve beyaz kurdeleler halılarla süslenmiş bulunacaktır.

2. Daire ve müesseselerin yapacakları taklar Cumhuriyetin on yedinci yıldönümünü tebarüz ettirecek ifadeler taşıyacak, bayram gereçleri resmi ve hususi daireler teşhis edilecektir.

3. Halkevi hatipleri tarafından radyo ve halk kürsülerinde söylevler verilecek, meydanlarda milli oyunlar oynanacaktır.

II. 29 Ekim 1940 Salı günü yapılacak tören:

4. Saat 9'da Vilâyet makamında aşağıda gösterilen atra dâhilinde vali tarafından kabul resmi yapılacaktır

A. Vilayetten bulunan Meb'uslar.

B. Kara, Deniz ve Hava ordularına mensup komutan ve subaylar, (Jandarma dahil)

C. Umumi Müfettiş ve Müfettişlik Müşavir ve Memurları

D. Vekâletler Müfettişleri

E. Adliye, Tapu ve Sicil Muhafızlığı, Bare,

F. Defterdar, Muhasebe, Varidat Müdür ve Memurları

G. Vali Muavini, Mektupçu, Nüfus, Seferberlik, Hususi Muhasebe, Müdür ve Memurları,

H. Maarif, Lise, Öğretmen Okulu, Kız Orta, Kız Sanat, İnşaat Usta Okulları, Müdür ve Öğretmenleri, ilk tedrisat Müfettiş ve öğretmenleri ve memurları

I. Nafia Transit yolu müdür ve memurları

K. Posta, Telgraf ve Telefon, Devlet Demiryolları, Onuncu İşletme Müdür ve Memurları.

L. Ziraat, Veteriner, Orman Müdür ve Memurları, Tohum Islah İstasyonu, Hava Rasat İstasyonu ve Toprak Ofisi,

M. Sıhhat ve İçtimai Muavemet Müdür ve Memurları, Hastaneler Baş Doktor, Doktor ve Memurları,

- N. Mintika Ticaret Müdür ve Memurları,
O. İnhisarlar Baş Müdür ve Memurları,
P. C.H.P. Halk Evi, Umumi Meclis ve Encümen Azaları
R. Belediye Reis ve Azaları,
S. Ticaret, Ziraat, Odaları, İş Bürosu
Ş. Vakıflar ve Diyanet İşleri,
T. Etibba Odası, Kızılay, Çocuk Esirgeme, Türk Hava Kurumu
U. Bankalar,
V. Esnaf Cemiyeti Mümessilleri.

4. Kabul Resminden çıkanlar Halk Evi önündeki Cumhuriyet alanında krokide gösterilen yerlerini alacaklardır.

III. Kutlama töreni:

5. Saat 10'da askeri kıtalar, okullar, sporcular ve teşekküller Cumhuriyet alanında krokide gösterilen yerlerini almış bulunacaklardır.

6. Törene saat 10.30'da başlanacaktır. Aynı saatte Vali, Kor. Komutanı, C.H.P.Reisi alana gelerek krokide yer almış olan kıtalar, okullar, sporcular ve halk önünden geçerek bayramlarını kutlayacak ve tribünde kendilerine tahsis olunan mevkii alacaklardır.

7. Ortaokullar talebesinin iştiraki ile askeri bando İstiklâl Marşını çalacak ve yine bütün halkın iştiraki ile de onuncu yıl dönümü marşı söylenecektir.

8. Vali tarafından bugünün yüksek manasını tebarüz ettirerek bir nutuk verilecektir.

IV. Geçit resmi.

9. Geçit resmi yapılacak yerde hazırlanacak tribünlerde geçide iştirak etmeyen üniformalı subaylar, yüksek dereceli memurlar, malul ve ihtiyar gazi ve şehit analarına yer tahsis olunacaktır.

10. Krokide gösterilen her türlü intizam ve inzibati tedbirlerin alınması işi Merkez Komutanı ve Emniyet Müdürü tarafından temin olunacaktır.

11. Geçit resmi aşağıda gösterilen sıra dâhilinde yapılacaktır.

A. Ordu (Kor.K.lığının tensip edeceği sıraya göre)

B. Malül Gaziler ve Şehit Anaları

C. Üniformalı Yedek Subaylar

D. Polis ve Jandarma

E. İzçiler

F. Mektepler

G. Sporcular ve Gençlik Teşkilatı

H. Memafih Umuma ait Cemiyetler (Kızılay, Çocuk Esirgeme, Türk Hava Kurumu

İ. Esnaf Cemiyetleri

K. Halk (Yaya ve atlı)

12. Geçit resmine dâhil olan alay Cumhuriyet Caddesinden geçerek Çifte Minareler Meydanından dağılmak suretiyle merasime son verilecektir.

13. Saat 14'ten itibaren kutlama komisyonunca önceden tespit olunan hatipler tarafından şehrin kalabalık olan muhtelif mahallelerine konulan halk kürsülerinde, radyoda konferans ve söylevler verilecektir.

14. Gece saat 20.30'da kıtaat okullar ve halk tarafından fener alayları yapılacak ve meydanlarda oyun ve eğlenceler tertip olunacaktır. (Fener alayının intizam ve inzibatına Merkez Komutanı ve Emniyet Müdürü memurdurlar).

15. Cumhuriyet şerefine halk evi salonunda Vali tarafından bir balo verilecektir.

V . 30 Ekim 1940 Çarşamba günü yapılacak tören:

16. Meydanlarda halk eğlencelerine devam olunacaktır.

17. Gece halk evi gösteri komitesi tarafından halk evi salonunda bir müsamere verilecektir.

18. Bu programın tatbikine Merkez Komutanı, Emniyet Müdürü ve İlktedrisat Müfettişi Ahmet Yeşiloğlu memurdur.

Kutlama Komitesi Reisi

Vali

Burhan Teker¹¹⁸

Türk Milletine istiklâl ve hürriyetini kazandıran, ebedi şefimiz Mustafa Kemal Atatürk'ün, vefatının 10. yılı, matem günü olarak Erzurum'da anılmıştır. Halk evinde yapılan anma toplantısına Umumi Müfettiş, Vali ve Komutanlar başta olmak üzere subaylar, mülki memurlar, parti ve halkevi mensupları, resmi ve özel kuruluşlar ile halk katılmıştır. Aziz Atanın ölümünün hatırasına ayakta yapılan 5 dakikalık saygı duruşunu müteakip öğretmen Abidin Güney tarafından Atatürk'ün hayatı memleket ve millet için yaptığı büyük hizmetler ve kahramanlıklar hakkında bir hitabede bulunulmuş, Milli Şef İsmet İnönü'nün Atatürk hakkındaki beyanamesi okunarak toplantıya son verilmiştir. Bu konuda Atatürk'ün Türk Milleti için yaptığı ve yapmayı planladığı, çok önemli gelişmeler gündeme getirilerek, önemli notlar halka duyurulmuştur.¹¹⁹

¹¹⁸ “Cumhuriyetin Onyedinci Yıldönümü Kutlama Programı”, **Erzurum Gazetesi**, 21.10.1940, s.1, 3.

¹¹⁹ “10 İkinci Teşrin: Türkün Matem Günü”, **Erzurum Gazetesi**, 11.11.1940, s.1,2.

2-EKONOMİK ALANDAKİ GELİŞMELER

2.1. Tarım ve Hayvancılık Alanındaki Gelişmeler

Tarımda teknolojik yeniliklerden yararlanmak ve üretilen tahılların zamanında ve en düşük düzeyde hasattan kaynaklanacak kayıp ile, tarımsal üretimi desteklemek ve ülke ekonomisine katkıda bulunmak amacı ile, vilayet makamı tarafından çiftçilere kira yolu ile orak makinelerinin dağıtılacağı haberine yer verilmiştir. Gazete haberinde; çiftçilerin ekinlerini vaktinde biçip kışa girmeden kaldırmak için hükümetin birçok orak makinası getirdiği, bu makinelerin köylülere ve arazi sahiplerine icar karşılığı verileceği, makinelerin ne şartlarla dağıtılacağını öğrenmek ve bilgi almak için ilgililerin acele İl Ziraat Müdürlüğüne müracaat etmeleri gerektiği duyurulmuştur¹²⁰.

Ülke çapında tarımsal ürünlerin üretimlerinin desteklenmesi ve çiftçinin standart fiyat oluşumu ve ülkede meydana gelebilecek herhangi bir kuraklık, savaş ve kıtlık dönemlerinde, yaşamın sürdürülebilmesi için gerekli buğday stoklarının sağlanması amacı ile, Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından buğday satın alacağı haberi gazete vasıtası ile üreticilere duyurulmuştur. Haberde; Erzurum'daki Buğday Mahsulleri Ofisi tarafından satın alınmaya başlanılmak üzere olduğu, bu alımın sadece üreticilerden yapılacağı, ileride lüzum görüldüğü takdirde, Hasankale ve Aşkale'de de ekipler vasıtası ile mübaya işleminin yapılacağı ancak nakil masrafının üreticiden düşüleceği belirtilmiştir. Haberin devamında; ekstra buğdayın kilosunun 6 kuruştan, normal buğdayın kilosunun 5 kuruş 50 santimden, kızılca sünter buğdayın kilosu 5 kuruş 25 santimden, ekstra arpanın 4 kuruş on santimden, normal arpanın 3 kuruş 75 santimden, siyah ve çakır arpanın 3 kuruş 60 santimden, yulafın kilosunun ise 4 kuruş 75 santimden 4 kuruş 3 santime kadar satın alınacağı duyurulmuştur.¹²¹

Cumhuriyetin kuruluşunun ilk yıllarında; tarımsal kalkınmayı sağlamak amacı ile, TBMM Tarım Komisyonu Üyesi, Denizli Milletvekili B.Emin Aslan tarafından verilen üç kanun teklifi, meclisin en önemli gündemini oluşturmuştur. Bu bağlamda yapılacak kanun tekliflerinin önemi B. Emin Aslan tarafından; *“Milli davalarımızın en mühimini teşkil eden ve en başında gelen Türk çiftçiliğini ve Türk*

¹²⁰ “Çiftçilere Müjde, Orak Makineleri Geldi” **Erzurum Gazetesi**, 22.07.1940, s.1.

¹²¹ “Buğday Mübayaası”, **Erzurum Gazetesi**, 19.08.1940, s.1.

*çiftçisini yükseltmek için devletçe alınması icap eden tedbirlerin ana hatlarını ihtiva eden pürüzlerin, birincisini toprak ve toprağı işletme kanunu projesi, ikincisi yüksek tarım şurası üçüncüsü ise ziraat odaları” olarak açıklanmıştır.*¹²²

Güney ve Doğu bölgelerinde yetiştirilen büyük ve küçükbaş hayvanların üretilmesi ve pazarlanması amacı ile, canlı hayvan ihracatçıları birliğinin kurulması kararlaştırılarak, ülke ekonomisinin gelişmesine kalıcı ekonomik katkı sağlayacağı vurgulanmıştır. Doğu ve cenup vilâyetleri mıntıkası canlı hayvanlar birliğinin halen birinci, üçüncü ve dördüncü Umumi Müfettişlikler mıntıkları ile Gaziantep ve Seyhan vilâyetlerine şamil bulunan faaliyet sahasının yalnız doğu vilâyetlerinden Kars, Erzurum, Çoruh, Rize, Trabzon ve Ağrı vilâyetlerine nakledilmesi kararlaştırılmıştır. Ayrıca görülen lüzuma binaen merkezi Mersinde olmak ve faaliyet sahası İçel, Niğde, Seyhan, Maraş, Hatay, Gaziantep, Urfa, Malatya, Elazığ, Tunceli, Diyarbakır, Siirt, Hakkâri, Bitlis, Muş, Van vilâyetlerine şamil bulunmak üzere bir cenup vilayetleri canlı hayvan ihracatçıları birliği ve merkezi İzmir’de olmak ve faaliyet sahası İzmir, Aydın, Manisa, Muğla, Denizli, Bordur, Isparta, Antalya, Afyon, Çanakkale, İstanbul, Tekirdağ, Kırklareli, Edirne vilayetlerine şamil olmak üzere bir garp vilâyetleri canlı hayvan ihracatçıları birliği kurulması hususunda Ticaret Vekâletine salahiyet verilmesi Vekiller Heyetince kararlaştırıldığı halka duyurulmuştur.¹²³

Ülke çapında bitkisel ve hayvansal üretimin Ulusal Ekonomiye katkı sağlayarak, ekonomik kalkınmayı gerçekleştirmek üzere, Ulusal Ekonomi ve Arttırma Kurumu tarafından tarımsal üretim beyannamesi yayınlanmıştır. Bu beyannamede halkımızın harp içinde bir dünyada yaşadığı ülkemizin savaşa girmemesine rağmen diğer ülkeler gibi harp ekonomisi uyguladığı, 1929 yılındaki dünya ekonomik buhranında gerekli derslerin alındığı, Milli Şefimiz İsmet İnönü’nün açmış olduğu büyük iktisat savaşına karşı halkımızın gösterdiği olgun anlayışla buhranlı günlerin aşılabileceği vurgulanmıştır. İlgili kurum tarım üretimini arttırmak ve ulusal ekonomiye katkı sağlamak maksadıyla üreticileri uyararak şu bildiriye yayımlamıştır; “Çiftçi Yurddaş: Türkiye’de büyük, küçük bütün çiftçilerin emeği mahsülü olarak her yıl dört milyon ton yetişiyor. Dört milyon ton buğday demek, tonu yine yuvarlak hesap, 50 liradan iki yüz milyon liralık bir kıymet

¹²² “Ziraai Kalkınma”, **Erzurum Gazetesi**, 08.04.1940, s.1.

¹²³ “Canlı hayvan birlikleri”, **Erzurum Gazetesi**, 01.04.1940, s.1.

demektir. Büyük veya küçük her çiftçi birbiri üstüne istihsalini yüzde on arttırsa, 400 bin ton fazla buğday yetiştirilmiş olur. 400 bin ton buğday demek, 15 milyon lira fazla para demektir. Demek ki, çiftçi yurttaş, Yalnız buğday mahsulünü yüzde on çoğaltırsan yurdumuza 15 milyon Türk lirası fazla bir kıymet girecektir. Her mahsulü ayrı, ayrı yüzde on artırırsan senin ve memleket geliriniz ne kadar artacaktır, orasını artık sen düşün. o halde bu yıl hiç vakit kaybetmeden mahsulünü en aşağı yüzde on arttırmağa çalış. Bunu yapmak elindedir¹²⁴.

Cumhurbaşkanı İsmet İnönü Yüksek Ziraat Enstitüsünü ziyaret ederek, dönemin dericilik sektörü hakkında bilgi alarak, günümüzde deri işleme ve deri konfeksiyon sanayinde dünya üçüncüsü olan Türkiye Deri Sanayi'nin ilk temelleri atılarak, hayvansal üretimin ulusal ekonomiye katkısının teşvik edildiğine dikkat çekmiştir¹²⁵.

Bitkisel ve hayvansal üretim alanlarında, beklenen gelişmeleri organize etmek amacı ile, 4 gün süren bir valiler toplantısı yapılmıştır. Söz konusu toplantıya 3'üncü Umumi Müfettiş Nazif Ergin'in başkanlığında civar illerin valileri ve Umumi Müfettişlik Başmüsaviri ile bütün müşavirler katılmışlardır. Toplantıdan ilgili vilayetlerin umumi hususi ve müşterek işleri sırası ile gözden geçirilmiş ve faydalı kararlar alınmıştır. Bu toplantıda ayrıca, Kars ve Erzurum gibi yayla vilayetlerinde hayvan ve hayvan mahsulleri panayırı açılması ve Trabzon'da geniş ölçüde fuar kurulması, çıplak yaylak köylerinin ağaçlandırılması, hayat şartları müsait olmayan ilçe merkezlerinde memur ve subay evleri yapılması, mıntıka dâhilindeki şehir ve kasabaların plan ve haritalarının tanzimi işlerinin yapılması kararlaştırılmıştır¹²⁶.

2.2. Sanayi ve Ticaret Alanındaki Gelişmeler

3634 sayılı Milli müdafaa mükellefiyeti kanununun birinci maddesi gereği, Türkiye'de bulunan yer altı ve yer üstü doğal kaynakları ve madenleri kullanan ve işleten yerli ve yabancı işletmelerin; bu madenlerin kullanımlarında, silahlı kuvvetlerin ihtiyacı olan hammadde, yarı işlenmiş ve işlenmiş normlarını, silahlı

¹²⁴ “Ulusal ekonomi ve arttırma kanununun Türk milletine beyannamesi”, **Erzurum Gazetesi**, 22.04.1940, s.1.

¹²⁵ “Reisicumhurumuz parti merkezini ve öğleden sonra da Yüksek Ziraat Enstitüsünü teşrif buyurdular”, **Erzurum Gazetesi**, 22.04.1940, s.2.

¹²⁶ “Valiler toplantısı”, **Erzurum Gazetesi**, 18.11.1940, s.1.

kuvvetlerin teknik ve maddi yönden geliştirilmesine sunma zorunluluğunun olduğu bildirilmiştir.¹²⁷

3709 sayılı kanuna göre, kamuya ait taşınmazların kıymet takdirlerinin belirlenmesinde, 3450 sayılı kanunun işletilmesi ile, kamu taşınmazlarının vergiden muaf tutulduğu bildirilmiştir. Bu durum, gelecekte, kamuya ait arazi ve binaların, alt yapısının hızla gelişmesini ve halka sunulması açısından önem arz etmiştir.¹²⁸

Atatürk döneminde kurulan Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü (MTA)'nın tarafından bir yıl boyunca süren çalışmaları sonunda, önce Dicle Nehrinin güneyinde, daha sonra Diyarbakır – Siirt arasındaki Raman dağı bölgesinde, birçok alanda petrol sondaj kuyuları açılarak, petrol aranmıştır. Bu sondajlaşma işlemlerinde Dicle Nehrinin güneyinde açılan kuyulardan elde edilen petrolün asfalt niteliğinde, kalitesiz ve kullanıma uygun olmayan petrol olduğu bildirilmiş. Ancak Dicle Nehrinin Kuzeyinde, Diyarbakır-Siirt arasındaki bölgede açılan kuyularda elde edilen petrolün işlemeye uygun kaliteli petrol olduğu tespit edilmiş ve bu madencilik alanındaki gelişme, ülkemizin ekonomik gelişimi ve geleceği için çok ümit verici olduğu bildirilmiştir.¹²⁹

Ülke çapında, ölçü ve tartım aletlerinin kullanımının yaygınlaşması ve standardizasyonunun sağlanması amacı ile, belediyelerin görev ve yetki alanları genişletilerek, üretim ve tüketim zincirinde vatandaşın tüketici haklarının korunmasına yönelik, birtakım yaptırıcı önlemler alınmıştır. Erzurum Belediyesi tarafından; ölçü ve tartı aletlerinin 1940 yılı senelik muayenesinin 17-20 Nisan tarihleri arasında yapılacağı, bu süre zarfında esnaf ve seyyar satıcılar ve diğer resmi kuruluşların ölçü ve tartı aletlerini Belediye Ayar Memurluğuna getirerek kontrollerini yaptırmasının gerektiği aksi halde cezai müeyyide uygulayacağı, her mahallenin damga ve muayene saatlerinin Belediye Radyosuyla bildirileceği, ölçüler nizamnamesinin men ettiği ölçü ve tartı aletlerinin birçok esnaf ve seyyar satıcılara tarafından kullanıldığı tespit edildiği, kontrolü yapılmayan malzemelerin kullanıldığı takdirde ilgili kişilerin ceza işlemine tabi olacağını göz önünde tutulması gerektiği, ayrıca Belediye Ayar Memurluğunca yasaklanmış ve tedavülden

¹²⁷ “Milli Müdafaa Mükellefiyeti Kanunu”, **Erzurum Gazetesi**, 15.04.1940, s.2.

¹²⁸ “Mukatalı binaların kıymetlerinin takdiri hakkındaki 3450 numaralı kanun hükümlerinin vergiden müstesna tutulan arazi ve arsalar hakkında da tatbikine dair kanun” **Erzurum Gazetesi**, 15.04.1940, s.2.

¹²⁹ “Raman dağında petrol nasıl bulundu”, **Erzurum Gazetesi**, 27.05.1940, s.1.

kalkmış olan (40) paraların gram olarak kullanılmakta olduğunun görüldüğü, yasak edilen ve Belediyeye vergisi verilmeyen ölçü ve tartı aletlerini kullanmak suretiyle kazanç temin eden kişilerin kanun suçlu durma düşecekleri haklarında ceza işlemi uygulanacağı duyurulmuştur.¹³⁰

Erzurum halkının, giyim ve konfeksiyon ihtiyaçlarını karşılamak ve ülkede üretilen yerli malların kullanımının yaygınlaşmasını sağlamak için, Sümerbank yerli malları pazarı açılmıştır. Halka ucuz alışveriş olanağı sağlayan mağaza, halk tarafından çok büyük ilgi görmüştür. Derin görüşleriyle memleketin bütün ihtiyaçlarını önlemeye çalışan Erzurum Valisi Burhan Teker'in iktisat vekâletine yaptığı teklif üzerine bu hayırlı müessese açılmış, halk milli fabrikalarımızın ucuz mallarına kavuşturmuştur¹³¹.

Ulusal tüketimi teşvik ve israftan kaçınmayı hedef alan bir anlayış ile hayata geçirilen, tasarruf ve yerli mallar haftasının tüm yurttaki olduğu gibi, 11'incisinin, 12 Aralık Perşembe günü Erzurum'da kutlanacağı halka duyurulmuştur.¹³²

2.3. Ulaştırma ve Haberleşme Alanındaki Gelişmeler

Ulaşım ve nakliye alanında ülke çapında tüm vatandaşlara hizmet götürmek amacı ile kurulan Devlet Demir Yollarının, Orta Doğu Ülkelerine de, yolcu ve nakliye seferlerinin başlatıldığı bildirilmiştir. Buna göre Anadolu hatlarına bağlanacak demiryolunun istikşafını yapacak heyetin Bursa'ya geldi ve çalışmalara başladığı, heyetin istikşafını hattın Bozüyük, İnegöl, Yenişehir, Bursa hattı olduğu, memleketimizi Irak'a bağlayan demiryolunun son kısmının 21 Temmuz 1940'ta bitirildiği ve Bağdat'tan Haydarpaşa'ya ilk yolcu treninin 22 Temmuz akşamı hareket edeceği halka duyurulmuştur.¹³³

¹³⁰ "Belediye Riyasetinden", **Erzurum Gazetesi**, 22.04.1940, s.2.

¹³¹ "Sümerbank Yerli Mallar Pazarı", **Erzurum Gazetesi**, 11.11.1940, s.2.

¹³² "Onbirinci tasarruf ve yerli mallar haftası", **Erzurum Gazetesi**, 09.12.1940, s.1.

¹³³ "Anadolu hatlarına bağlanacak demiryolu istikşafını yapacak heyet Bursa'ya gitti", **Erzurum Gazetesi**, 22.07.1940, s.2.

SONUÇ

1940 yılında haftalık olarak yayımlanan Erzurum Gazetesi gerek Erzurum gerekse ülkenin, hatta dünyanın sorunlarına ilişkin önemli haber ve değerlendirmelerde bulunmuştur.

Bu çerçevede iç siyasi gelişmelere bakıldığında; yeni kurulan Cumhuriyet rejiminin tüm kurum ve kuruluşları ile benimsenmesi, ülke bütünlüğünün korunması, Atatürk Devrimleri'nin yaygınlaştırılması, geliştirilmesi ve Türk halkına anlatılması konularının sıklıkla ele alındığı gözlenmektedir.

Dış siyasi gelişmelerde; Türkiye Cumhuriyeti'nin bölgesel ve dünya barışına verdiği önem vurgulanmakta, Atatürk'ün "Yurtta Sulh, Cihanda Sulh" ilkesine bağlılık dış ilişkilerde kendisini göstermektedir. Yaklaşan İkinci Dünya Savaşı'nın tehlikeleri dikkate alınarak tam bir tarafsızlık ve ülkelerin toprak bütünlüğüne saygı temelinde hareket edildiği haber ve değerlendirmelerine yer verilmektedir. Ayrıca komşu ülkelerle ilişkilerde barışçıl yaklaşımların sergilendiğine dair haberler yer almaktadır.

Sosyo-kültürel alandaki gelişmelerde; yeni Türk dilinin temel eğitim çalışmalarında esas alınması, Türk dilinin konuşma ve yazı dili olarak benimsenmesi, halk evlerinin ülke çapında açılarak çağdaş uygarlık seviyesine Türk halkının yükseltilmesi, ülkenin imarı ve şehirleşme çalışmalarına ilişkin haberler konu edilmektedir. Bu bölümde sosyal güvenlik ve hukuk alanlarında uluslararası standartları yakalama çabaları yayınlanan haberlerin konusunu teşkil etmektedir. Kadın eğitimi ve kadın haklarının Cumhuriyetin temel ilkelerinden birisi olarak belirlenerek çağdaş Türk kadını yaratma çalışmalarına ilişkin haberler sıklıkla yayınlanmıştır. Sağlık konusunda, özellikle salgın hastalıklarla mücadele, modern sağlık kuruluşlarının tesisi ve halk sağlığı haberlerine yer verilmiştir. Ayrıca 1939 yılı sonunda Erzincan'da meydana gelen ve Erzurum dahil Doğu Akdeniz büyük bölümünü etkileyen deprem felaketi karşısında Türk ve Dünya halklarının örnek seviyede sosyal yardımlaşma ve dayanışma haberleri ile sıradaki yerini almıştır.

Ekonomik alandaki gelişmelerde; sanayi ve ticaretin ülke kalkınmasındaki lokomotif görevi üzerinde durulmuş, tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi ve modern

hale getirilmesi haberleri ile ülkenin ulaşım sorununa çözüm konusunda demiryoluna verilen öncelik ve önem yayınlanan haberlerin esasını teşkil etmiştir.

1940 yılı bütün olarak değerlendirildiğinde; Erzurum'un siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel yapısına ilişkin önemli faaliyetlerin icra edildiği görülmektedir.

KAYNAKÇA

1. Gazete

Erzurum Haftalık Gazete -1940 Ocak-Aralık.

2. Kitap ve Makaleler

“Duyuru”, **Erzurum, Halkevi Kültür Dergisi**, 1/2, 19 Mayıs 1944.

“Erzurum Halkevi Çalışmalarının Son Bir Senelik İcmal /19 Şubat 1943’ten 19 Şubat 1944’e Kadar Şubelerin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat

“Erzurum Halkevinin Çalışmaları”, **Yayla; Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, I/1, (19 Şubat 1944),

“Haberler”, **Erzurum, Halkevi Kültür Dergisi**, 2/7 (1 Mayıs 1945).

“Hadiselerin Takvimi”, **Ayın Tarihi**, 13, (1-31 I. Kanun/Aralık 1934).

“Hadiselerin Takvimi”, **Ayın Tarihi**, 44 (1-31 Temmuz 1937).

“Halkevi Çalışmaları”, **Erzurum Halkevi Kültür Dergisi**, 3/:8-9, (19 Şubat 1946), s.60.

AVŞAR, Abdülhamit, **Bir Partinin Kapanmasında Basının Rolü, Serbest Cumhuriyet Fırkası**, İstanbul, 1998.

AYDOĞAN, Erdal, “Üçüncü Umûmî Müfettişliği’nin Kurulması ve III.Umûmî Müfettiş Tahsin Uzer’in Bazı Önemli Faaliyetleri”, **Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Dergisi (ayrı basım) 33-34**, Mayıs-Kasım 2004.

BOSTANCI, M. Naci, **Cumhuriyetin Başlangıç Yollarında Ekonomi ve Siyaset**, İstanbul, 1996.

CHP 1946 yılında Halkevleri ve Halkodaları, Ankara, 1947.

CHP Halkevleri ve Halk Odaları’nın 1940 Çalışmaları, Ankara, 1941.

ÇEÇEN, Anıl, **Halkevleri**, Ankara, 1990.

ÇEÇEN, Anıl, **Kemalizm**, İstanbul, 1998.

DUMAN, Halûk Harun, **Erzurum Basın Yayın Tarihi (1867-1997)**

Düstur, III. Tertip, c.8, Ankara, 1946

- GAİLLARD, Philippe, **Cep Üniversitesi Gazetecilik**, Çev. M. Selami Şakiroğlu, İstanbul: İletişim Yayınları, 1991, s.130.
- GENCER-ÖZEL, Ali İhsan, Sabahattin, **Türk İnkılâp Tarihi**, İstanbul, 2004.
- GOLOĞLU, Mahmut, , **Tek Partili Cumhuriyet (1931-1938)**, Ankara, 1974.
- Halkevlerinin 1934 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası**, Ankara, 1935.
- Halkevlerinin 1935 Senesi Faaliyet Raporları Hülâsası**, Ankara, 1936,.
- İsmet Paşa'nın Siyasî ve İctimâî Nutukları; 1920-1933**, Ankara, 1933.
- KARADAĞ, Nurhan, **Halkevleri Tiyatro Çalışmaları**, 1932-1951, Ankara, 1998.
- KOCA, Hüseyin, **Yakın Tarihten Günümüze Hükümetlerin Doğu-Güneydoğu Anadolu Politikaları**, Konya, 1998.
- ERGÜN, Mustafa, **Atatürk Devri Türk Eğitimi**, Ankara, 1997.
- ORTAÇ, Selahaddin, "Pasinler Halkevi'nin Çeşitli Çalışmaları ve İbrahim Hakkı Gecesi", **Erzurum, Halkevi Kültür Dergisi**, 3/10, (3 Temmuz 1946
- ÖZMEN, Abidin, "Genel Müfettişlikler Hakkında Bir Düşünce", **İdare Dergisi**, (Ocak-Şubat 1948).
- SARINAY, Yusuf, **Türk Milliyetçiliğinin Tarihi Gelişimi ve Türk Ocakları 1912-1931**, İstanbul, 1994.
- TBMM Zabıt Ceridesi**, Devre II, İctimai Senesi IV, c.29, Ankara, (Tarihsiz),
- YETKİN, Çetin, **Atatürk'ün Başarısız Demokrasi Devrimi; Serbest Cumhuriyet Fırkası**, 2.Baskı, İstanbul, 1997.

yasına tanıtılmıştır. Bundan sonra vilâyetin desteğiyle 15 Mayıs 1969 tarihinde, kuruluşunun 102. yıl dönümünde tekrar yayına başlamıştır. 1970'li yıllarda ise ödenek yokluğu nedeniyle yeniden kapatılmıştır. Gazete, bu çalkantılı yayın hayatından dolayı sahaya ilgili kitap ve ansiklopedilerin çoğuna alınmamıştır. Özellikle Yakınçağ Türk Kültür Tarihi için önemli bilgiler taşıyan bu gazetenin, hiç olmazsa elde bulunan nüshalarının bilimsel metotlarla yeniden ayrıntılı bir şekilde incelenmesi yararlı olacaktır. Şayet gazetenin tamamı ele geçebilseydi, bölgenin son devir tarihi hakkında kıymetli bilgiler edinmek mümkün olabilirdi.

2. (1307/1891) Erzurum'da Hadikatü'l- Ahrar

Erzurum'da yayımlanan ilk özel gazetedir. İmtiyaz sahibi Mustafa Durak, sorumlu müdürü Ahmet Fevzi'dir. Haftada bir kez çıkarılan Hadika'nın yazı âilesinde: Müftizâde Abdullah, Elazığlı Galip, Hüseyin Vehbi, Halil Kemal, Yusuf Ziya gibi yazarlar bu-

lunmaktadır. Yurttan, dünyadan haber-yorumlar yanında, yöresel olaylara ilişkin bilgi bulmak da mümkündür. Kamuoyuna yararlı her nevi yazı gazetede yayınlanmıştır. "Hür insanların bahçesi" adını taşıyan gazetenin idâre yeri Erzurum'da, Kuyumcular Çarşısı'ndaki Sanayi Mektebi yanı olarak gösterilmiştir. Gerek şekli, yapısı ve gerekse içeriği hakkında fazla bilgi bulunmayan bu ilk özel gazetenin şehirde yayın-

CUMA	ABONA:
9	Seneği: 150, Altı aylığı 75 kuruştur
ŞUBAT	Sayı: her yerde 100 paradır
1940	Günü geçmiş mahalar 10 kuruştur
	İLÂNAT:
	Satırı boy kuruştur. Bîrden fazla için dört kurur alır

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tesis tarihi: 1866

IDARE YERİ:	SAYI:
Erzurum Vilâyet Mektebi	3632
Gazeteye ait yazılar Mektebinde	
gösterilmelidir	
Başlıklar yazılır guri verilmelidir	
YL:	73
Dijer işler için Mektebinde	
alınmalıdır	

Vilâyet U. Meclisi açıldı

Vilâyet Umumi Meclisi bugün saat 14 de Mahabele hususiyetinde Meclis salonunda ilk toplantısına yarıncıdır.

Meclis kaymakamı ve başkanı Valimur Hâşim İğcan bir nutukle ilmiy Ebedî Şef büyük Atamın hatıralarına

hürmetten beğadükta ayakta ihtiramla durulmuş, müteakiben Reicunburumuz ve Millî Şefimiz İsmâ'ine, Bekvekil Dr. Refik Seydam Meclisin açılması müteakibe ile taziye telgrafları çekilmesine karar verildikten sonra Umumi Meclis işleri

dan olupta geyalinde vefat eden Bayan Fatma Mengeneçi ile Bay Vahid Erolun hatıralarına hürmetten bir dakika ayakta durulmuş ve yeni intibah edilen Meclis üyelerinin mazbatasları okunarak Meclisin toplantı günleri tayin edilmiştir.

Ankara, 9 (A. A.) - Royter ajansının bildirdiğine nazaran Sovyetler Manerihaym hatına yınmakta olmaktadır. Sovyetler iddiaları tarzında devam etmektedir. Finliler hatın en mühim noktalarında muhamelelerine devam etmekte ve Sovyet hücumlarını püskürtmektedirler. Yalnız askerî mahafil Sovyet tar-

FIN - SOVYET HAREKATI

ruz larına karşı kahramanca muhamele eden Finlilerin ferkalâde takdir etmektedirler.

Bilâssa Finlilerin celdetdikleri bir miktar tikiyeye kuvveti sayesinde Sovyet tarrazunu püskürtmeğe muvaffak olmaları, Sovyetleri Manerihaym hatına bir defa daha tarraz etmeğe veda

ettirmiş olacağı tahmin edilmektedir.

Finliler şiddetli tarrazlarla müdafaa hatına müdat bir kesme girmeğe muvaffak olan Sovyetleri çığış gücüne müteakibenden sonra tarraz etmektedirler. 4000 kadar Sovyet okula hatına müteakib yerlerinde yınmaktadır.

Şehrimizde bulunan Zelzele felâketzedelerinin isimleri

65 Fatma gürgün	Hüseyin	35	Erzinca hasan elendi m.			Doğum evinde tedavide
66 Şahin	Muharrem	3	Erzinca hasan kale			Doğum evinde tedavide
67 Sakine Atak	İbrahim	30	Erzinca Ramazan mahallesi			Doğum evinde tedavide
Özhan	İbrahim	7				
Türkan	İbrahim	6				
Şiiraz	İbrahim	3				
Turan	İbrahim	1 Aylık				
Kurtuluş	İbrahim	1 Aylık				
68 Tamer	Teymur	7 günlük	Erzinca Camsiye			Doğum evinde tedavide
69 Mehmet Değirmenci	Yemen	36	Erzurum Asiate	0	Bekir	Doğum evinde tedavide
70 Çekirge	Hüseyin	36	Erzinca mevlâ mehmet	Leblebici	Bekir	Doğum evinde tedavide
Misire	İsmail	70				Oktağ öldüğü
Naciye Çekirge	mehmet	38				
Kemal Çekirge	Hüseyin	12				
Yavuz Çekirge	Hüseyin	9				
71 Tefik Etkici	hayrullah	38	Erzinca hatulu mahallesi			Mabufefendi mahallesinde
Hüsnâ Etkici	mahmut	27				Perihan ölü
Hidir Etkici	Tevfik	2				
72 Abdülhalîl karan	mehmet	45	Erzinca hatulu mahallesi			Yukarı habufefendi mahallesinde
güllü Karan	Dede	35				
Şerâfettin	mehmet	10				
73 Niyazi Etkici	hayrullah	30	Erzinca Beybağ mahallesi			Yukarı Habuf ef. mahallesi
Suriye	Mustafa	30				
Küsterref	Niyazi	7				
Nurhayat	Niyazi	2				
74 Nisrine	0	0	Erzinca hasan elendi m.	Ara nişanlımı		Yoncalık mahallesinde
Neri	Zeki	0				Ahmet Yılmaz, Şefika, Neriman, Arzi, İhsal ölü
Memoane	0	0				
75 Mustafa Tercan	Yunus	36	Erzinca Fazıl mahallesi			Sultanzade mahallesinde
Tunris	Yunus	28				
Tuba	Yunus	54				

Maraşal Çakmak Hastanesine gelenler

AL II. T. B. 2. B. L. 5 den	İbrahim oğlu Salih	Sürmene	330
AL II. T. B. 2. Karargâh	Osman	Hüseyin	330
AL II. T. B. 3. B. L. 10	Temel oğlu Ahmet	Trebolu	331
AL II. T. B. 2. B. L. 8	Yusufoğlu Süleyman	Erzinca	335
Topçu AL 3. T. B. 2 B L 6	Seyfi oğlu Hasan	Kelkit	329
Al 57 de asker	Kemalattin karın Cemile	Erzinca Y.	330
Al. B. T. B. L. B. L. 7 T G M	Mahmut eşi Rabia	Erzinca	20
AL II. B. L. K. Y. B.	Yusufoğlu Mevlâhat		11
Subay Erzinca AS KMUD M	Mehmet oğlu Haandi	Gümüşhane	304
Al. II. T. B. 2 B L 7 T, G, M.	Mustafa oğlu Mahmut	Erzinca	338
Birerde olularak hastaneye girmiş			
AL II. T. B. 1. B. L. 2 den	Hürrem oğlu Dursun	Erzinca	331
Pilöner Sevilî Şevki oğlu	Dursun oğlu Binat	Pilöner	330
AL II. T. B. 2 B. L. 5 den	İbrahim oğlu Abdullâh	Çi	314
Yorgal Şube serki	Hasan oğlu Mustafa	Yağat	335
Erzinca As hastanesi	Memet oğlu Ali	Erzinca	332
Topçu AL 3 Tg B 3 B L 7 den	Ali oğlu Fazıl	Refahiye	332
Erzinca B L esi	Ramazan oğlu Mehmet	Balkesir	320

15-1-1940 da hastahaneyeye dâhil edenler

Bayan Tüm Mülteğliligi Emir subayı B x B	Remi retikan Seker	Bursa	324
	Remi oğlu Alptekin	"	7
	Remi kardeşi Şahin	"	23
Erzinca Kızılay Has. Baş. T. V. 21-1-1940			
Al 3 Top T. B 3 B L 7	Ömer oğlu Ali	kelkit	331
AL II T B 2 Karargâh	İbrahim oğlu Hasna	Sürmene	330
Al 3 T B L B L 2	Aziz oğlu Mevlit	Şerhi karahisar	330
AL II T B 3 B L 5 Y	Yusufoğlu Sefer	Sürmene	320
AL II T B 2 B L 6	Hasan oğlu Şükür	Erzinca	320

Erzinca 1 No.lu Kızılay hastane 21-1-1940 ve 103

Erzinca İradama B L	Memet oğlu Şakir	Ayanak	333
Al II T B 2 B L 6	Ali Osman oğlu Temel	Sürmene	332
Al 3 Top T B 2 B L 4	Yusufoğlu Salih	Erzinca	330
Al II T B L B L 4	Yusufoğlu İsmail	Korucay	330
Al II T B L B L 3	Hüseyin oğlu Osman	Erzinca	334
Elazır As 5 teddi	Osman oğlu Dursun	Olta	333
1 No. Kızılay hastane 22-1-1940 ve 96 S.			
Al II T B L 3 2	Mustafa oğlu İhsal	Erzinca	335
Al II T B 2 B L 8	Emin oğlu Ahmet	Erzinca	335
Al E T B 3 B L 9	Osman oğlu muett	Trabzon	332
Al II, Top	Ahmet oğlu kadir	Şerhi karahisar	330
Al II, Karargâh	Hasan oğlu Dursun		
Al II T B 2 B L 6	Ahmet oğlu Bekir		
Şifay : 3 Bayan : 5 Er : 29			

Adı ve soy adı

İbrahim oğlu Celal Oranlı	Vilâyet Mahalle köyü	Yaşı	Sanaat	İzahat
	Erzinca Kuşunlu M.	318	Kasap	Evli murat paşa ma. orman muhafaza M. Emin evinde
Celal karısı Halime		25		
Celal kızı Meliha		8	Bekir	
Celal kızı Semha		10		
Celal hemsirei Fatke		40		
Faikann kızı Fikriye		20		
Faikann oğlu Felmi		16		

Bu aileden ölenler

Celalin babası Mustafa oğlu İbrahim	70
Celalin anası İbrahimkarın Meysun	65 yaşında
Celalin hemsirei İbrahim kızı Rebia	22
Faikann kocası Hafız Abdullâh	50
Hafız abdulla kızı Şükriye	16
Hafız abdullâh oğlu Rahimi	10
Celalin hemsirei oğlu Bürhan	16

Yusufoğlu Nisrine Turgay	332	Bekir	vaniyefendi mahallesinde Emniyet baş komiseri Vehbi evinde oturdukları
Yusufoğlu Sikkika Turgay	334		

Bu aileden ölenler

Yusufoğlu Zekiye	55
Zekiye'nin annesi Fatma	95

Sulh Hakimliğinden:

Davacı Erzurum kalfalar çarşısında kemhan mahallesi tikiçi halil oğlu İbrahim Öner ile Erzurum sultan melik mahallesinden konduracı gerahmettin karısı sadiye ve kenhan mahallesinden hurşat kızı İzzet ve sair aralarında tahaddüd eden taksım ve taziyeli gıyay davasının yapılmış. Bu babdaki mahak-

durmasında muddi aliyyelerden Öner kızı bebiye namına çıkarılan davetiyede mezburenin ikametgâhi meçhul kaldıktan bahale davetiyesi bila teblig inde cüldüğüden usulün 141 inci maddesi muhalece davetiyesinin ilanesi tebligat karama karar verilmştir. Bu babdaki mahak-

No: 735

9 ŞUBAT 1949

ERZURUM

3

ŞEHİRİMİZDE BULUNAN FELAKETZEDELERİN İSİMLERİ

Adı ve soyadı	Babanın adı	Yaşı	Vilâyeti	Mahalle veya köyü	Sırası	Evlî, Bekâr	Erzurumda ki mufassal adresi	Düğünceler
Bekir Bitlis	Mehmet	60	Erzincan	Karaşaç	Memur	Evlî	Vani efendi mahallesinde	
Eşi Zubeyde	0	50	"	"	Ev kadını	:	İmam Şamîl evinde.	
Makbale	Bekir	25	"	"	Ev kadını	0		
Hadiçe	Bekir	16	"	"	Ev kadını	0		
Zeki	Bekir	12	"	"	0	0		
Tahsin Ateş	Şerif	44	Erzurum	Erzincanda komiser	Memur	Evlî	Narmanlı mahallesinde	Tahsin eşi Kâmil, oğlu Ekrem, balızsı Nanie, oğlu Cevri kızı Meliha, bacanağı Ahmet ölmüş.
Hacı Hamdi Tapol	Hasan	68	Erzincan	Mollağözel mahallesi	0	0	Taşmeşcit mahallesinde Karataş çeşmesi yanında bakırcı Celâl evinde. Şevki Nümune hastahanesinde.	Hamdi karısı Cemile, oğlu Mehmet ölmüştür.
Şevki	Handi	33	"	"	0	0		
Cemalettin	Handi	16	"	"	0	0		
Kahraman Bayrı	Rıza	18	Erzincan	Hancı	0	0	Taşambarların yanında tohum istasyonu islah fenmemuru Celâl evinde.	Kahraman oğlu Rıza, Hüriyenin eşi Mehmet kızı Rahile kızı Bican Hüriyenin kâim vâlidisi ölmüştür.
Yaşar	Kahraman	14	"	"	0	0		
Validesi Nuriye	Kahraman	40	"	"	0	0		
Nafis Özdemir	Kahraman	60	"	"	0	0		
Hürriye	Kahraman	35	"	"	0	0		
Mehmet Hıralık	Hüseyin	58	Erzincan	Hıran	Arabacı	Evlî	Ayaspağa mahallesinde Şemsi nenenin evinde.	
Gülezer	Hüseyin	40	"	"	Ev kadını	Evlî		
Mustafa	Mehmet	16	"	"	0	0		
Yakup	Mehmet	6	"	"	0	0		
Nuriye	Şükri	45	"	"	0	0		
İsmail Bölgen	Eyyup	60	Erzincan	Karaşaç mahallesi	0	0	Yukarı Mumcu mahallesinde	
Adile	Eyyup	50	"	"	0	0	Salihpaşa Başbüyük evinde.	
Naima	0	35	"	"	0	0		
Kadriye	İsmail	10	"	"	0	0		
Hatice	Ahmet	18	"	"	0	0		
Nuri Kahraman	Mehmet	29	Erzincan	Kerim oğlu M.	0	0	Doktor Cemal beyin yanında	Nuri karısı Fikriye, oğlu Tuncer Cahid, Yalçın, kızı Aysel ölmüştür.
Veysel Kaya	İbrahim	36	Erzincan	Mollağözel M.	0	0	Gümüşgöz mahallesinde Fatma hanım evinde.	Veysel kızı Naciye ölmüştür.
Seddika	Şevki	20	"	"	0	0		
Yaşar	Veysel	4	"	"	0	0		
Kemal Karamanlı	Süleyman	32	Erzincan	Aktaş mahallesi	0	0	Hinista posta telgraf çavuşu	Dede Ali Mehmet Ali, nenesi Zeycan, teyzesi Bedriye ölmüştür.
Mimre	Mehmet Ali	50	"	"	0	0		
Memnune	Süleyman	15	"	"	0	0		
Sübrî	Süleyman	18	"	"	0	0		
Fatma	0	30	"	"	0	0		
Kadriye	Halis	18	"	"	0	0		
İhsan Alpdet	İshak	25	Erzincan	Sultaniye	0	0		
Kâim vâlidisi Cemrinur	0	45	"	"	0	0		
Eri Naima	0	23	"	"	0	0		
Taceddin	İhsan	6	"	"	0	0		
Nurhayat	İshak	5	"	"	0	0		
Aziz Zehle	Reşit	30	Erzincan	Taşçı mahallesi	0	0	Mumcu mahallesinde küçük efendinin evinde.	Aziz oğlu Aydın ölmüş.
Asya	İzzet	30	"	"	0	0		
Mehmet	Aziz	4	"	"	0	0		
Lütfiye	Aziz	7	"	"	0	0		
Ayten	Aziz	3	"	"	0	0		
Keyser	Aziz	40 gün	"	"	0	0		
İzzet	Bekir	70	"	"	0	0		
Mehmet Karaman	Salih	31	Erzincan	Kurşun mahallesi	Seyyar satıcı	Evlî	Erzurum Çortan mahallesinde	Mehmet hemşiresi, oğlu Salih Salim, Fikret, kızı Mirzayyan inşisi Nazım ölmüştür.
Firdus	Bayram	30	"	"	Ev kadını	Evlî		
Seddika	Mehmet	15	"	"	Ev kadını	Bekâr		
Fatma	Salih	35	"	"	Ev kadını	0		
Osman Atasoy	Mehmet	36	Erzincan	Yılmaz oğlu M.	Seyyar satıcı	Evlî	Baytar ahbiye memuru Dursum yanında.	Osman kızı Memnune oğlu Özkan kızı Ütade.
Behice Atasoy	Mustafa	35	"	"	0	0		
Validesi Münevver	0	60	"	"	0	0		
Nimet	Şükri	30	Erzincan	Seydi bey M.	Ev kadını	0	Bakırcı mahallesinde Mevlüt karısı Hediye evinde.	Mehmet karısı Hadiçe, oğlu Kemal Dursum, kızı Cemile Ali kızı Naima, Hamdi oğlu Şükri, Nimet anası Firdavs hemşiresi Emine eniştesi Ali Etem oğlu Halis karısı Hatice Mehmet kızı Makbule ölmüşlerdir.
Cemil	Lütfi	15	"	"	0	0		
İhsan	Lütfi	15	"	"	0	0		
Perihan	Lütfi	10	"	"	0	0		
İfakat	Lütfi	7	"	"	0	0		
Ahmet	Şükri	25	"	"	0	0		
Mehmet	Şükri	7	"	"	0	0		
Gülşeyir	Yusuf	58	Erzincan	Ömer efendi	0	Evlî	Ali paşa mahallesinde Dülger Aziz evinde	
eşi bediye	0	55	"	"	:	:		
Şerif abı	Mehmet	40	:	Kerim oğlu	Denirci	Bekâr	Aşağı Mağazda polurlu adil evinde	Şerif karısı Fatma kızı Lütfiye ölmüştür.
Mehmet abı	Şerif	14	:	:	:	:		
Feruz ulger	Yusuf	26	:	Şerifiye	0	Evlî	Hasanbaşı mahallesinde istasyonda ateci Mustafa evinde	Feruz ve eşi Güller yaralı Mülkiye hastanesinde oğlu Ramiz ölmüştür.
Güller	Hüseyin	30	:	:	:	:		
Remziye	Feruz	15	:	:	:	:		
Hüseyin	"	9	:	:	:	:		
Yusuf	"	12	:	:	:	:		
Memnune	Hüseyin	0	:	Şaban ağa M	0		Yukarı mumcu olup Otuda Baytar Sıhiye memuru İsmail yanına göbecek	
Sedika	Veli	15	:	:	:	:		
turan	"	7	:	:	:	:		

ERZURUM 9 ŞUBAT 1940

ŞEHİRİMİZDE BULUNAN FELAKETZEDELERİN İSİMLERİ

Adı ve soyadı	Babası adı	Yaş	Vilayeti	Mahalle veya köyü	Sanati	Evlü, Bekâr	Erzurum'da ki mufassal adresi	Diğerceiler
Necmiye	Mehmet eşi 0	25	Erzurum	Şerifiye	0	Evlü	Habipzade mahallesinde turbedar evinde	Mehmet kızı Saima ölmüştür
Nureddin	Mehmet	12	:	:	:	:	bakaları Mehmet yanında	
Bahaddin	"	10	:	:	:	:		
Naciye	"	9	:	:	:	:		
Nispet	"	7	:	:	:	:		
Fuat	"	4	:	:	:	:		
Çiğdem	"	3	:	:	:	:		
Şerife	0	30	:	Hallullah M	0		Habipzade mahallesinde turbedar evinde	Şerife kocası İsmail ölmüştür
Bedriye	İsmail	12	:	:	:	:		
İpek	Durmuş	40	:	Vasket köyü				Gülizar ölmüştür
Kemal	Aziz	5	:	:				İpek Kemal Nu Hastanesinde
Gökzar	"	1	:	:				
Aziz	0	30	:	:				
Şiirü	0	35	:	Orta mahallesi				Göğüş Numune Hastanesinde
Şiirü	Durmuş	40	:	:				
Şiirü	0	35	:	:				
Muzaffer	Mustafa	7	:	0				Muzaffer Nu Hastanesinde
Mehmet Özdemir	Emin	75	:	Gerek gerek				Mehmet Nu Hastanesinde
Münevver	Mehmet	20	:	Gerek gerek				Yeni, Ali, Rıza, Sadet ölmüştür
emine	"	35	:					Sali, Aylan ölmüştür
İdris çemes	Ali	42	:	Arabacı Ali efendi				Hidir Nu Hastanesinde
								Yeni, Rıza, Sadet ölü
meziye tekiner	Fabri	6	:	İstanbuldan Erzuruma gelmiş				Narziye Nu Hastanesinde
bedii	"	12	:					Adalet ölmüştür
vecdii	"	8	:					
akman	"	3	:					
sebile	Mustafa	60	:	Erzurum	Gazi oğlu			(Sabiha Nu Hastanesinde)
handi	0	35	:					
zinaure	0	25	:					
maiye ayar	Ahmet	40	:	Çukur				Sarıya, Perihan, Salim, Sabiha, Salih Nu Hastanesinde
arif	"	40	:					
salih	Arif	20	:					
perihan	Arif	7	:					
salim	Arif	4	:					
salih	Arif	10	:					
zeynep	Yusuf	30	:	Ali efendi				Zeynep Nu Hastanesinde
Mehmet	0	30	:					Ramiye? Seyfedin? Şerife? ölmüştür
İsmiye	İbri	30	:	Ramazan M				Hüsiye Nu Hastanesinde
aziz	0	35	:					
fatma	0	58	:					
Mehmet	0	13	:					
fatma gökböyük	Ali	50	:	Molla güzel				Fatma Nu Hastanesinde
rum	0	58	:					
server	0	14	:					
Hadice	Mustafa	60	:	Haspaç köyü				Hatice Nu Hastanesinde
Hali	0	35	:					
hanım	"	29	:					
Yaslı	"	58	:					
Nazife	"	25	:					
Mahide	"	10	:					
Yaslı	"	8	:					
Süleyman	"	5	:					
Mehmet	"	3	:					
Mahide	"		:					
Rabia	"		:					
Ekrem	"		:					
Bekir Karatopu	Nehmet	15	:	Camin sabbesinden				Bekir Nu Hastanesinde
Ahmet Yılmaz	Salih	36	:	kurumlu arabacı				Ahmet Nu Hastanesinde
								Atka33 Salih Mustafa ölmüştür
Salih Yılmaz	Hüseyin	46	:	Vasket köyü rençbe				Salih Nu Hastanesinde
								Lütfü Lütfiye10 Sabahaddin2 ölmüştür
Zelha	Mustafa	40	:	Erzurum kaleli mahallesi	Ev kadını		Zelha numune hastanesinde	Şevket, Mahide, Ramiz, Hoşniye, Zabit, Salih Akar ölü
Sevket	0	35	:	Erzurum kaleli mahallesi	0			
Nurettin	Mehmet	13	:	Erzurum molla selim m.	Talebe	Bekir		Nurettin numune hastanesinde tedavi
Mehmet	0	45	:					
Bahattin	mehmet	12	:					
Nispet	mehmet	9	:					
Fuat	mehmet	5	:					
Bedriye	mehmet	12	:					
Şevke	mehmet	35	:					
Yeter	mehmet	30	:					
Hadice Özdöğre	mehmet	40	:	Erzurum molla selim m.			Erzurum kadın mahallesinde Dördüncü Ahmet yanında	Cemal ölmüştür
Lutife	Cemal	15	:	Erzurum molla selim m.				
Mustafa	Cemal	13	:	Erzurum molla selim m.				
Kemal	Cemal	9	:	"				
Hüsnü	Ali	52	:	Erzurum Ömer efendi m.			Veyisefendi mahallesinde Sebahattin Sakarya	Fatma ölmüştür
Nispet Aydoğan	Yaslı kızı	13	:	Erzurum bir köyü			Dervişpaşa mahallesinde demirci Ahmet	
Bahide Kara	Emin	75	:	Erzurum hasan efendi m.	Emekli yünbaga			Erzurum topçulu mahallesinde
Fikriye	Emine	40	:	Erzurum hasan efendi m.				
Kıymet	Süleyman	12	:	Erzurum Özdöğre			Doğum evinde tedavide	

PAZARTESİ 1 İKİNCİ KANUN 1940	ABONA: Seneliği : 150, Altı aylığı 75 kuruşdur Sayısı: her yerde 100 paradır Günü geçmiş nüshalar 10 kuruşdur İLÂNAT: Satırı beş kuruşdur. Birden fazlası için dört kuruş alınır
--	--

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tesis tarihi: 1896

DANIŞMAN: Rıza Bey Vahit Döğencü Gazeteye ait mektuplar Müberrirler gözetilmezdir. Dışlanmayan yazılar geri verilmaz Diğer işler için Habis müdürlüğüne müracaat edilmelidir	SAYI: 3627 YIL: 72
--	-----------------------------

ZELZELE FELAKET ZEDELELERİ İÇİN Bütün Devletlerden Taziye telleri gelmektedir Yurttaki yardım kollarının faaliyeti birbirleriyle müsabaka edercesine artmakta ve halk tarafından verilen teberrüler gün geçtikçe mühim yekûnlara balığ olmaktadır

Taziyeler:

Ankara, 30 (A.A.) — Yegoslavya, Afganistan Baş vekilleri Bayceklimiz Dr. Refik Saydam'a taziyet telgrafları göndermişlerdir. Sovyet hükümeti kendisi ve hükümeti namına taziyetlerini bildirmiştir.

Ankara, 30 (A.A.) — İngiltere Kralı, Mısır Kralı, Danimarka Kralı, İspanya Reislikimuz, Yemen İmamı Alvan hükümeti ve diğer binlerce hükümetlerden hükümetimize taziyet telgrafları gelmektedir.

Ankara, 30 (A.A.) — İngiltere hükümeti dolayısıyla yardım için bir miktar para tahsis edilmiştir. Bu para tahsis edilmiştir.

Ankara, 30 (A.A.) — Fransa hükümeti zلزle felaketi sebebiyle 10 milyon Liralık kredi açtığını sa yet bu parayı mukabil keza tekerir edildiği takdirde dost Roman hükümetinin bu miktardaki borca tekerir hemem sekke amade olduğunu bildirmiştir.

Yunan hükümeti aynı miktarda 10000 Türk Liralık yardımla bulacağını bu parayı mukabil cezaı taldığı tekerir edildiği takdirde sekke hazar bulunduğunu bildirmiştir.

Bulgaristan hükümeti aynı miktarda 2 milyon Liralık tahsisat kabul etmiştir. Amerika Krallığı merkezi ilk yardım olarak 10 bin dolar göndermiştir.

İngiltere hükümeti zلزle felaketlerine yardım maksadıyla 25 bin İngiliz Liralık bir tahsisat kabul etmiştir. Fransa hükümeti 5 milyon franklık bir tahsisat tahsis edilmesini tekerir etmiştir.

İran hükümeti 12 bin 1650 Lira kralıya tekerir etmiştir.

Milli Şefimiz zelzele muntacalarında

Ankara 30 (A.A.) — Ergani madenlerini tekerir buyuran Milli Şefimiz tekerir Malatya muvafakat bu buyurmuşlar ve oradan Çarşamba istikametine Erzurum hareket etmiştir.

Ankara 31 (A.A.) — Erzurum muvafakat buyuran Milli Şefimiz oradaki felâketlerle görüşerek hep siler ayrı ayrı megal olmaları ve Erzurumda bulunan Dahiliye ve Sıhhat vekilleriyle Erzurum valisinden tahliat almışlar ve tahliat vermişlerdir.

Erzurumdan hareket buyuran Milli Şefimiz doğrudan Tokata gitmiştir. Tokata Dağcıoğlu Başkanımız ve Milli Şefimiz zelzele muntacalarını yeni yetmişlerle bir muntakı köylermiştir.

Yardım hatıraları

Ankara 30 (A.A.) — Bugün Erzurum'a gitmek üzere buradan 300 yataklı bir hastahane treni hareket etmiştir.

Bu trende ameliyat rontken raporatörleri ayrıca cezaı taldığı dairesi ve ica bunda sarı hastahaneleri karıştılabilecek ekipleri mevcuttur.

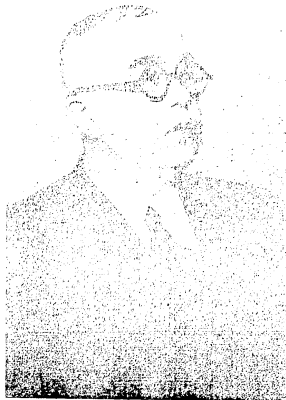
Ankara 30 (A.A.) — Erzurumdan gelen salkı imdat katarındaki ekipiler Erzurum muvafakat etmişler ve derhal yardım vazifelerine başlamışlardır.

Ankara 30 (A.A.) — Dördüncü Umumî Müfettişlikten tabrik edilen katar bu gece Erzurum'a vasi olmuştur.

Şehri tenzileme malzemesini hamul bulunan bu katarla ki malzeme ile 30-12-939 da şehrin tenzilemesine başlamıştır.

İran hükümeti 50 bin Riyal göndermiştir. İran Şehingülün şahsen 10000 Liralık teberrüleri bulunmuştur.

Valimiz geldi

On gününberi Ankara'yı ziyaret eden kıymetli Valimiz Hüseyin İsmailoğlu bugün şehrimizi ziyareti için Erzurum'a gelmiştir.

Nakledilen yararlar

Ankara 31 (A.A.) — Erzurumdan 1000 kişilik bir kafilenin Sivas merkezinde Kayseri'nin Talas mahallesinde yerleştirileceği ve birinci tertip yaralı kafilinin Divriği geldiği bildirilmiştir.

Bu kafilin Malatya, Diyarbakır hastanelerine yatırılmak üzere hareket ettirilmiştir.

Yol açıldığı takdirde ikinci kafilin Sivas nakledilecektir.

Ankara 31 (A.A.) — Dün saat 11 de bir katar yaralı Malatya hastanesine yatırılmıştır. 279 yaralı getiren bu katarla 49 ağır yaralı Diyarbakır'a gönderilmiştir.

Ankara 31 (A.A.) — Kayseriden tabrik edilen imdat treni 5300 ekmele ve Tokattan gönderilen 2 vagonunda Erzurum'a vasi olmuştur.

Yardım kollarının faaliyeti

Bütün memleketteki yardım kollarının faaliyeti birbirleriyle müsabaka edercesine devam etmektedir. Büyük müesseselerin, Bankaların ve şahısların yardımları çok büyüktür.

Amasyada zelzele

Ankara 31 (A.A.) — Amasyada Cumartesi günü saat 24 de ve Pazar günü 2 ile 4 de olmak üzere yeni sarsıntılar işlenmiş ve öğleden sonra çıkan şiddetli fırtına ile karışık yağmurlardan zelzelede saklanan binaların duvarları bir minarecinin çökmesiyle uğramıştır. Şehir için dengeyen yağmur yağmamıştır.

Hogaz köyünde bir kadın boğulmuş ve bir çok hayvanları sulara kapılarak gıy olmuştur.

Fin-Rus harekâtı

Londra 1 (A.A.) — Bir hafta önce beri devam eden Rus taraftan Finlandiya'ya ayrıntıya muvafak olmuştur. Bu taraftan Rusların istidat ettikleri tahliatın bundan böyle tahliatı emineceği Fin men balarından bildirilmiştir.

Ruslar cezaı Finlandiya'daki bütün limanları tayyariyle bombalamakta devam etmektedir.

Londra 1 (A.A.) — Büyük Britanya hükümeti Rusların Finlandiya'ya vasi tekerir etmesi Finlandiya yardım derneklerini müberrir cemiyetine bildirmiştir.

Fransa ve büyük Britanya bu muvafakat hususunda

da birbirleriyle salkı temasla etmektedir. Bu yardımların yapılarak göndermek suretiyle yardımın ayrıntıya muvafak olmuştur. Bu yardımların muvafak olmuştur. Bu yardımların muvafak olmuştur.

Londra 1 (A.A.) — Fin ordusu Petsamayı tekerir işgal etmiştir.

Merkezi cephele Ruslara karşı kati galebe temin eden Fin kuvvetleri Kiyongör'deki 163 üne Rus fikresine 18 bin kişiden ibaret olan kuvvetini imha etmiştir. Bu kuvvetin dağılımında pek çok Rus askerleri öldürülmüştür. 23 top 150 kadar makineli tüfek, 4 zırhlı otomobil, 150 kamyon işgarn edilmiştir.

Bursa'da 40 kişilik bir grup

Ankara, 31 (A.A.) — Bursa'da yağmurlar bütün siddetle devam etmektedir.

Necatî Bey kur estetiksel kâğıt fabrikasının bir kısmını sular basması ve ovayı su istila etmiştir. Su kaynamaz devam etmektedir. Pompalarla dakikada 4 ten su boşaltılmaktadır. Kemur Paşa kazasında salkımlarına uğrayan köylere kapakları yapılmıştır.

Karadede ovastile Bursa ovast sular altında.

Ankara 31 (A.A.) — Son yağın yağmurlar dolayısıyla

yalı ile Balıkesir Kütahya hatları bir kaç yerinden bozulmuştur.

Bandırma Bursa otobüs seferleri tahli edilmiştir. Yağın yağmurlar o kadar fazladır ki sular idaresinin su Sigürlüğe yapmış olduğu seidler kâfi gelmemiş ve sular seidler üzerinden ağırmıştır. ve kasnen de bu seidler harap etmiştir. Sindirgele beş yüz kadar koyun boğulmuştur.

Seylan muvafakatle Çeltik İstikametindeki tren, yerli bonitun olduğundan trenler aktarmaya ilk seferlerini yapmaktadır.

Valiyet makamından

1 — Erzurum, Sivas, Tokat, Ordu, Gümüşhane harekati arz felaketlerine için Kızılay namına iane derer etmek üzere Belediyeye Riyaset olmuştur.

1 — Vali vekili Hilmi Balci
2 — Halk partisi Belediye Reisi Mes'at Çankaya
3 — Halk evi reisi Hadi Erverdi
4 — Egreftan Necib Kotan
5 — Hükümet tabibi Doktor Refik Olgundun Emiteşkil bir yardım komisyonu teşkil edilmiştir.

Para, yiyecek, giyecek tekeririnde bulunmak isteyen salkın halkın doğrudan bu komisyonu muvafakatle tekerirlerini vermeleri.
2 — Bu komisyonun işi laşka hiç bir kimse ve malibet mütemterleri bile tekerir edilemez.
Sayın halka istu olunur.

PAZARTESİ	ABONA:
11	Seneliği : 150, Altı aylığı 75 kuruştur
MART	Sayısı : her yerde 100 paradır
1940	Günü geçmiş nüshalar 10 kuruştur
	İLÂNAT:
	Satır başı kuruştur. Birden fazlası için dört kuruş alınır

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tesis tarihi: 1866

DARE YERİ:	SAYI:
Erzurum Vâliyet Matbaası	3635
Gazeteye ait yazılar Mektepceğe gönderilmelidir	YIL:
Basılmayan yazılar geri verilmaz	73
Diğer işler için Matbaa müdürlüğüne müracaat edilir.	

12 MART: Erzurumun kurtuluş günü

Yarın bütün Erzurum büyük kurtuluş gününün yirmi ikinci yıl dönümünü kutlulayacak

Yüksek müdafaa Meclisi toplandı

Ankara, 8 (A. A.) — Yüksek Müdafaa Meclisi dün saat 15,30 da Reisi Cumhurbaşkanımız İsmet İnönü'nün reisiğünde Başvekâlette toplanmış ve gündemesindeki meseleleri müdafaa başlamıştır. Müdürlük üyesi Yüksek Müdafaa Meclisi Genel Kurmay-Başışininin da itibakile İcra vekilleri heyetinden teşekkül ve meclisin müdafaa işlerini tetkik ve müdafaa eder.

Bu meclise arın havuculukları takdirde Reisi Cumhurbaşkanımız riyaset eder.

İcra Vekilleri Heyeti

Ankara, 9 (A. A.) — İcra vekilleri heyeti bugün saat onda Başvekâlette Başvekil Dr. Refik Saydamın riyasetinde toplanmış ve saat on iki otuz beş kadar müzakerelerine devam etmiştir.

Alman hariciye nazırı Ribentrop Romada

Ankara 9 (A. A.) — Almanya Hariciye Nazırı Fon Ribentrop bugün Romaya hareket etmiştir.

Ankara 10 (A. A.) — Almanya Hariciye Nazırı Fon Ribentrop bugün saat 10 da Romaya hareket etmiş ve istasyonda İtalyan hükümet erkânı tarafından hararetle karşılanmıştır. Fon Ribentrop Mossoliniyi ziyaret etmiş ve bu ziyaret bir saat 15 dakika devam etmiştir. Mülakattan sonra Almanya Hariciye Nazırı İtalyan hariciye nazırı Kont Ciano ile birlikte öğle yemeğini yemiştir.

Almanya Hariciye Nazırı Pazartesi günü tekrar Mussolini ile görüşecektir.

Hayter ajansı Amist'ir-dan bildirdi yor:

Ankara, 10 (A. A.) — Alman siyasi mahafililerinin

Fon Ribentrop

kanaatine göre Fon Ribentrop'un Roma seyahati neticesinde Almanya ile İtalyanın müşterek hareket hakkındaki kararları kat'i bir safhaya gireceği merkezintedir.

Yer sarsıntısı ve Fırtınalar

İzmirde
Ankara, 10 (A. A.) — Dün İzmirde şiddetli bir zelzele olmuştur. Hasar yoktur.

İzmirde fırtına
İzmirde iki defa amudi olarak bir zelzele kaydedilmiştir. Hasar yoktur.

Bergamada
Dün Bergamada üç saniye devam eden oldukça şiddetli bir yer sarsıntısı olmuş zekâ 'hiç' bir hasar yoktur.

Bergama ile münakale kesilmiştir.

Bayburta
Bayburta iki saniye süren bir zelzele kaydedilmiştir. Hasar yoktur.

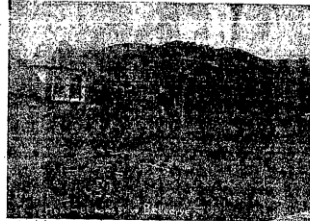
Bergamada
Dün Bergamada üç saniye devam eden oldukça şiddetli bir yer sarsıntısı olmuş zekâ 'hiç' bir hasar yoktur.

Erzurum kurtuluşunun 22 inci yıldönümünü Kutlulamağa hazırlanıyor

Yarın Erzurumun mesut kurtuluşunun 22 inci yıldönümü her sene olduğu gibi muazzam bir törenle kutlanacaktır.

Kurtuluş merasimini müteakip Belediye bir resmî kabul yapılacak ve kabalten sonra Belediye önünde halk tarafından millî oyunlar oynanacak ve gece de fener alayı tertip edilecektir.

Velles Londrada
Ankara 10 (A. A.) — Amerika Hariciye Müsteşarı Bay Velles tayyare ile saat 10,40 da Londraya hareket etmiştir.

Mumailiye bir Fransız tayyare filosu refakat etmiş ve saat 12,10 da Londraya vaul olmuştur.

Bay Vellaria İngiltere Kralı tarafından kabul edileceği ve Londradaki ikametinin Rusya'ya girmesi kadar uzayacağı tahmin edilmektedir.

Eski Fin Reiscumhuru

Ankara, 10 (A. A.) — Henüz teyit etmeyen bir habere göre Fin eski Reiscumhuru Romaya hareket etmiştir. Mumailiye Finlandiya Hariciye Nazırı refakat etmektedir.

Garp cephesinde

Ankara, 10 (A. A.) — Moezel ile ormanlık münakada tarafeyin arasında şiddetli topçu ateşi tetk edilmiştir. Alman devriye kolletrinun teğabnis ettikleri bir hasatın harimete uğratılması ve birkaç esir alınmıştır. Tayyare faaliyetleri devam etmektedir.

Fin-Sovyet müzakereleri

Ankara, 9 (A. A.) — Şimdiye kadar Sovyetlerle Finlandiyalıları İsveç hükümeti vasıtasıyla sulh ve müterake yapmak için görüşüyorlardı. Bugün müzakerelere karşılıklı olarak başladıkları bildirilmektedir.

Amerika Hariciye nezareti resmen bildirmiştir:

Fin Sovyet tavassutu için şimdiye kadar Amerika Hariciye nezaretine hiç bir teklif yapılmamıştır.

Viborg cephesinde

Ankara, 10 (A. A.) — Alman hükümetinden alınan bir habere Finlandiya ile Sovyetler birliği arasında Moskova'da doğrudan doğruya müzakereler devam etmektedir.

Müzakerelerin devam etmekte olmasına rağmen Vi-

borg cephesinde Sovyet kuvveti tasarruflarına devam etmekte ve Finlandiyalıların çok şiddetli mukavemete karşılıklı olarak Sovyetler deşetli telefat vermektedirler.

İsveç bir kitap neşrediyor

Ankara 10 (A. A.) — Alman haberlere göre İsveç hükümetinin Finlandiya ile Sovyetler arasında harpenden evvel teati edilen notalar la yapılan müzakereler hatlarında bir kitap neşredilmiştir.

PAZARTESİ	ABONA :
26	Seneligi : 150, Altı aylığı 75 kuruştur
ŞUBAT	Sayı : her yıftde 100 paradır
1940	Günü geçmiş nushalar 10 kuruştur
	İLÂNAT :
	Satırı beş kuruştur. Birden fazlası için dört kuruş alınır

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tesis tarihi: 1866

İDARE YERİ :	SAYI :
Erzurum Vilâyet Matbaası	3634
Gazeteye ait yazılar Mektepçuluğa gönderilmelidir	YIL :
Baskımayan yazılar geri verilmaz	73
Diğer işler için Matbaa müdürlüğüne müracaat edilmelidir	

HALKEVLERİNİN AÇILIŞ YILDÖNÜMÜ

Şehrimiz Halkevinde parlak bir müsamere verildi
Yeni Halkevi binasında toplanan 1500 kişilik halk güzel bir temsil seyrederek samimî bir gece yaşadılar

Halkevlerinin açılış yıldönümünü kutlama merasimine dün saat 15,30 da istiklâl marşile bağlandı. Müteakiben Başvekil Refik Saydamın nutku dinlendikten sonra vilâyet Maarif Müdürü tarafından halkevlerinin teşekkülü hakkında çok kıymetli ve etraflı bir beyanatta bulunarak gündüz merasimine son verildi.

Akşam saat 19,30 da tertip edilen müsamerede 1500 kadar halk Halkevi temsil kolunu büyük muvaffakiyetle başarıldığı 3 perdelik hisseî şayta piyesi lezzetle ve şifreli alkışlarla seyretti temsili müteakip oynanan har oyunlarından sonra müsamereye nihayet verildi.

Ankara, 23 (A. A.) — Halkevlerinin kurulduğunun 3üncü yıldönümü münasebetiyle bugün Ankara Halkevinde yapılan törende Başvekil Dr. Refik Saydam söylediği bir nutukla hem bu güzel yıldönümünü kutlamış ve hem de yeni altı halkevi ile yüz kırk bir halkodasının açılışını yapmıştır. Cümhur Reisiimiz ve Bayan İnönü ile Vekiller, Mebuslar ve Vekâletler erkânı, Matbuat müessesileri ve kalabalık bir davetli külesi bu merasimde hazır bulunmakta idiler. Halkevlerinin açılış merasimine tam saat 15 de riyaleti Cümhur orkestrasının çaldığı istiklâl marşı ile başlanmış ve bunun akabinde Başvekil Dr. Refik Saydam radyo ile negredilen nutkunu irat etmiştir. Başvekilimizin ilk sözleri alkışlarla karşılanan bu nutkundan sonra Karvan adlı bir eser temsil edilmiş ve törene nihayet verilmiştir.

Halkevi gençleri ve halk evi önünde toplanmış olan binlerce halk Milli Şef İnönüye gelişlerinde olduğu gibi dönümlerinde de en candan sevgi tezahürü göstermişlerdir.

Halkevinde müsamere

26 Şubat 940 saat 19,30 da Halkevi binasında verilecek müsamereye bütün Halkın davetli olduğu ilân olunur.

Korunma Kanunu

Ankara, 23 (A. A.) — Bugün Başvekil Dr. Refik Saydamın riyaletinde kordinasyon heyeti ilk içtimsin yapmış millî korunma kanununa nazaran merkez brosunun teşkiline ve aşağıdaki meselelerin icra vekilleri heyetinin tasvibine arzına karar vermiştir.

- 1 — Ereğli kömür havzasında iş mükellefiyeti
- 2 — Kömür satış işlerinin tanzim için birlik teşkil
- 3 — Havzada kömür işleminin kontrolü ve istihsal malzemesinin ihtiyaca göre işletmeler arasında tevzi
- 4 — Kok kömürü istihsal ve satışının tevhid.

Zelzele

Ankara, 23 (A. A.) — Son yirmi dört saat içinde İspartada yer sarsıntıları olmuştur.

Dün gece yarısından sonra bir otuzda kayseride vuku bulan zelzelede Devlet kaza merkezinde otuz ev yıkılmıştır. Nüfusca ziyat yoktur.

Dün sabah Aydında 3 defa yer sarsıntısı olmuştur.

Ankara, 24 (A. A.) — Dün ve bugün Edirne, Bördürüm, Trabzon, Giresun, Gümüşhane, Tirebolu ve Kayserinin Devlet kazasında hafif ve şiddetli yer sarsıntıları olmuştur.

Amerika Hariciye müsteşarı Napolide
Ankara 26 — (A. A.) Amerika Hariciye müsteşarı Napolie müvaselet etmiştir. Kendilerini Hariciye nazırı Kont Cıyanosun ve Papanın müessesileri karşılamıştır.

Alman propagandası

Ankara, 26 (A. A.) — Royterin diplomatik muhabiri bildiriyor: Londra mahfellerinde Türkiye'deki siyasi vaziyet hakkında her hangi bir gayri tabiiik mevcut olmadığı ve Sovyet hükûdunda mütedemeler vuku bulduğuna dair Belgrat haberlerinin katien anlı ve esasa olmadığının bildirilmekte ve Türk-Sovyet hükûdundaki hadise hakkındaki Belgrat haberinin son aylarda yakın şark ve Balkanlarda hüküm süren Alman propagandalarının gayretile uydurulmuş olduğunu ilâve etmektedir.

Almanlar Fin tebliği

Ankara 26 (A. A.) — Dünyanın dün karerli berzhında yalnız mevzii hücumlar yapılmış ve bütün hücumlarda tardedilmiş ve bu esnada 17 hücum arabast tahrip edilmiştir. Bilhassa taruza hazırlanan düşman kuvvetleri toplularımızın imha ateşile dağılmış ve düşmanın taarruzu akim bırakılmıştır.

Bir müfreze kuvvetleri tarafından muhasere edilmiştir.

Sovyet Tayıyareleri 'hücumlarını şimali Finlandiyaya tevccüh etmiş ve muhtelif şehirleri bombalamıştır.

Ankara, 23 (A. A.) — Finlandiya cephesinde harp devam etmektedir. Finliler yeniden Sovyet taarruzlarını pükürtmüşlerdir.

Ankara 24 (A. A.) — Finlandiya cephesinde Finlilerin bazı muvaffakiyetler elde etmişlerdir.

Ankara 23 (A. A.) — Finlandiya şimalinde Patasno açıklarında İngiliz harp gemilerinin dolışığı Moskova ve Berlinde endişeler uyandırdığı haber verilmiştir.

Sovyet tebliği

Ankara 26 (A. A.) — Karelizahında 18 Şubatta beri devam eden taarruzumuz inkıfap etmek ve Fin kuvvetlerinde çekilmeştir.

Kitaatımız kısmen ilerliyerek bir kasabayı ve Ljoroginin 10 kilometre çnubundaki iki istasyonu işgal etmiştir.

17 ve 18 Şubatta Ljyerge adan topraklara yapılan taarruzlarımızda inkıfap etmekte. 41 Toprakla mücehhez kale ele geçirdik.

Hava kuvvetlerimiz cephesinin muhtelif yerlerinde faaliyet göstermiş ve bir çok mevkileri bombalamıştır.

Son hava muharebelerinde 21 düşman tayyaresi düşüdü.

Çemberlaynın Nutku

İngiliz Başvekil Çemberlayn ve eşi
ceğini temin edecek müsnet garantiler vermediler. Bugün Almanya'da hakim olan rejim altında istikbal için emniyet mevzuatı olamaz. Nazi riasasının verdikleri söze inanılmaz.

Binaenaleyh ilk adım atmak ve bize hakkı kuvvet yaratır davasını kati olarak terkettilerini ispat etmek Almanya'ya düşer. Biz ve Fransa emniyetimizi temin için elimizden geleni yapmaya azmetmiş bulunuyoruz. Hürriyetin kurtuluşuna emin olmadığımız müddetçe kendi kuvvetimizin bütün imparatorluk kuvvetlerinin son hadine kadar mücadeleye devam edeceğimiz Fransız ve İngilizlere bugün tek bir devlet teşkil ediyorlar. Tek bir devlet gibi düşünüyor ve hareket ediyorlar. İngiltere ve Fransa kendilerini mütefikleri Türkiye'ye bağlayan rabızlar hususunda da yine tek bir devlet gibi düşünüyorlar. Türkiye ile mütefikler arasındaki sıkı tesirli mesasi son ticaret muahedeleri ile inkıfap etmiş demisler.

PERŞEMBE 21 MART 1940	ABONA: Seneliği : 150, Altı aylığı 75 kuruştur Sayısı : her yerde 100 paradır Günü geçmiş nüshalar 10 kuruştur İLÂNAT: Satırı beş kuruştur. Birden fazlası için dört kuruş alınır
--------------------------------	---

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tesis tarihi : 1866

DARE YERİ: Erzurum Vilâyet Matbaası Gazeteye altı yıllık Mektupçuluğu güdenletmektedir. Basılmayan yazılar geri verilmez. Diğer işler için Matbaa müdürlüğüne müracaat edilir.	SAYI: 3636 YIL: 73
--	-----------------------------

Valimiz yarın Antalyaya hareket ediyor

Her köşesinde yeniliğe müteallik değerli bir hatırası, kıymetli bir eseri, onu daima hatırlatacak bir yadigarı mevcut olan Erzurum bu gösterdiği teessürde elbetteki haklıdır.

Erzurum on gündüneri sayın çerçik valisi ve değerli hemserisi Haşim İca'nın Antalya valiliğine nakli dolayısıyla yatalmakta olan veda tembihatına şahne olmakta ve ayrılık arifesinde, bir urvandan ayrılan tek bir aile manzarasına ve teessür içinde çalkınmaktadır.

Her köşesinde yeniliğe müteallik değerli bir hatırası kıymetli bir eseri, onu daima hatırlatacak, bir yadigarı mevcut olan Erzurum bu gösterdiği teessürde elbetteki haklıdır.

Erzurumun, vefa ve samimiyet dolu hüviyetinde hası olan bir teessür havası, ısrarlı olarak duyulan ve kuvvede hissedilen müteallik sevgi ve saygı bağlarının yarattığı ter temiz ve vübi bir mahiyeti hazırdır.

Veda ziyafetleri arasında geçen öyle şahaneler olmuştur ki; davetliler arasında birçok değerli zevat, hatırlı göz yaşlarını saklamağa muvafak olamamışlar. Ağabeyden ayrılan bir evlat, hülasa, içlerinden birisini usuklara yollamak zaruretinde bulunan bir aile gibi aynı heyecan ve teessürün testi altında kalmışlardır.

Bu ziyafetlerden, ilki 13-3-940 gecesi doktorlar, mühendisler, eczacılar, avukatlar tarafından Belediye salonunda verildi.

Yetmiş kişilik güzide bir davetinin bayanlarla birlikte iştirak ettikleri sayın Kor Generalimizin ve Ordu Müfettişliği kurmay başkanımızın, Müstahkem Mevki Komutanının da bilhassa referendirdikleri bu veda ziyafetindeki samimi teessür dalğın o kadar candan, o kadar yürekten ve o kadar içten idi ki, sofrayı sınsleyen bütün bu güzide insanların çehresinden bütün bir vuzuhla okunuyordu. İlk kadeh sayın İca'nın yüksek şerefini içildi. Beş on dakika sonra Nümune hastahanesi Baştabibi Sabri Sidal söz alarak çok kıymetli ve mevcut hüsnü ifade eden güzel bir nutuk söylediler. Değerli Doktorumuz bu nutuklarında Milli Şefimiz, aziz Başbuğumuz İnanatın Şarkta imar ve kalkınmasına müteallik verdikleri yüksek emrin tahakkukunda Haşim İca'nın

gösterdiği enerjik çalışmayı derin bir zevk duyduyuz. Üç senelik bir zamanda yılların hatta asırların ihmali bir kaç yıl içinde güldürdünüz. Bunu ancak sizin gibi damarlarında asıl Türk kanı taşıyan Türk azmi, iradesi olan inkılâp insanı bir Türk çocuğu başarabilirdi. Üç yıllık kısa bir zamanda yaptığınız eserlerinizden toplayabildiğinizi arkadaşlarımız bir kerre daha hatırlamak bir Türk çocuğu için en erişilmez bir zevktir.

Vilâyet dahilinde otuz üç mektep, yedi hükümet konağı, şifaz istasyonları, tohum islah istasyonları, milyonlarla fidan dolu nümune fidanlığı, yeni jandarma karakolu, kazalarda nahiyelerde nümune evleri, nümune köyü, gösalar, köprüler yaptınız. Şehirde harap hükümet konasının esaslı tamiriyle kargı bir hale ifrağ ettiniz. Yeni bir hükümet konağını da ikinci katına çıkardınız. Sari hastahıklar hastahanesi, Doğumevi, Sinema, Halkevi, Tiyatro binası, spor meydanı, iki mektep, apartmanlar, çeşmeler, havuzlar, nümune evleri, polis karakolu yaptınız. Memleketi nura, elektrige kavuşturduunuz. Parklar yaptınız, ser kurduunuz, memleketi çiçeğe yeşillige kavuşturduunuz. Çamurlardan altına girdiniz ve bunlardan

En büyük mesuliyetlerin altına girdiniz ve bunlardan

Valimiz şehitliğe 4 Çelenk koydu

Antalyaya naklen tayin buyulmuş değerli ve Enerjik Valimiz Haşim İca'nın iki gün evvel şehitliği ziyaret ederek şehitliğe ve ebediyen gâip ettiği mesai arkadaşlarından eski Halkevi reisi Ahmet Erverdi, Meclisi U. azasından Fatma Mengüncü ve Rıza Korukçunun mezarlarına birer çelenk koymışlardır.

Büyük M. Meclisinde

Ankara 20 (A.A.) — Büyük Millet Meclisi bugün çay kanunu lâyihasını müzakere etmiş taddi edilmek üzere emcüne verilmiş olan bir maddesi müstesna olarak diğer maddeler kabul edilmiştir.

Meclis Guma günü toplanacaktır.

Tavzih

8/11/940 gün ve 3628 sayılı gazetesinin birinci S. dördüncü sütununda Radyo başlıklı bir yazı üzerine P. T. T. Erzurum müdürlüğünde gönderilen bir tavzih aynen nesrediyoruz.

Erzurum Vilâyet gazetesi müdürlüğüne Sayın gazetesinin 8-1-940 tarihli nüshasında (RADYO) başlığı altında müntehir yazı üzerine buraca muktazi tetkikat yapılarak Umumî müdürlüğümüze icabı arz olunmuşdu.

Çevaben alınan emirde; Parazit neşreden elektrik veya makine sahiplerinin 3222 sayılı kanun hükmü mucebince (Anti parazit) tesisat vücudu getirmeye mecbur tutulacağı ve bu meydana idaremez tesisatın da anti parazit cihazlarla tehziz edilceği ve bu iş için hazırlara başlanmış olduğu bildirilmiştir.

Keyfiyetin gazetesinin ilk çıkacak nüshasında aynı sütununda neşriyi saygılarımızla rica ederim.

P. T. T. Müdürü
A. Erol

EK-9

30 İngiliz tayyaresi Alman hava üssünü bombaladı

Ankara 20 — (A.A.) — İngiliz tayyareleri dün gece Sılt adasında ki Herman Alman Hava üssünü gidetli bombardman etmiştir. Ve İngiliz Hava Nezaretinin bir tebliğine göre üssü ehemmiyetli surette hasara uğratılmışlardır. Bombardman

fasulasız surette, yedi saat sürmüş ve İngiliz tayyarelerinden yalnız birisi kendî üssüne dönmemiştir. Bu sabah iki İngiliz tayyaresi tahribatın fotoğrafını almışlardır. Baskına en son sistem, en az otuz tayyare iştirak etmiştir.

Velles gazetecilere beyanatta bulundu

Ankara 20 (A.A.) — Amerika Hariciye Müsteşarı Velles bugün öğleden soarsı Cenevreden Amerikaya hareket etmiştir. Velles dün Romada gazetecilere her hangi bir mu-

harip ve her hangi diğer bir memleketten hiç bir sulh teklifi almadığını ve her ne mahiyette olursa olsun muhariplere ve diğer memleketlere bir teklifte bulunmadığını söylemiştir.

Fransız kabinesi istifaya etti

Ankara 20 (A.A.) — Fransız kabinesi istifaya etti ve yeni kabineye eski Mali-

Erzurum kurtuluşunun yıldönümü münasebetile Büyüklüğimize takdim kılınan telgraflara alınan cevap suretleri

Ankara 13-3-940
Erzurum Belediye reisi
M. Çankaya
Kurtuluş yıldönümü münasebetile sayın halkın necip duygularına teşekkür eder refah saadete dile-
rişin.
İSMEH İNÖNÜ
Bay Mesut Çankaya
Belediye reisi
Erzurum kurtuluşunun yıldönümü münasebetile izah edilmiş hissiyata teşekkür eder sizleri kutularım.
T. B. M. M. Rs.
A. H. Renda
Belediye Re.
Erzurum
Kurtuluşun kutlayan Erzurumlulara sevgi ile selamlar, kaidelerine Cumhuriyetin feyizleri içinde bedi saadet dilerim.
C. H. P. G. Sekreteri
Erzurum mebusu Dr.
A. F. Tuzer
Erzurum Belediye Reisiğino
Erzurum kurtuluşunun yıldönümü münasebetile ordu ve halkımıza gözetilerek sevgilere teşekkür ederim.
Genel Kurmay Başkanı
Harapal
F. Çankak

PAZARTESİ 29 NISAN 1940	ABONA: Seneliği : 150, Altı aylığı : 75 kuruştur Sayısı : her yerde 100 paradır Günü geçmiş nüshalar 10 kuruştur İLANAT: Satırı beş kuruştur. Birden fazlası için dört kuruş alınır
----------------------------------	---

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tesis tarihi: 1866

DİRE YERİ: Erzurum Villetat Matbaası Gazeteye ait yazılar Mekteplere gönderilmelidir Basılmayan yazılar geri verilmeyiz Diğer işler için Matbaa müdürlüğüne müracaat edilir	SAYI: 3641 YIL: 73
---	-----------------------------

23 Nisan Bayramı Şehrimizde de coşkun tezahuratla kutlandı

Hem çocuk bayramı hem de milli hükümetimize kavuştuğumuz büyük gününde toplanan 23 Nisan memleketimizde çok heyecanlı kutlanmıştır.

Daha saat 8 de akın etmeğe başlayan halk; Müfettişlik grup inşaatının karışındaki tören alanında yer almıştı. 8,30 da gelen ilk okullar tanzim edilen sarnaya göre kendilerine gösterilen sahada dizildiler. Saat 9 da gelen Vali sayın Bay Bühran Tekeri her okulun yanına gelerek ayrı ayrı bayramlarını kutladı. Kutlama törenini müteakip her çocuğa birer kışe gezer ikram olunduktan sonra istiklal marşı ile törene başlandı. Alanın ortasında konulan kılıfıye ilk önce Maarif Müdürü Bay Avni Ülker gelerek 23 Nisanın ifade ettiği kutsal manayı çok açık dile layık olduğu derecede izah etti. Onu müteakip İsmet Paşa ilk okulundan mini mini bir yavru bütün çocuklar namına arkadaşlarını ve bütün yurttaşlarımızın bayramını kutladıktan sonra bizi bu büyük güne kavuşturan büyüklerimize karşı şükran horçlarını ifa etti.

Geçir resmi beklentilerinden çok mükemmel oldu. Önde okullara firmaların takip eden öğretmen Celal Cimilli komutasında mürettepimizi birliği ve onu müteakip alfabe sırasına bütün okullar takım başlarında öğretmenlerle geçerken en büyüğü 11 yaşında olan yavrular Türk kahramanlığının canlı bir timsali idiler. Kiyafet düzgünlüğü, yürüyüşteki intizam her vatandaşın kalbini iftihar ve büyük ümitlerle çarpıyor, gözlemleri kabartıyordu.

23 Nisan gecesi memleketimizi serileştiren profesör Ercimant Ekrem Tulu tarafından Halkevi salonunda milli hükümetimize mevzuatında çok kıymetli bir konferans verildi. Konferans salonu binlerce dinleyici ile dolmuştu. Değerli katip konferansını bitirirken

Başvekilimiz tetkik gezisinde

Ankara 27 (A.A.) — Dün geceyi Divrikte geçirmiş olan Başvekilimiz bu gün sabah demir mintakasına giderek tesisatı yapılmakta olan inşaat ve amel binalarını tetkik ettikten sonra Malatya'ya hareket etmiştir.

Ankara 28 (A.A.) — Dün geceyi Elazığ'da geçirmiş olan

Başvekilimiz bu sabah refakatında İktisat Vekili, 4 üncü U. Müfettişi olduğu halde otomobillerle Murad suyu üzerinde yeni yapılan pertek köprüsüne gitmişler ve döşüştü yeni yapılan memleket ve cuzzam, hastanelerini tetkik etmişler ve Umumi Müfettişlik binasında bir müddet meğul olmuşlardır.

memleketin imar hareketinden mütehasas ve memnun olduğunu da zikretmekten kendini alamayarak ezgimle demiştir ki:

(Ebedi Erzurumumuzun ebediyetine inandığımız içindir ki onu her yıl daha mamur görmek istiyoruz. Hükümetimizin buraya harcıyacağı parayı bizim asla çoğusmamak aklımızdan geçmiyor.

Erzurumun kendiliğinden başarmayacağı imar işlerini istilzam eylediği parayı Türk milleti seve seve veriyor ve verecektir. Ve Erzurumun böylelikle kalkınacağına, çünkü kalkınacağına onun her yerden fala hakkı ve liyakati bulunduğuna iman getirmişiz. Çünkü Erzurumun bu sarf edilen emekleri çok görmek onun ebediyetinden şüphe etmezdir. Erzurum dünyana bu keşmekeş anında kendini emniyette hissediyor.

Üstat: Memleket hakkındaki samimi duygularını ve kadirleşmişliğini da:

"Sevgili yurttaşlarımız! Güzel Erzurumda tertemiz, nezih, samimi muhitinizde bana birkaç güzel gün geçirmek fırsatını verdiğiniz beni dilemek lütufunda bulduğunuz. Gençliğimin en heyecanlı safhasına karşıtığım için bir kat daha sevdiğim karlı dağlarımızın can tazelenici havasını ciğerlerimde tattığım manzaralarımı hayalime malçylediğim, ahali-nim merd'ğine, su katılmamış Türkliğüne, binbir faziletine hayran olduğum, aşk olduğum tarihli belde-

nizden birkaç gün sonra ayrılacağım. Önden evvel size şu halk kürsüsünden sonsuz şükran ve sevgi duygularımı arz etmemeye müsaade buyurunuz. " Sözleriyle ifade etmiş halkın sürekli alkışları arasında salından çıkmıştır.

24 Nisan gecesi Cumhuriyet ve Veysel'de okulcuların el birliği ile tertip ettiği müsamere Halkevinde yerleşmiştir. Bütün çocuklar vazifelerinde muvaffaktı. Hele oynanan kızıl çağların piyesinden Nimet rolundaki Cumhuriyet okulunun beşinci sınıfında 244 küçük nihat heyecanı tabiiği ile teferrüti ediyordu.

Zengin programın son numarası Erzurum haraları idi. Sahneye gelen dörder kişilik iki takım küçük barırlar bütün dağdağ gururle rakuslarında halkı coşturuyorlar ve kendilerini pek haklı olarak alkışlatıyorlardı. Bunlar; sanki İsmail Habibin Şark seyahatlerinde Erzurumda yazdığı dağdağ makalesinde tavevif olunan dağdağlardı.

25 Nisan gecesi İsmet Paşa okulunun çok olgun programı müsameresile ihyâ edildi. Her sahneye büyük emekler ve masraflar, kılfetli dekorlar, usutmadan çalışmalarına mahsul olduğu gibi canlı şahidi idi.

Erzurum gazetesi bu muvaffakiyetli yavrularını tebrik ederken Atatürk nesline yüz binlerce yıl neşeli bayramlar geçirmesini ücandan diler.

MÜTTEFİKLER KONSEYİ LONDRA'DA TOPLANDI

Bu toplantıda bilhassa Norveç vaziyeti görüşüldü

Ankara 28 (A.A.) — Müttetikler yüksek konseyi dün Londra toplanmış ve bilhassa Norveçteki vaziyet tetkik edilmiştir. Bu toplantıya Norveç ve Polonya hükümetlerinin Londradaki mümessillerinde iştirak etmişlerdir.

İngiliz avcı tayyareleri

Ankara 27 (A.A.) — Norveçte İngiliz avcı tayyareleri gelmiş ve bir Norveç gölü üzerinde muvakkat bir hava üssü tesis etmiştir.

Amerikanın Moskova elçisi

Ankara 27 (A.A.) — Amerikanın Moskova Elçisi Moskova'dan hareket etmeden önce Molotov şerefine bir akşam ziyafeti vermiş ve Molotov saat 2 ye kadar Amerikan büyük Elçisinde kalmıştır.

Almanyanın Roma elçisi

Ankara 27 (A.A.) — Berlinde gitmiş olan Almanyanın Roma Elçisi vazifesi başına dönmüştür. Mosolini Elçisi kabul etmiş ve Elçi kendisine Hitlerin bir meşajını tevdi etmiştir. Berlin ile Roma arasında halen istişareler yapıldığı söylenmektedir.

İtalyanın bir tekzibi

Roma 22 (A.A.) — (D.N.B) Ajansı bildiriyor: Fransız hükümetinin, Yugoslavyaya karşı bir taarruzda bulunulduğu takdirde İtalyayı harbe girmiş teklifi edeceğini İtalya hükümetine bildirdiği hakkındaki haberler resmi menbada tekzip edilmiştir.

Akşam gazetesinden :

Balkanlarda vaziyet

Bulgar Başvekilinin Balkanlarda daha uzun müddet sulhun devam edeceğine kani

Sofya, 23 (A.A.) — Bulgar ajansı bildiriyor: Bulgar Başvekilinin Filov, halen eyaletlerde bir tetkik seyahati yapmaktadır. Bay Filov, şimali Bulgaristanda Ugarçin köyünde binlerce köylü ölümlerine bir nutuk söylemiş ve demiştir ki:

Dünyanın trajik hadiseler geçirdiği bu zamanda, bizler, Bulgaristanda: inhiraf etmek-

sizin sulh ve bitirtilik yaratıcı ekonomik faaliyet de kültürel terakki ve milli birlik siyasetini takip ediyoruz. Memleketimiz, başlanmış olan harbe sürüklenmektedir. Herkesin bizde sorunu sual budur. Aziz köylüler, size şurasını temin etmeliyiz ki yalnız Bulgaristanda değil fakat, Balkanlarda da daha uzun müddet sulhun istide-

in esaslı ümitlerimiz vardır. Şundan katıyetle eminim ve bunu bilhassa tebarüz ettirebilmem ki bizim için sulhun bozulmasını istatç edeceğinden korkulacak herhangi bir şart veya hâdisa mevcut değildir. Bulgar Başvekilinin bu sözleri binlerce köylünün siddetli ve harareti alkışlarıyla karşılanmıştır.

Akşam gazetesinden

İskandinavya cephesinde harp devam ediyor

İngiliz tayyareleri Oslo Hava meydanına bombardımanla tahrip ettiler

Ankara 27 (A.A.) — Norveçte muhtelif mintakalarda harp devam etmektedir. Müttetikler bir kaç Alman estri almişler ve bir Alman krovazörünü ağır zayıfla pükürmüşlerdir. İngiliz tayyareleri Oslo hava meydanını müessesir surette bombardıman ederek tahrip etmişlerdir.

Almanya ve İtalyanın Balkanlar plânı

Daily Telegraph gazetesine göre Brenner mülakatında verilen kararlar nedir?

Dünkü posta ile gelen 18 Nisan tarihli Daily Telegraph gazetesinde bir muhabiri mahsusuna atılan şu yazı neşredilmiştir:

"İtalyanın son hareketlerinin Yugoslavyanın iyi haber alan mahallinde endişe ve helecan uyandırdığı Belgradtan alınan haberlerde bildirilmektedir. Daily Telegraph'ın dünkü nüshasında bildirilmiş olan İtalyanın bahri manevraları meşum bir alâmet olarak telâki edilmiştir. Bu manevralardan gaye Adriyatik denizinin ağzını kapatmak ne kadar kolay olduğunu göstermek olduğu zannediliyor.

Belgraddaki bazı müşahideler Brenner mülakatında Hitler ile Mussolini arasında bir anlaşma yapıldığı fikrinde idiler

Bu anlaşmaya göre, Almanya Macaristandan muvafakati ile Romanyanın üzerine yürüdüğü zaman, İtalya da Yugoslavyayı kendisinin müellâh himayesi altına almışa teşebbüs edecektir. Neticede Macaristanda Transilvanıyaya alacaktır. İtalya Susak limanında Macaristanda Adriyatik denizinde bir mahşere verecektir.

Almanya Balkanlarda arazi davasında bulunmayıp kendisi için yalnız umumî olarak iktisadi nezaret hakkını muhafaza edecektir. Rusya Sezarıyayı alacaktır. Bu harisane plânı tahakkuku daha ziyade, Skandinavdaki Alman hareketinin vereceği neticeye bağlıdır.

Akşam gazetesinden

TÜRK YAVRULARINA:

Sizin refah ve saadetine çalışan Çocuk Esirgeme kurumu Bayramınızı kutlular Yurda faydalı insanlar olmanızı diler.

PAZARTERE
24
HARIZAN
1940

ABONA
Sabit 120, Altı aylık 75 kuruş
Seyirlik her yerde 100 paradır
Günlük gazetesine karşılık 10 kuruş
LANAT
Gelen her günün 10 kuruş karşılığında
600 kuruş eder

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

DARE YERİ
Mühür ve Mühür Mühür
Mühür ve Mühür Mühür
Mühür ve Mühür Mühür
Mühür ve Mühür Mühür

Şehrimizde Yaz At yarışlarına başlandı

Dünkü koşu havanın müsaadesizliğine rağmen yine büyük bir muvaffakiyetle icra edildi

Sayın Valimiz teftişden avdet buyurdular

Kıymetli Valimiz Barhan Teker
"Öçünüz Unvanı" Müfettiş Vekili olan Sayın Valimiz Barhan Teker Müfettişlik mürakasasını dahil bulunan Trabzon, Rize, Gümüşhane vilayetlerinde 14 gün devam eden teftişlerinden avdet buyurmuşlardır. Mezkur vilayetlerdeki Kaza, Nahiy ve köylere kadar giden kıymetli Valimiz halka pek yakından temas ederek dileklerini dinlemiş bil-

hassa Gümüşhane Vilâyetinde iki gün kalarak hareketi arz mütakamadaki derin tetkikatından elde ettikleri noticilere göre tedbir ihtiyacı ve derhal faaliyete geçilmesine emir vererek 22-6-940, Cumartesi günü şehrimize avdet buyurmuşlardır.
Bu teftiş ziyahatinin tafsilâtı gelecek nüshalarımızda müfassalân izah edilecektir.

Kıymetli mebusumuz Bay Salim Altuğ Şehrimizde

Değerli Mebusumuz Salim Altuğ

Kıymetli Mebusumuz ve Şansız mütakası Cumhuriyet Halk Partisi Müfettişi Salim Altuğ baki husus işlerini tamamladı. 21-6-940 Cuma günü şehrimize teşrif buyurmuşlardır.

Mebusumuz evrak ve risaleler
kayıb mütakasına varılacak olan Vekilleri heyeti, eski Mebusumuz evrak ve risaleleri, mütakası hakkında yazılan işleri, karar ihtiyacı tetkikatını bu karar göre adliye Vekâletinde mütakası tetkikatına başlanıp, tarihi bir

Nakil ve Tayinler

Sıhhi mazeretlerine binen Vilâyetimiz Nefus Müdürü Ömer Akgın ile Rize Nefus Müdürü Sadettin Alpergun'un almakta oldukları mesallerle becaşileri yapılmış ve Ömer Akgın 22-6-940 sabahı şehrimizden ayrılmışlardır.

Erzurumda bulunduğu kısa müddet zarfında düştür ablak ve vazifesindeki ciddiyetle muhitin ve arkadaşlarına kendisini sevdirmiş olan kıymetli arkadaşımıza hayırlı yolculuklar temenni eder ve yeni vazifesinde muvaffakiyetler dileriz.

Fransız Tebliği

Almanlar İleri hareketlerini devam ediyorlar.
Ankara 22 (A.A.)
Fransız harp tebliği Almanların İleri hareketine devam ettiriyorlardı.

kıymetli bulunmuş ve muhafazasında zorluk çekilen çok eski senelerden kalma ve hükümetleri, sakin olmuş kumunlarla gene çekiden kalma ve eski harfî ferdelemin risaleleri diğer Vekâletlerde buna benzeyen evrak kayıtları fabrikalarına ilk maddede olarak devredilecektir.

Reisi Cumhuriyetimiz ve Milli Şefimiz İsmet İnönü'nün yüksek himayetlerinde bulunan at yarışlarının 940 Yılı birinci hafta koşusu 23-6-940 Pazar günü saat 13 de yarış mahallinde icra edilmiştir. Havanın yağmurlu ve çok bonuk olmasına rağmen kalabalık heyvelli seyircilerin büyük bir ilaka ile takip ettikleri yarış sa fabatı aşağıda gösterilmiştir.

BİRİNCİ KOŞU (Tay Yarışı)

Tay yarışına girecek tayların Erzurum mütakasında doğmuş halisân arap olmasını talimatınca iktisadından bulunması hesabıyla vilâyet mütakasında bu evrakı halisân tay olmadığında işbu koşu yapılmamış ve ikramiyeleri yarış islahi emlineine terk edilmiştir.

İKİNCİ KOŞU

Dört ve daha yukarı yaşta ve kopuya gelinceye kadar kazandığı ikramiyeler yekûn 400 lirası doldurmayan yarımın arap ve halisân arap ve kıraklara mahsus olup bu kopuya altı hayvan iştirak ederek bunlardan Bımbaş Adlı Özcan Ceylan isimindeki halisân arap altı 1600 metre mesafeyi iki dakika otuz saniyede katederek birinci gelip 120 lira ikramiye kazanmıştır.

Erincan hususî mubahabe süvari tahsilatı Ömer Altın ikinci aslan adındaki halisân arap pamuk kır atı ikinci gelecek elli lira ikramiye kazanmıştır.

ÜÇÜNCÜ KOŞU

Dört ve daha yukarı yaşta ve hiç koşu kazanmamış yarım arap ve halisân arap altı kopuya üç hayvan iştirak ederek bunlardan Hüsnü Sâit Sarımsık Üçer adlı halisân arap kır atı 1800 metre mesafeyi iki dakika 36 saniyede katederek birinci gelip yirmi lira ikramiye kazanmıştır. Cevdet Karlıdağın İnci adındaki halisân arap kır atı ikinci gelecek elli lira ikramiye almıştır.

Nura amirali memuru Ahmed Essizir Felhiye Romalı halisân arap kır atı

Fransız - Alman mütarekesi imzalandı

Harp devamınca Manş ve Atlantik sahilleri Alman işgalında bulunacak, limanlarda bulunan Fransız donanması silâhtan tecrit edilecek

Ankara, 23 (A. A.) — Newyork Alman Herald Tribune Amerika hükümetinin dün akşam imzalanan Fransız Alman mütarekesi metni muhteviyatının şunları ihtiva etmekte bulunduğundan haberdar olduğunu yazmaktadır. Harp müddetince

Manş ve Atlantik sahillerinin Almanlar tarafından işgalı Akdeniz sahilleri meselesi İtalyan müzarekesine halledilecektir. Limanlarda bulunan Fransız donanması silâhtan tecrit edilecek ve haricte bulunanlar da geri geçirilerek ayaı suretle

silâhtan tecrit olunacaktır. Fransızın üçte birinden biraz daha küçük ve Parisi ihtiva eden bir mütaka Almanlar tarafından işgal olunmayacaktır. Nihayet salk gerâtinin mütakerasinden evvel arazi değişiklikleri yapılmayacaktır.

Fransız kabinesinde

Ankara 22 (A.A.) — Fransız kabinesi Alman tekliflerini tetkik etmektedir. Almanlarla müzakereceken sonra İtalyanlarla müzakerecektir.

Romanyada Millet partisi

Ankara 22 (A.A.) — Romanya Kralı neğrettiği bir beyanname ile Milli rönesans cephesini tek ve totaliter bir parti haline iştirak ettirmiştir. Kralın yüksek idaresinde bulunacak olan bu partinin adı Millet partisi olmuştur.

İkinci gelecek yirmi lira ikramiye almıştır.

DÖRDÜNCÜ KOŞU

Dört ve daha yukarı yaşta kır at ve kıraklara mahsus olup bu kopuya altı hayvan iştirak ederek Bay Mergenin sahip ve Cevdet Karlıdağın kır atı olduğu Tayyale adındaki halisân arap altı 2400 metre mesafeyi üç dakika 19 saniyede katederek birinci gelip 245 lirası almıştır.

Evkâf tahsilâtı Raif Sevali Yıldız adındaki halisân yarım kır atı ikinci gelecek 55 lira kazanmış ve Hüsnü Kızıllı kalkayın Mesut adlı halisân arap kır atı üçüncü gelecek yirmi lira ikramiye almıştır.

İngiliz Başvekilinin beyanati

Ankara, 23 (A. A.) — Corçil dün akşam söylediği bir mütaka Fransız Almanya tarafından dikte edilen şartları kabul etmiş olduğunu büyük bir keder ve hüznle öğrendiğini bildirek bu şartların kabulü ile yalnız Fransız milletinin değil Fransız İmparatorlu-

ğunda da dışman olino geçeceğini kaydedilmiş ve demigir ki Fransız milletinin ihtiyatını yeniden tozın İngilterenin safindedir. Corçil bugüne varmak için dışman tasviki dışında bulunan Fransızları yardama çağırmaktadır.

Müstemlekelerdeki Fransız Yal ve Kumandanları mücadeleye yardım edeceklerini İngiltereye bildirdiler

Ankara, 23 (A. A.) — Londrada sölahiyet bir makamına beyanına göre mütakereken imzasına rağmen Suriyedeki Fransız Kumandanlığını Hindi Cini,

Tunus umumî valileri, Fas, Senegal, Kamerun ve Cibuti sivil ve askerî makamları mücadeleye sadakata yardım edeceklerini İngiltereye bildirmişlerdir.

Alman tebliği

Ankara 22 (A.A.) — İngiliz hava kuvvetlerinin Almanların sınıl ve garp kurmunda din geçce yaptıkları aktarlarda demir yolları askerî tesisat ve depoları bombalamış olduklarını bildirmiştedir.

Alman tebliği bu aktarlarında Berlin üyesi ile Bremenin bombalandığını kaydediyor. Diğer taraftan Alman tebliği Alman kıtanın devam etmekte olan hareket esnasında bir sınıl kuvvetini ve bir Kor General ile bir çok Fransız generalının emir edildiklerini bildirmektedir.

Bir Fransız heyeti İtalyaya gitti

Ankara 23 (A. A.) — İtalya ile mütareke esaslarını müzakere edecek olan

Fransız heyeti Ertortyo başta meyhastına imzalıdır.

PAZARTESİ	ABONA:
8	Seneligi : 150, Altı aylığı 75 kuruştur
TEMMUZ	Sayısı : her yerde 100 paraştır
1940	Günlü fiyatı mahaller 10 kuruştur
	İLANAT:
	Satırı bey kuruştur. Birden farasan için dört kuruş olur

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tarih: 1940

DARE YERİ:	SAYI:
Erzurum Vilayet Matbaası	3651
Geçtiye ait yazılar Makbuzatına şerh edilmez	YIL:
Baskınayan yazılar geri verilmaz	73
Diğer işler için Matbaa müdürlüğüne müracaat edilir	

3 Temmuz Merasimleri

Önleden evvel İstanbul kapıda, önleden sonra koşu meydanında kutlandı.

Erzurum; bu gün iki büyük ve şerefli günün 21 ve 63 üncü yıl dönümlerini idrak etmek bahtiyarlığında.

Birisi, tarihin şeref sahifelerine binbir kahramanlık menkabeşi veren Erzuruma ebedi (ATA) nin ilk ayak bastığı gün.

Saat 8,30, halk; İstanbul kapısına akıyor. Nigün!..

— Ne kendine münasıl olan bir saltanatın kan ve zulüm yıllarına bir yıl daha ilave edildiğini hatırlamak, ne kara doğumunun yıldönümünü kutlamak, ve ne de daha ecebî anasının karında iken bir sütik gibi milli serveti emmekten kanaksıyarak ona hütiña hütiña el koymak için dünyaya gelen gayri meğru çocukların ömrünün uzunluğuna dulanın olmak için.

Ne arkasında bir jandarmanın at nallarının sesi, ne ensesinde bir polis kurbacının saklaması...

Halk, koşuyor... Milli bir heyecan, ezeli ve ebedi bir inanla akıyor... Kanayan yaralarını sarmak için, imzâsız kalbini inanla doldurmak için, kararın ufkunu aydınlatmak için gelen Atatürk manevi huzurlarında ona minnet ve şükran borçlarını tekrarlamak için.

Saat 9,30, İstanbul kapusu, Kara günlerimizin gibi sulan perde Mehmetiğin süngüsüyle parçalanıyor, vatânın timsali olan iki kızın zincirleri gevşiyor. Ne mutluluk!

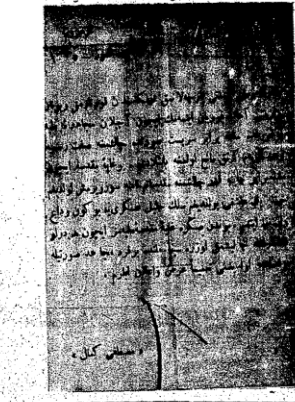
Mutlak bir sükûtu bir motor eseli ihlâl ediyor. Bir otomobil içerisinde hitriyete kavuşmuş Türk çocukları, aralarında Ebedî Şefin Büstü... Onu Türk milletinin göz bebeği olan askeri kıtalar, okullar ve milli teşekküller takip ediyor. Kalabalık gıgide artıyor. Halk-evi önündeki büyük meydana danlık hıncahınç dolmuş. Beş on dakika sonra Başöğretmen (Abidin Güney) hitabet kürsüsünde, Türk gençliğine lâyük bir görüş ve duyusla, milli bir hassasiyet ve heyecanla tarihini, yapıklarını geçiriyor. Saat 10, geçit res-

Sayın Valimiz teftişten avdet buyurdular

Tortum ve Oltu kazalarını teftiş için 27-940 Sah günkü Vilayet Merkezinden ayrılan Sayın Valimiz Bay Burhan Teker için Bayalar da teftiş ve teftişlerini yaptıkları sonra 5-7-940 Cuma günü akşamı Vilayet Merkezine avdet buyurdular.

Ebedî Şef Atatürk

mi başlıyor.

İstiklal güneşi süngülerinin ucunda parlayan Türk ordusu sert ve mevzun otum-lacile geçerken her yarıttığın kalbini iftihar, gurur ve inanca dolduruyor.

Atatürk gününe son verildikten sonra saat 14 de ikinci bir zaferin yıldönümü merasimi başlıyor. Merasim mahalli şehre 5 kilometre olmasına rağmen muhabiller aralabaları bulam-

Parti Müfettişimiz Şehrimizde

Gümüşane ve müllakatın teftiş buyuran Erzurum, Gümüşane Halk partisi ve Balıkesir mebusu sayın Bay Muzaffer Akınar için şehrimizi teftiş buyurdular. Halk parti müfettişimiz bugün Hasanalevi ve oradan Hıms, Karayazı mntakalarını teftiş buyurdular.

Diğeri cihan tarihinde emsalına rastlanmayan ve tarihi hakikatlarını bilmeyenlere birer masal ve efsane ihafesi veren (AZİZİYE) günü.

Türkün Ebedî halâkını Atatürk bundan tam 21 yıl önce şehrimize ayak basmış, büyük milli davasına buradan başlamıştır. Yurdu kurtarmak için açtığı mücahede milliye uğrunda milletle beraber çalışmasına mani olan saltanatın verdiği strmaları bir peşavra gibi omuzlarından söküp atarak bir "ferdi" millet, gibi çalışmaya karar verdiğini millete ve herkese bildiren aşğıdaki tamimini 21 yıl önce bu günde Erzurumda ilan etmişti.

Saat 16,45 Merasim başlıyor. Bando istiklal marşı çalıyor. Binlerce halk ayakta ihtarım selâmında... Memleketin heyecanlı gençlerinden Şerafettin Kızlar meydanına hakim bir noktadan marşları 63 yıl evraline geçiriyor. Coşarak Erzurumun kahramanlık destanlarını okuyor. Okurken coşuyor. Hitabesini o anda milli heyecana kaynaklığı kalplere tercüman olan şu sözlerle bitiriyor: [63 yıl evvel Erzurumular gazi Ahmet Muhtar Paşaya verdiği vatan ve namus sözünü 42 yıl sonra Ebedî Atalarına da verdiler ve yerine getirdiler.

Bugün o kahramanlıkları tevarih eden bizler de ecdadın kurtarıp bîna emanet ettiği yurdumuzu İlelebet muhafaza edeceğimize (Millî Şef) inize andığımız Yurdumuzu dikilecek herhangi hain bir göz karşısında Aziziyenin kökreyn kahramanlarını görecektir.]

Hitabe bitiyor. Geçit resmi başlıyor.

Önde şerefli mazinin birer vedian olan ve yaratıkları Aziziyeh kahramanlığını bize tatlı tatlı hikâye eden Bayan Nane - bilfil savasçın henüz gelinmiş - ile Yaşar ve Mahir dedeler; ellerinde palaları ve satr-larile kahranlığın canlı bir timsali olarak geçiyorlar. Büyüklüklerini tazimle selâmlayan bu mazinin yadgarları büyüklükleri arasında yer alıyor.

Merasim bitti, dönüş başlandı. Şehitler abidesinin önünden geçerken ihtarım selâmı veriliyor. Bütün kalplerde tek heyecan, dimağlarda tek karar ve vait:

Yurd için toprağa düşen mübarek şehitler! Müsterih uyuyun bizim damarlarımızda da sizin asil kanlarımız doluyor. Bir Karış toprağında bin şehit yaa yurdumuzu ebediyete kadar koruyacağız...

Vali Muaviniimiz

Vali Muaviniimiz Bay Hilmi Belca almış olduğu bir ay mezuniyetini istimal etmek üzere 5-7-940 Cuma günü hareket eden trenle Erzurumdan ayrılmışlardır.

Şehir kulübü açıldı

Erzurumda açılması taakarrur eden (Şehir kulübü) 7-7-940 Pazar günü saat 18 de Sayın Valimiz Bay Burhan Teker tarafından açılmıştır.

Saat 17,45 de kulübün bünyesinde toplanan kulüp mensubunu açılı törenine; C. H. F. müfettişi Balıkesir mebusu Sayın Bay Muzaffer Akınar ve Üçüncü U. Müfettişlik Baş müavini Sayın Bay Sakıp Baygo ile birlikte beraber veran değerli Valimizi tazimle selâmladıktan sonra hep birlikte salona emle kapısına gidiyor ve burada memur ve melek sahibi arkadaşlarımızın hoş zamanlarında toplu bir halde bir araya gelerek hususiyetle de kaynasma ve sevimlerini temin ve dolayısıyla Türk Hava kurumuna da bir yardım maksadıyla açılan bu yuvaya geleceğimizin resmî işlerde -olduğu gibi husul hayatta da- takvüt olduklarını tabirâtı ettirecek sınımlı bir teşekkül olduğunu ve dünya milletlerinin bir gün sonraki vaziyetlerini dahi gayri muayyen olduğu en buhranlı bir zamanda Türk heyeti ihtimaliyetinde canında hasadıkları Millî şeflerinin etrafında dinidik ve azimle durduklarına Şerik bir delilini teşkil ettiği için vait: bir hitabe ile izah eden kıymetli Valimiz Husulî Muhasabe müdürü Bay Fevzi Öcalan takdir ettiği makale emle kapısındaki kordelaya kesmiş ve alkışlar arasında davetlilerle birlikte yad açılan salona şeref vermişlerdir.

Davetlilere sigara, çay, kahve, döndürme, şirup, limonat gibi muhtelif meşrubattan herkesin arzısına işre ihtarım edildikten sonra kulüp heyeti idaresinden Sayın Bay Fevzi Öcalan Erzurumun böyle bir müesseseye muhtaç; olduğuna gören müteşebbis arkadaşların delillette nizamnamesi hazırlanması ve 29-6-940 tarihinde kongresini icrına ettirecek idare heyetini seçip bütçesini ihzar eden şehir kulübünün kuruluşundaki Makasat ve muhammen gelir miktari ile bir gelirden kulübün ihtiyacından fazlasına Türk hava kurumuna terk edileceğini izah etmiştir.

Bir saatın fazla memur ve melek sahibi arkadaşlarımızın arasında -samimî bir- tevazüle oturma ve konuşma Kymetli Valimiz kulüp mensubuyunı tebrik ve kulüp idare heyetinin ellerini sıkarak şüretile takdir ve teşekkür ederek ayrılmışlardır. Kulübün aldı ettiğimiz nizamnamesi gelecek müahazırda darç edilecektir.

Bütün katılıpilleri ve kıymetli müesseselerini ve idare heyetlerini tebrik eder ve muvaffakiyetler dileriz.

Dünkü at yarışları

Erzurum yaz at yarışlarının üçüncü hafta koşusu 7-7-940 pazar günü saat 13,30 dan sonra yarış mahallinde icra kılınmıştır.

BİRİNCİ KOŞU

Erzurumda doğmuş halisken Arap taylarına mahsus olup Erzurumda bu evsafa tay olmadığundan bu koşu yapılamamış ve ikramiyesi yarış encimine kalmıştır.

İKİNCİ KOŞU

Dört ve daha yukarı yaşta biç koşu kazanmamış yarımkan arap ve halisken arap at ve kısraklarına mahsus olup bu koşuya 6 hayvan iştirak etmiştir.

Hasan alp arslanın varda adındaki halisken arap at ı ile bay Niyazi Merkinen sahip ve Cevdet Karlıdağın Rakip olduğu inci adındaki halisken arap kır kısırağı 2000 metre mesafeyi 2 dakika 49 saniyede kat ederek beraber gelmiş birinci ve ikinci gelenlere mahsus 155 lira ikramiyeyi müstereken almışlardır.

Şükri güllün tuğan adındaki halisken arap kır atı bu mesafeyi 2 dakika 50 saniyede kat ederek üçüncü sayılmış ve 15 lira ikramiyeye kazanmıştır.

ÜÇÜNCÜ KOŞU

Dört ve daha yukarı yaşta ki halisken arap kısraklarına mahsus olup bu koşuya kır kırak iştirak etmiş, emekli yüzbaşı Cemil Eryurdun ruz-kâr adındaki doru kısırağı 2200 metre mesafeyi 2 dakika 55 saniyede gelerek birinciliği almış ve 180 lira ikramiyeye kazanmıştır.

Cevdet karlı dağın Afet adındaki doru kısırağı ikinci gelerek 55 lira ve Reşat Akşunun Alır adındaki al kura-ğı üçüncü gelerek 20 lira ikramiyeye kazanmıştır.

DÖRDÜNCÜ KOŞU

Dört ve daha yukarı yaşta ki halisken arap at ve kısraklara mahsus olup bu koşuya sekiz hayvan iştirak ederek Adanalı Hüseyin atlım Sezin adındaki al atlı Bay Niyazi Merkinen Tayyule adındaki al-ati 2400 metre mesafeyi 3 dakika yedi-buğuk saniyede gelerek beraber kalmış, Birinci ve ikinciye mahsus 280 lira mükafatı müte-treken almışlardır.

Hımsî Mustafa Dındarın Arslan adındaki demir kır atı bu mesafeyi 3 dakika 8 saniyede kat ederek üçüncü gelmiş ve 20 lira mükafat kazanmıştır.

PAZARTESİ 11 İKİNCİ TEŞRİN 1940	ABONA: Seneligi : 150, Altı aylığı 75 kuruştur Sayısı : her yerde 100 paradır Günâş geçmiş nüshalar 10 kuruştur İLÂNAT : Santimi 20 K. Bir den fazla neyinde 15, Ondan fazla neyinde 10 kuruş alar
--	--

Erzurum

HAFTALIK GAZETE

Tesis tarihi: 1906

DANİŞMƏNİ: Erzurum Vilayət Mətbəhan Gənəyətə alt yarılar Məktəpənləgə gündəlikdir Bənzəlməyən yazılar geri verilməz Diğər işlər İfta Mətbəhan mətləblərinə müraciət edilməlidir	SAYI: 3668 YIL: 73
---	-----------------------------

10 İkinci Teşrin: Türkün Matem günü Türk Milletine istiklâl ve hürriyyətini kazandıran Ebedî Şefimiz Bugün hayata gözlerini yummuştu

Büyük Ziyamız karşısında

Sıtkı DURSUNOĞLU

Direğini koparıp daha geniş ufuklara uçacakmış gibi burçlar ve kaleler üstünde genç bir eda ile çırpınan çırpınan dalgalanan bayrağın; bir gün, hazin bir kıvrım, zavallı bir kırıntı halinde direğine yarı çökülmüş olmasın görmek; kadar insanı içinden sarsan ve yıkasa bir şey var mıdır? Ba, bir felâket işretidir ki; insana uğradığı eləmin ehadını çığır.

1938 Yılında 10 Teşrin sabahında biz bu ələmə uğramış insanlarız. O gün, "Dolmabəgə", nün üstündə "Van gölü", nün kenarındaki kasabalara kadar hər nöktədə bayraqlarımız bərar kərməzə kan damlası kimi gözələrimizdə yitkələrimizə akımtı... Çünki, millet davasını bitirip insanlığın bərar davasına el koyan bütöyk insan aramızdan ayrılmış bulubuyorduk. Bir zamanlar kəranlik ufuklara iki gök parçası kimi əpələn iki gök; şümlü içimizə hürur və əməyətine inən iki pərdə kimi kapanyorduk. Bu kapansız il yandı, əğyar yandı... Nəsil yanmayacaklardı ki; bəşəri ələlədeliğimizin içindən doğan hər bütöyk çəpə yaratmış; insanlığın kəri və onun ölümlə də gene insanlığın zərərində.

Biz, nəsil yanmaycağık ki; onu bizim məşəri vicdanımız doğurmuştu. Onunla kabuğumuz, kalbimiz dəğmiş, onunla özümlədəki cəvherin yakamozunda ələlin bir iç və dış ələminin aydınlatmıştıq. Əğər tək-kürümüzün rengində və cəsnisində bir dəğışmə oldu isə onun əsəri. Əğər kəndimizi bulmamız sırımna ərdik-se və bu sırım sırım kap-larını kıraraq iç ələminizin təzəliyinə və kərvətinə ələtik-se, bu işi, onun "tuttuğu" məçələnin aydınlığında yapmalıdıq...

Dünya'nı an'nesi icində yetişən ihtiyar; dünya görür-
(Sona S. 2 de)

Şehrimizdeki ihtifal

Ebedî Şef Atatürkün ölümünün ikinci yıldönümünü münasebetile dün (10 İkinci Teşrin 940) Pazar günü saat 9,05 de Halkevinde bir ihtifal toplanması yapılmışdır.

Halkevi salonuna Atatürkün büstü koymuş və etrafı Türk ve parti bayrakları ve çiçeklerle süslenmişti.

Salon: Başda Sayın Umumi Müfettiş, Vali ve Komutanlarımız olmak üzere ümera, subaylar, müllik memurlar, Parti ve Halkevi mensupları, resmî ve hususî təşəkkül münəməlleri ve Halk ile hınca hınc dolmuş idi.

Tam saat 9,05 de Halkevi Reisi Bay Hadi Erverdi hitabet mevkisine geçerek aşağıda yazılı hitabeyi söylemiş tir

Hitabe

Büyük məstəsimizin bugün ikinci yıl dönməsində bəlanıyırız.

İnsanlığın korkmuş bir fi-

kir ələlətinə, hazin bir ruh tərəcəsinə uğradığı bugələrdə onun ziyasına bərdə, bəşəriyyət namına yanmamak kəbil dəğildir.

Çünki, bir millet kımından sıyrılan yəni bir kəluç kimi milletlə kan və hak davasına bitirdikten sonra bənzərlik yollarla müllətə olan bir cəğriyyə üstündə kərdəğə yəp yeni varlıklar dünyə bərpəsən üstün kuran və kərvəyən Bütöyk Ata, hər şeydən əuce insanlığın kəybəttdə bütöyk ədəmidir.

Uğradığımız ziyasın əğriş əb'ətə ələğməz, dənəyən hədisələrinə çəğriş çəğriş-filəğriş bəğrişlərdə dəkə çək anıyırız.

Ölümündə yanmışıq, yıl dönməsində yanırıyız. Yitərimiz öləmişdə əyən hımmına ələ yansəğriş.

Əğər ələğrişin üstünə bir kəvsər sənəliyi ələ bəğrişən bütöyk təsəllim; onun bütöyk

arkadaşı: "Mülli Şefimiz", ələməsi yətim kaləğrişinə inənərək kəra kərbəməzə yanacaklıq.

Fəkat içləndən yetiğri bütöyk müllətə bütöyk məziyyətini nəfəsində toplanan ənzir "İnsan", vətən əfuklərdən insanlığın gökələrinə vətən bir şək kimi bərpəsində dərəkən; ziyasın təsəllimlə dərindən dıyırız, bəlkə sən sənəsin bəşəri həyətə kərpəsində ələkəbə, əməyətə bəşəriyəz.

Ənzir ölümə kərvəmə təriksən həpəniş əyaktə bəğ dələkə süküta dəyət ədliyormuz.

Mütəəlibən Ənzir ölümə kərvəmə təriksən həpəniş əyaktə bəğ dələkə əyaktə süküta dəvət ələğriş.

Bəndən sonra hitəbet mərkine gəçən əğrişmə Abidin Güney Atatürkün həyatı, sənəkət və müllət için yəpəti bütöyk kəmətlər və kəb-
Devamı S. 2 de

10 İkinci Teşrin

Yazan: İhsan ÖZDEN

Təkrir yəpərləməz dək-dəkə yəpərləməz dək-dəkə yildönümünə yəğriş-təğriş həbər vətiriz:

10 İkinci Teşrin. Onun, cəsnə kərpək olan Ataman əbədyyətə kərvəstəğriş gün.

Sərkədə doğan, Türk ələmə aydınlatan güşəğriş kərdə ədli əttiğri gün.

Artık bugün ələ yəq. Ancaq onun bərakəttdə işğrişlərini gərə bilyoruz.

Kərpəsində onun pərtəran. Gözələrin; onun əğriş dənir-lərdə dəkə dəkə gözələrin dəkə bəz: tərikləri pənzərəməz səyrediyormuz.

Bərkəç-krəkələrin şüdə əttikləri mənərlər bütöyk vətən: kəle dəkə gəlməş.

1918:

Mənasız çığrişlə çərvəmiş bir dünya həritən. Onun üzərində ələ əyən kərdə kərkəranlik iz bir Türkiyə...

Bəğdə bəniz dəkəməz ətə-

məz əstəğriş bir Pədikəb həyətində bir həyət; sənəməz dənirələrdən təşən kərkəmələrilə Türk müllətəni ədliyə ələy əliyir, gürməz kəməz çilyir.

Dünyanın kərvəğrişdən bənzir hür yəğriş bütöyk müllətə vətənləməz istəməz əməz zəncirini gərəməyəcəz kətlər kərv idarə...

Buna rəğməz; əməzətin əclərini təməz ələmlər kəvlər bəlan, içdən kərvəməz və məşəri vətənə təriksən ələkə bir hələkəməz zərvəməz bək-ləyən bir kətlə iğrişimə vət...

19 Mayıs 1919

Türkiyə rəvə gərəməz əməz rəttən kərvəməz için gələn bəlkəkr Səməməz. Tan yeri əğriyir. Və sənəkət bütöyk güşəğriş Erzurumdan dəkəyir.

(Sona Sayfa 2 de)

Ölürümü Hiç!

Yazan: Necati Çakıroğlu

Bəğriş həpənimizin bəyənən əyən təbəssüslə bənzən gələlərimizi əyən kərvəməz yəğrişən çək hazin bir yıl dönməsindəyiz.

Sənə 1938; əy Teşrinin ənzir, gün Pənzəmə, saat 9 su 5 gəçə Ulu Atatürkün Bütöyk Müllətindən ayrılarək əbədyyətə gəçtəğriş gün.

O gün, gözələrimizə sənəğriş ələmlə Türk yərvəməz bərrək əfuklərlə sənəməz bütöyk müllət tək bir əğrişən kərvə kalp və tək bir inləyən ruh hələz gələmişlik.

İnsənəmizlik. Ölürümü hiç? Atatürk; hiç ölümədən həyat yərvəməz, ölmüş sənəmlə bir müllətə yənzidən cən vətir; həyatın fəşiyət və kərvətinin kəndisi olan Atatürk ölür müydü hiç?

Bəz dənən kərvəç dək o bütöyk bir müllətə ərvəğrişmə gəyələri dəkə yəğriş nəsil dəkərdür. İnsənlik əğrişlə yərvəməz kəni nəsil dəkərdür. O təriksən sənəni dəğrişən kərvə cən nəsil dəkərdür.

Tərvən cən kərvəçli əməzəni əyən bənzir müydü hiç?

Ölümün dəkərdən gələni onun zərvə tək ələ yərvəməz yanmaycağık hiç. Yərvəçli cən müllətəni əməzəni yərvəçli kərvəçə bərvəç bir çiçək kimi ətər müydü hiç. Əvət Atatürk ələməmişdir. O kərvəməz gələməzində Türk vətənə bərvəç və sənəzə əfuklərdən yərvəç bərvəçməzə nəsil və ərvəçlər Kərvəçməz Rəməzəni gələlərimizi iğrişlər və gərvəçlə dəkərdən təriksənizə gərvəç və ələzə yərvəçlərdə həyətəyətə gərvəç.

O bizim için insan ılıhtı. İnanı dünyaya təkdir emittir. Bu tərvənə dəvirdə bütöyk İsmətində, sənli bərvəçməz, ərvəçməzə olan Cəmbüriyətindəz.

Kərvəçləndirilmiş kərvəçməzənlərə kərvəç işmə. Kərvəçləndirilmiş kərvəçlərdə kərvəç bərvəçməzə olan bir müllətə iğrişlə Mətlə Kərvəç Mərvəç Gərvəç İhsan Atatürk yolundayz.

PAZARTESİ	9	Seneligi : 150, Ağırlığı 75 kuruşdur Sayısı : her yerde 100 paradedir Günü geçmişi yoktur
1. İNCE KANUN	1940	İLÂNAT: Sentimi 20 Kr. Birden fazla neğrinde 15, Ondan fazla neğrinde 10 kuruş alınır

Erzurum

HAFTALIK GAZETE
Tesis Tarihi: 1966

İDARE YERİ: Erzurum Vilâyet Matbaası Çarşıya altı yollar Mahallesi'nde güdülmüştür Başlımaya yazılar geri verilmez Diğer işler için Matbaa müdürlüğüne müracaat edilir	SAYI: 3672 YIL: 73
--	-----------------------------

İşıkları söndürme kararnameşinin tatbikine 1-12-940 da başlandı

Şehrimizde de gereği tedbirler alınmış bütün ışıklar ve ışık sızan yerler maskelenmiştir

İşıkları söndürme ve maskelene nizamnamesi 1-12-940 günü grupla beraber memleketin her tarafında olduğu gibi şehrimizde de tam manasile tatbik olunmaya başlanmıştır.

Resmî ve hususî bütün müesseseler, evler, dükkânlar mağazalar, kahvehaneler ışıklarını dışardan görmeyecek bir şekilde karartmış ve maskelenmiş bulunuyorlardı.

Evlerde ışıklar yakıldıktan sonra gerek bizzat aile reisleri ve gerek zabıta tarafından yapılan kontrolde pencere kenarında kalan aşıntılarda kapatılmıştır.

Hükümetimizin pasif koruma tertipleri cümlesinden olarak aldığı bu son karar halk tarafından tam bir hissiyet ve ciddiyetle tatbik olmuştur.

Kahraman erlerimiz kişik hediyeler

Hamiyetli Erzurumlular hümmetli faaliyetleri ihzaratta bulunuyorlar

Hudutlarımızı bekleyen kahraman askerlerimize memleketin her tarafında olduğu gibi vilâyetimizin hamiyetli halkı da kiş hediyelerini hazırlamağa ve bir taraftan da Kuvay ve Halkevi merkezlerine teslim etmeğe başladıkları öğrenilmiştir.

Her tarafta ve her evde hümmetli bir faaliyet vardır. Erzurum kadınları ve kızları birbirleriyle müsabaka edercesine bu zümme kiş hediyelerinde hududtaki kahraman evlatlarına ve kardeşlerine kendileri ile en güzel yün çorap, yün eldiven ömektedirler.

Vatan ve millî vazifesini her zaman bütün bir surette bagışayan yurt sever vilâyetimizin halkı bu defada vatan sevgisinin yüksek derecesini göstereceğine hiç şüphe etmemekteyiz.

onbirinci tasarruf ve yerli mallar haftası

12-12-940 Perşembe günü başlıyor
Oa birinci Tasarruf ve Yerli Mallar haftası 12-12-940 Perşembe günü başlıyor. Her sene olduğu gibi bu sene de 12 Birinci Kanun da açıklanmıştır. Sayın halkımızın ısraftan kaçınacaklarına ve şimdiden masraflarında tedbirli davranacaklarına şüphe etmemekteyiz.

Mossolini

Başkumandan mı olacak?

Atina 8 — (A.A.) Mareşal Balbonun şüpheli mümtazından ve kuvvetlerinin misine ciddi bir tasarruf yapmakta aceiz olduklarını açıkça söylemiş olan Mareşal Greçyinin sin bir salk rolunda hareketinden sonra İtalyan kuvvetlerinin Arnavudlukta iktidarı bizim için Mareşal Badoglio'nun da vasifesinden çekilmesi fasimim harbe Mareşallerinden mahrum olarak hatta onların mitalalarını hilafına devam etmek istediğini göstermektedir. 6 sayı hareketinde sonra Mossolini tek başına kalmıştır. Bu notice Düçenin etrafındaki müşebet dimağlardan ayrılmak istediğini ve askerleri fasistlerden ayıran çukuru her gün biraz daha kazmakta devam ettiğini ipat etmektedir. Bundan anlaşılıyor ki Mossolini aynı zamanda diktatör vebekü mandan olacaktır.

Fransız

Hindicinişini

Hindicinişini 7 — (A.A.) Fransız Hindistanı teşkil meclisinin kabul ettiği bir karar suretinde bütün müstemlekelerinde General De Goll'un idare ettiği hür Fransız hareketine tam bir müzaheret göstermektedir.

Yunan - İtalyan harbi

Ayasaranda dan sonra Delvino da Yunanlılar tarafından işgal edildi

London, 7 (A.A.) — Ruyter ajansının Yugoslav - Arnavut hududındaki hususî muhabirinin bildiriyor:

Cepheden gelen haberlere göre Yunan kıtası Arnavutluğun cenubi şarkı mntakasının merkezi ve İtalyanların müstahkem mevkiileri olan Ayasarandayı işgal etmişlerdir. Takriben bir İtalyan taburu esir edilmiş ve bir çok malzeme ele geçmiştir. Bu malzeme meyvanında 4 ağır top bir çok asıra topu ve metralyoz mevcuttur. Yine cepheden gelen haberlere göre İtalyanlar bütün şimal cehesi imtidadına çekilmekte ve Yunanlılarda İtalyanların mühim askeri mevki olan Elibas ve Berat istikametinde ilerlemektedirler. Son iki gün zarfında 300 İtalyan Arnavut askeri Yugoslav makamına teslim olmuşlardır. Bunlar İtalyan ordusunda gittikçe artan intizamdan dolayı pek yakında ortadan kalkacağından babs ediyorlar.

Atina, 7 (A.A.) — Propaganda nezaretinin bildirdiğine göre Yunanlılar Ayasarandayı işgal ettikten maada düğmanı Delvino istikametinde doğru tenamese püsürtmüşlerdir. Bu şehrin şimali şarkısında ve Ergirinin civarlarında anudane ve fakat fidesiz mukavemet gösteren İtalyanlar bütün mntakalarda geri çekilmektedir. İtalyanların zayıflığı bilhassa Yunanlıların şimdiki mühim tepelerini işgal etmiş oldukları Moskopolosun civarında pek ağır olmuştur. Havann mühalefetine rağmen Pogredes mntakasında buna benzer müvaffakiyetler kaydedilmektedir.

Atina, 7 (A.A.) — Dünkü tabliğe nazaran Yunan kıtası mahalli bazı çarpışmalarda bazı müvaffakiyetler kaydedilmiş ve cephedenleri heri hareketlerine devam etmişlerdir. Delvino Yunan kuvvetleri tarafından zabtolunmuştur.

Boyer ajansına göre

London 7 — (A.A.) Boyter ajansının siyasi muhabirinin yazıyor: Mareşal Badoglio nun istifası ve yerine general Cavallero nun getirilmesi Arnavudlukta İtalyan boğuşunun genişliğini gösteren bir itiraftan başka bir şey değildir. Bu hadise iki türlü tefisir edilebilir. Ya Badoglio Arnavudlukta askeri hakikatına ugradığı müvaffakiyetlerinden askeri şeffaflığı mesul tutmak isteyen Fasist partisinin tasmim etmek için bütün kâhışatları kendileri yüklettikler asledimmiştir. Ya İtalyan radyosunun da ilân ettiği gibi fasist teşkilatının tahakkükü vasıfette mahallî olduğu için hakikaten istifa etmiştir.

Her ne olursa olsun bu hal İtalyanda ordu ile Fasist partisi arasında ciddi bir ikilik zahir ettiği göstermektedir. Mareşal Balbonun Trablusta ölmesi firka ile ordu arasında da anlaşmazlığın yakın mazideki bir misalidir. Kezâlik Arnavudlukta ordunun maneviyatını takviye maksadıyla kara gücüne tekme kırtaçları harp sahâsına gönderilmiş olmasında Fasist devlet teşkilatında da ikilik zahir ettiği diğer bir misaldir.

Evlenme merasimi

Mezemen şehrimizde bulunan Tokat vilâyeti Kazova inekhanesi veterineri bay Sadi Tağlay ile Nüfus kâtibi Behçet Günayın baldızı bayyan Memnune Güngörenin evlenme merasimi 30-11-940 Cumartesi günü Seyihler mahallesinde ki evlerinde yapıldığı haber alınmıştır.

Tarafına sadetler dileriz.

77 nolu Millî koruma kararnamesi

Madda 1 — Millî Koruma kanununun 51 hükmü ile denetim birimci fikrasi hâkikatlarına müstenides, taciz yapıları mahkûm olan ve olmayan bilâhassa kükük ve kükük yerleri tarafından yitirilen fazla buğday, çavdar, arpa, yulaf satılmasında, mahallerine ve nevilerine göre tesbit edilmiş olan aşağıdaki yazı esasını satışı fiyatları hiç bir suretle tecavüz edilemez.

BUĞDAY:

	Kilow kuruş
A) Urfa ve Mardin vilâyetlerinde:	
Ekstra buğdaylar	7-75
Ekstra dan gayri buğdaylar	7-25
B) Kâkışehir, Kütahya, Afyon, Burdur, Danişli, Konya, Niğde, Kayseri, Kırşehir, Yozgat, Ankara, Çankırı, Amasya, Sivas: Diyarbakır vilâyetlerinde Tokatın Zile kazasında:	
Ekstra buğdaylar	8-50
Ekstra dan gayri buğdaylar	8-00
C) Samsun vilâyetinde:	
Ekstra buğdaylar	9-25
Ekstra dan gayri buğdaylar	8-75
D) İstanbul, İzmir, Kocaeli, Bilecik, Balıkesir, Aydın ve Muğla vilâyetlerinde:	
Ekstra buğdaylar	9-75
Ekstra dan gayri buğdaylar	9-25
E) Tokat ve Çanakkale vilâyetlerinde:	
Ekstra buğdaylar	10-25
Ekstra dan gayri buğdaylar	9-75
F) Edirne, Kırklareli ve Bursa vilâyetlerinde:	
Ekstra Buğdaylar	10-50
Ekstra dan gayri buğdaylar	10-00

ÇAVDAR:

A) Kâkışehir, Kütahya, Afyon, Burdur, Danişli, Konya, Niğde, Diyarbakır, Urfa ve Mardin vilâyetleri ile Tokatın Zile kazasında:	6-00
B) Samsun vilâyetinde:	6-75
C) İstanbul, İzmir, Kocaeli, Bilecik, Balıkesir, Aydın ve Muğla vilâyetlerinde:	7-25
D) Tokat ve Çanakkale vilâyetlerinde:	7-75
E) Edirne, Kırklareli ve Bursa	8-80

Devamı: S. 3 de

**Yurddaş: Bolluktan korkma daha çok mal yetiştir.
Çiftçi: Ne kadar ekersen yüzün de o kadar güler.**